

Alltid ett bättre pris

Skogsbruk, intressebevakning och skogsrevir i Nylands svenskbygder 1900–1960

Frans-Anton Flander

Pro gradu-avhandling i historia

Handledare: Henrik Meinander,
Henrika Tandefelt

Avdelningen för filosofi, historia,
kultur- och konsthistoria

Helsingfors universitet

Helsingfors (23.12.2018)



Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Frans-Anton Flander			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Alltid ett bättre pris. Skogsbruk, intressebevakning och skogsrevir i Nylands svenskbygder 1900–1960			
Oppiaine – Läroämne – Subject Historia			
Työn laji – Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year 12/2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 126 sivua ja liitteet (5 sivua)
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tässä tutkielmassa tarkastelen metsätalouden edunvalvonnan kehitystä yksityismetsien osalta Uudenmaan ruotsinkielisellä alueella vuosina 1900–1960. Siellä perustettiin vuosina 1929–1934 paikallisten metsänomistajien ja metsäammattimiesvaikuttajien yhteistyönä neljä metsänomistajien yksityishoitoaluetta, jotka toimivat siitä lähtien aktiivisesti puukaupassa. Metsänhoidollisten tehtävien lisäksi ne välittivät jäsentensä puuta yhteismyyntineissä, joista kehittyi paikallisesti keskeinen puukaupan muoto ja edunvalvonnan väline. Tutkin Uudenmaan yksityishoitoalueiden perustamisen syitä osana laajempaa Suomen yksityismetsähallinnon kehitysprosessia, niiden toimintaedellytyksiä ja roolia metsänomistajien edunvalvontaorganisaatioina sekä paikallisten puukauppakäytäntöiden muotoutumista yhteismyyntien valossa. Käsittelen metsätalouden varhaista institutionaalista kehitystä Uudellamaalla sekä yksityishoitoalueiden edunvalvontaideologiaa ja sen käytännön toteutusta haasteineen ja rajoineen. Tarkastelen edunvalvonnan heijastumista yksityishoitoalueiden ja Suomen metsäsektorin keskeisten toimijoiden välisiin suhteisiin sekä yksityishoitoalueiden sisäisiin valtarakenteisiin. Keskeisiä lähteitä ovat yksityishoitoalueiden kokouspöytäkirjat sekä tilastolliset ja kirjalliset vuosikertomukset. Laajemman kokonaiskuvan muodostamiseksi analysoin myös keskusmetsäseura Skogskulturin ja suomenkielisen yksityismetsähallinnon asiakirjoja ja tilastoja, sanomalehtikirjoituksia, metsänomistajien kirjeenvaihtoa sekä laki- ja komiteamietintötekstejä. Lisäksi hyödynnän pienimuotoista haastattelumateriaalia. Apuna aineiston tarkastelussa käytän konfliktiteoreettista viitekehystä. Sen pohjalta voidaan identifioida keskeiset metsänomistajien puukaupallisten etujen vastaiset, tai niitä ohjailemaan pyrkineet intressit, esimerkiksi puun hintojen alentaminen ja metsänomistajien puukaupallisen yhteistyön rajoittaminen. Tutkielmassa hahmotuu paikallisesti organisoidun metsänomistajien edunvalvonnan merkitys yhtäältä eturistiriitojen synnyssä ja toisaalta niiden hallinnassa. Esitän, että yksityismetsätalouden kehityskulku on ollut Suomen historiassa poikkeuksellinen Uudenmaan ruotsinkielisellä seudulla. Metsätalouden kaupallisen puolen ohjaileminen hallinnollisin keinoin tai ostokartellien avulla oli siellä hankalaa pitkälle institutionalisoituneen puukaupan vuoksi. Suurtilallisten johtamina useat metsänomistajat järjestäytyivät yksityishoitoalueisiin puolustamaan omaa taloudellista riippumattomuuttaan ja turvaamaan kilpailua raakapuumarkkinoilla. Tutkimustulosten mukaan paikallinen ruotsinkielinen hallinto ei pyrkinyt virallisen hierarkian turvin ohjaamaan metsänomistajien puukaupallista yhteistoimintaa. Edunvalvonta keskittyi yksityishoitoalueisiin hallinnon tuella. Alueen maantieteelliset olosuhteet ja yksityishoitoalueiden sovitteleva suhtautuminen puunostajiin helpottivat yhteismyyntikulttuurin vakiinnuttamista markkinoilla. Puukaupallisen yhteistoiminnan ylläpitäminen edellytti myös sitoutumista ja pitkäjänteisyyttä jäseniltä. Yksityishoitoalueiden hallitukset joutuivat puolustamaan paikallisten yhteismyyntien jatkuvuutta paitsi ulkoista painetta myös sisäistä hajaannusta vastaan. Yhteismyyntien puolustaminen on keskeinen edunvalvonnallinen mekanismi, jolla voidaan pyrkiä selittämään yksityishoitoalueiden toimintaa ja suhtautumista ulkopuoliseen neuvontaan ja ohjaukseen myös myöhempien aikojen osalta. Yhteismyynteihin ja niistä kerättäviin palkkioihin perustuvalla yhteistoiminnalla voidaan lisäksi havaita olleen kaupantekokäytäntöjä tehostava sekä metsänomistajien hakuuinsenttiivejä muovaava vaikutus.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords metsänhoitoyhdistykset, puukauppa, edunvalvonta, skogsvårdsföreningar, virkeshandel, intressebevakning			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston pääkirjasto, Kaisa-talo			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Innehåll

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsningar.....	2
1.2 Centrala begrepp	5
1.3 Källor och metod	10
1.4 Tidigare forskning.....	14
1.5 Teoretiska utgångspunkten	18
2 Skogssektorns allmänna utveckling fram till 1928.....	23
3 Sociala bas, verksamhetsideologi och grundande	30
3.1 Skogsbrukets ekosystem i Nyland ca 1900.....	30
3.2 Revir eller ej: två visioner om privatskogsbrukets organisering	42
3.3 Nyländska skogsägare organiserar sig till revir 1929–1934.....	52
4 Särvägen	67
4.1 Konkurrens, samarbete och karteller	67
4.2 Det svenska området.....	78
4.3 Nya spelregler på marknaden och i skogen	94
5 Slutsatser	108
Källförteckning.....	116
Litteratur.....	119
Bilagor	127

1 Inledning

Mellan 1929 och 1934 grundades det fyra privata skogsrevir i Nylands svenskspråkiga socknar som en manifestation av områdets rika traditioner inom privatskogsbruk. Reviren var registrerade föreningar med avlönade fackmän. Skogsägarna bildade dem för att tillsammans verka för bättre skogsvård och lönsamt ekonomiskt utnyttjande av privatägda skogar. Från början bestod kärnan i revirens verksamhet av förmedlingen av medlemmarnas saluvirke som organiserades genom gemensamma försäljningar. Med flera inflytelserika finlandssvenska godsägare i rodret utgjorde reviren en betydelsefull aktör på den nyländska virkesmarknaden och därigenom uppträdde vid skogssektorns förhandlingsbord som de nyländska skogsägarnas intressebevakare.

I Finlands skogshistoria spelar Nylands privata skogsrevir en intressant roll som ett slags undantagsfall. Utanför södra Finlands kustområden har helt motsvarande organisationer aldrig funnits. I några tidigare studier som nedan kommer att behandlas har man funnit att revirens verksamhet i några viktiga avseenden verkar avvika från den allmänna praxis som på 1900-talet och särskilt under efterkrigstiden tillämpats inom skogsskötsel och virkeshandel i Finland. Eftersom åt skogsreviren i tidigare forskning ägnats endast marginell uppmärksamhet, har en historisk förklaring till den påstådda särställningen hittills saknats.

Tanken med denna avhandling är att erbjuda en kritisk, samhällshistorisk utgångspunkt och analytiska verktyg för förståelsen av och vidare undersökningar om skogsreviren samt ett nytt perspektiv på en av de grundläggande problematikerna inom Finlands skogssektor: vem ska besluta över användningen av skogsresurserna. Jämfört med andra delar av landet hade skogsägarnas egna organisationer mer makt både på den lokala virkesmarknaden och inom privatskogsbrukets förvaltningsapparat.

Undersökningens resultat tyder på att revirens strävan till bättre priser fungerade som en effektiv motkraft till skogssektorns centraliseringstendenser. Både samhälleliga och geografiska faktorer kan påpekas som orsak till deras lyckade etablering. Till följd därav blev skogsbruket i Nylands svenskbygder aldrig helt inkorporerad i det centralstyrda systemet som varit så karaktäristiskt för landets skogssektor utan i många avseenden präglades av annorlunda sätt att tänka och agera.

1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

I denna pro gradu-avhandling fördjupar jag mig i skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder under den första hälften av 1900-talet med fokus på skogsägarnas intressen och bevakningen av dem. Undersökningen är byggd kring de lokala skogsägarnas intressebevakningsorganisationer, privata skogsrevir. Skogsreviren, som slogs samman till ett enda stora revir år 2000, fortsätter att spela en viktig roll som skogsägarnas intressebevakare och skogsvårdens sakkunnigorganisation i södra Finlands landsbygd. Den största delen av de skogsägare som var medlemmar i organisationen före lagreformen 2015 som avskaffade de obligatoriska skogsvårdsavgifterna, har blivit kvar i det nya reviret trots att det starka kostnadsincentivet försvunnit.¹ Mitt syfte är att utifrån ett konfliktteoretiskt perspektiv studera varför skogsägarnas intressebevakning genom skogsrevir i Nylands svenskbygder blev ett specialfall i Finland och hur den sällsamt påverkade det lokala skogsbruket. Följaktligen gestaltar sig processen där skogsbrukets organisering i Nylands svenskbygder tog sig en speciell form som utan tvekan fortfarande sätter sin prägel på hur och från vilka utgångspunkter områdets skogsresurser vårdas och utnyttjas.

Undersökningen består av två delar. Först analyseras skogsbrukets organisering i Nyland kring 1900 samt dess betydelse för skogsrevirens grundande. Därefter granskas utvecklingen av revirens verksamhet och organisation. Genomgående utgör skogsägarnas intressen beträffande sin skog den centrala utgångspunkten. De behandlas emellertid inte i ett vakuum utan som en del av en social omgivning i ett konstant samspel med andra parter intressen. Centralt för denna studie är att visa hur tryck riktades mot skogsägarnas virkesförsäljning och hur skogsägarna i Nylands svenskbygder lyckades bevaka sina ekonomiska intressen. Spänningarna kan avses ha kulminerat i ett antal intressekonflikter. Dessa konflikter samt hur de hanterades avspeglar skogsbrukets speciella utveckling i Nyland. Utvecklingen studeras utgående från källmaterial från Nylands skogsrevirs arkiv som tidigare inte utnyttjats i vetenskapliga studier i skogshistoria samt ett antal andra historiska handlingar som här diskuteras i kontexten av nyländskt skogsbruk och skogsreviren.

Historiskt sett kan man konstatera att revirens historia är starkt kopplad till Nylands svenskspråkiga landsbygds utveckling på 1900-talet vad gäller både avspeglning av de

¹ Revirets årsberättelse i *Skogsreviret* 2017:1.

dominerande idéströmningar samt påverkan på lokalbefolkningens liv. Även med tanke på kritisk granskning av de senaste hundra årens utvecklingslinjer inom Finlands skogssektor i övriga delar av landet är det till fördel att vid behov kunna använda reviren som en jämförelsepunkt. Vill man analysera revirens (revirets) verksamhet i dagens samhälle eller göra mer normativa bedömningar om revirens lyckande som skogsägarnas egen organisation är det också viktigt att förstå vilka värden och målsättningar den bygger på. Följaktligen är jag övertygad om att denna studie, som erbjuder ett avgränsat, kritiskt perspektiv på de nyländska revirens uppkomst och verksamhet som organisationer, kan bidra till både historie- och samhällsvetenskaplig forskning av skogsrelaterade frågor.

De undersökta temana har operationaliserats till två forskningsfrågor. Med hjälp av den första frågan identifierar man utgångspunkterna och avgränsningarna för skogsrevirens grundande. Den andra frågan besvaras genom att analysera skogsrevirens förhållande till och interaktion med skogssektorns andra aktörer.

1. Hurdan var Nylands skogsrevirs sociala bas och vilka skogsrelaterade intressen och organisationsformer den gav upphov till?
2. Hur lyckades reviren etablera sig på skogssektorn som skogsägarnas lokala intressebevakare och hurdan påverkan hade de på skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder?

Denna avhandling är en studie av privatskogsbrukets utveckling och organisering med fokus på virkesmarknad och intressebevakning i Nylands svenskbygder. Till exempel skogsmarkens tillstånd och dess utveckling i området eller någon annan mer naturvetenskapligt orienterat ämne undersöks inte. Emedan skogsrevir endast hade att göra med privatägda skogar, har förvaltandet och skötseln av statens skogsegendomar inte behandlats förutom indirekt i samband med att forstmästarkåren i Finland diskuteras.

Av revirens två huvudsakliga verksamhetsgrenar, virkeshandel och praktisk skogsvård, behandlas i denna avhandling den förstnämnda. Detta framför allt för att intressen kopplade till skogens ekonomiska utnyttjande har påverkat hur skogen sköts. Därtill kan det konstateras att skogsvårdsåtgärder under den undersökta tidsperioden huvudsakligen vidtogs enligt lokala behov och preferenser. Emedan det finns en klar koppling mellan hur man skötar sin skog och vilka intressen som är kopplade till skogen samt hur de organiserats, diskuteras även skogsvård för den delen det avsetts vara av betydelse med tanke på framtida undersökningar om senare tider. Möjliga spänningar och konflikter i

fråga om skogsvård aktualiserades först från och med 1960-talet då kapitalintensiva metoder blev både statens och industrins enda modell för god skogsvård och -avverkning.

Undersökningens tidsavgränsning har byggts kring de nyländska skogsrevirens grundande med tillräckligt tidsmässigt utrymme för analysen av både deras uppkomst och tidiga utveckling. Tanken är inte att kronologiskt gå igenom revirens historia från år till. Emedan jag närmar mig revirens historiska utveckling med konflikt om skogsresursers styrning och dess dialektiska effekt som den röda tråden, har jag valt att tillämpa ett behandlingssätt där narrativet i princip är löst kronologiskt, men de olika underkapitlen är tematiskt konstruerade.

År 1900 utredde en statlig kommitté privatskogarnas skick och skötsel i landets alla län. Utgående ifrån den samt några andra källor går det att skapa en bild av skogsbrukets tillstånd och utvecklingstrender i Nyland samtidigt som de första försöken till organiserat samarbete skogsägare emellan ägde rum. År 1928 stiftades lagen om enskilda skogar (161/1928) som ersatte den så kallade skogsförordningen från 1917. Genom den lagen skapades skogsvårdsnämnder vars verksamhetsområde täckte sammanlagt hela Finland. Skogsvårdsnämnderna började enligt sina lagstadgade uppgifter agera för grundandet av skogsägarnas sammanslutningar inom sina verksamhetsområden och övervaka deras verksamhet. På det sättet grundades också de fyra skogsreviren i Nyland. Detta var av avgörande betydelse med tanke på att Nylands svenskspråkiga skogsägare som därefter kunde skydda sina intressen genom en organisation vars aktioner i princip åtnjöt stark legitimitet så länge skogsvårdsnämnden inte förbjöd dem att göra något.

Slutpunkten för den undersökta tidsperioden har valts med hänsyn till kommande händelser. Slutet av 1950-talet var ett slags övergångsfas som följdes av skogsbrukets snabba mekanisering och effektivisering. Enligt Reunala & Heikinheimo inledde 1960-talet en period av skogsbrukets intensifiering som karaktäriserades av riksomfattande planering av virkesproduktion med de så kallade statliga MERA-programmen i spetsen.² Tanken har varit att täcka både grundandet och det gradvisa fastställandet av revirens skogspolitiska och organisatoriska positioner som följer uppbyggandet av privatskogsbrukets förvaltningsapparat och skogsresursernas framväxt till landets ekonomiska kärna. Från dessa positioner skulle reviren senare möta de ovan nämnda förändringarna inom skogsvårdspraxis och ännu starkare försök för central styrning av de privata skogsresurserna från och med 1960-talet.

² Reunala & Heikinheimo 1987, 30.

Förutom själva reviren är även deras verksamhetsområde någonting som måste tas i beaktande när man undersöker dem. Detta särskilt eftersom det är fråga om organisationer, vars virkesförsäljningsverksamhet i stor utsträckning baserade sig på och utgick ifrån områdets geografiska omständigheter. Två centrala områdesrelaterade faktorer är skogsindustriplanläggningars belägenhet och den infrastruktur som var av särskild betydelse för skogshandeln under den undersökta tidsperioden dvs. flottningsleder och järnvägar. Dessa faktorer påverkade å ena sidan skogsägarnas möjligheter att ordna försäljningen av sitt virke samt å andra sidan industrins tillgång till råvara. På basis av källmaterialet har en beskrivande karta skapats.³ De områdesrelaterade faktorernas påverkan på virkesmarknaden i Nyland diskuteras framför allt i underkapitlen 3.1 och 4.1.

1.2 Centrala begrepp

Inom skogssektorn används en hel del skogsbruksrelaterade facktermer. Trots att denna undersökning inte behandlar skogsvårdens och virkesförsäljningens praktiska detaljer som tillväxt och mätning går det inte att undvika användningen av vissa för skogsägarorganisationers verksamhet centrala begrepp och definitioner. En kort genomgång av dem har ansetts vara påkallad.

I denna avhandling studeras Nylands fyra privata skogsrevir. Uttrycket är något klumpigt att använda i löpande text och därför har man oftast brukat skriva om ”privatreviren”, ”reviren” eller numera ”reviret” om det klart framgått av kontexten vilken sorts revir det är fråga om. Emedan det utöver de nyländska skogsreviren har funnits två privata skogsrevir till, ett i Kimito och ett i Åboland, har det särskilt i äldre texter varit nödvändigt att specificera vilka revir det är fråga om. Dessutom var statens skogsegendomar länge indelade i revir och även för Metsäliittos virkesanskaffningsdistrikt har man ibland använt ordet ”anskaffningsrevir”.⁴ Det är sannolikt att det första privata skogsreviret som grundades i Kimito fick sitt namn efter statens skogsrevir.⁵ I denna undersökning diskuteras enbart privata skogsrevir. Huvudsakligen används den kortaste varianten ”reviren” då det är fråga om Nylands privata skogsrevir. Ifall endast ett revir hänvisas till, nämns revirets verksamhetsområde, t.ex. ”Västra Nylands revir”. Ibland används

³ Bilaga III.

⁴ För Metsäliittos del, se t.ex. Närpes skogsvårdsförening 1986, 73.

⁵ Jämför med de finska motsvarigheterna: ”hoitoalue” (statens revir) och ”yksityinen hoitoalue” eller ”yksityishoitoalue” (privatägda skogar).

varianterna ”skogsreviren” och ”privatreviren” för att texten inte skulle få allt för monoton klang.

Om revirens organisationsstruktur kan konstateras att de i likhet med skogsvårdsföreningar var registrerade föreningar. Till skillnad från skogsvårdsföreningar opererade de över kommungränser och därmed var deras verksamhetsområde mångfaldigt större. Ett annat särdrag var att reviren hade åtminstone en forstmästare (som hade avlagt forstexamen) i sin tjänst som verksamhetsledare. Forstmästaren stöttes av ett antal skogsförmän som senare kallades för skogstekniker (utbildades i forstskolor). Skogsvårdsföreningar hade enbart en eller ett par skogstekniker i sin tjänst under den undersökta tidsperioden. Ett tredje särdrag var att den årliga finansieringen av revirens verksamhet sköttes delvis med hjälp av provisioner som reviren uppbar för sådana virkespartier som sålts genom revirens förmedling. Provisionssystemet var inte helt okänt i andra delar av landet heller, men det blev aldrig en integrerad del av finansiering förutom i reviren.⁶

Som av det ovanstående framgått fanns det vissa skillnader mellan revir och skogsvårdsföreningar inom det privata skogsbruket. Bägge är dock skogsägarnas sammanslutningar på lokal nivå. Lagen om skogsvårdsföreningar från 1950 gjorde ingen skillnad mellan deras lagstadgade uppgifter och förhållande till skogssektorns myndighets- och övervakningsorganisationer. Lagen definierade skogsvårdsföreningar så pass löst att både reviren och de egentliga skogsvårdsföreningarna utan tvivel omfattades av definitionen.⁷

De som anslutit sig till ett skogsrevir eller en skogsvårdsförening som medlemmar ägde ofta utöver skogen odlingsmark, privatvägar osv. Dessutom kunde en del av gårdarnas skog vara avsedd för bete eller andra syften som påverkade skogens skick. Därför var det viktigt för både skogsägarnas föreningar och de övervakande organen samt skattemyndigheterna att veta hurdan skog var och en ägde och i vilka mängder. Oftast har man brukat beteckna sådan skogsmark som producerar skog i den utsträckningen att den kan generera avkastning med begreppet ”växtlig skogsmark” (på finska: ”kasvullinen metsämaa”).

Begreppet härstammar från finsk skogsbeskattningslagstiftning. Ända till 1990-talet utgick beskattningen av privatägda skogar från arealstorlek och klassificerad markkvalitet

⁶ Se t.ex. Tabell 2 i kapitel 4.3.

⁷ Lag om skogsvårdsföreningar (558/1950) 1 §.

i stället för realinkomster. I det gamla systemet betecknades beskattningsbar skogsmark dvs. skogsmark med avkastningsförmåga med begreppet ”växtlig skogsmark” till skillnad från impediment och andra områden som åker, bilväg, bostadsområde osv. Ännu på 1960-talet fanns det även en mellankategori med vilken avsågs sådan skogsmark som endast kunde producera obetydlig avkastning.⁸

När en skogsägare ville sälja sin skog gällde det att i skogen stämpla de träd som skulle avverkas. Ännu i början av 1900-talet var det vanligt att man antingen inte alls stämplade skogen eller att köparen stämplade dvs. tog vad den ansåg sig behöva. I och med att skogens användning började regleras genom lagstiftning blev det allt vanligare att den lokala skogsvårdsnämndens eller skogsvårdsföreningens utbildade fackmän stämplade träden i skogsägarens skog. På det sättet kunde man i princip undvika ohållbar avverkning. Under den undersökta tidsperioden markerades träden oftast med en stämplingsyxa.

I samband med stämplingen kontrollerade man vilka virkessortiment det vore möjligt att få till marknaden genom avverkning. Den grövste indelningen av virke till timmer, pappersved och brännved torde vara tillräcklig för denna undersöknings behov. Gran och tall avverkades huvudsakligen till timmer eller pappersved medan lövträd som björk till brännved. En hyfsad efterfråga på lövträdstimmer skapades av faner- och tändsticksindustrierna men den efterfrågan kom att minska på 1950-talet. Från och med 1960-talet användes lövträd i någon mindre utsträckning inom pappersindustrin samtidigt som behovet av brännved minskade.⁹

När skogen var stämplad var det dags att börja förhandla med köparna. För de skogsägare som ägde skog i ett revirs verksamhetsområde gällde det att fatta två beslut om hur försäljningen skulle gå till. För det första huruvida man skulle sälja på rot eller på leverans. Skillnaden mellan rotköp och leveransköp när det gällde praktiska procedurer var att i rotköp överlät skogsägaren virkesuppköparen rätten till att utta en bestämd mängd virke från sin skog genom avverkning. Ifall man valde att sälja på leverans avverkade skogsägaren själv eller med hjälp av fackmän. Avverkningen utfördes enligt virkesmått som man på förhand kommit överens om med köparen. Därefter levererade skogsägaren

⁸ Ilvessalo 1956, 33.

⁹ Valtanen 1994, 6; Svahnström 1984, 33.

virket till ett på förhand bestämt avhämtningsställe som vanligtvis låg vid en järn- eller bilväg eller en flottningsled/havsstrand.¹⁰

Från skogsägarens perspektiv var försäljning på rot enklare och förutsatte ingen tillgång till avverknings- och transporteringsmekanologi. Försäljning på leverans var mer krävande, men gav skogsägaren mer arbete och därmed även större avkastning både i absolut och relationell mening i och med att användningen av gårdens egna arbetskrafts- och teknologiresurser var ekonomiskt sett förmånligare för gården. Andra faktorer som bland annat dåliga utdrivningsförhållanden kunde dock påverka negativt skogsägarens vinster i leveransköp. Dessutom var förutsättningen till att skogsägaren skulle få bättre avkastning genom leveransköp i relationell mening att marknaden inte förvrängdes av prisstyrning. Sådant verkar inte ha skett under den i avhandlingen behandlade tidsperioden medan industrins prisstyrning till fördel av rotköp har enligt Lauri Vaara varit karaktäristiskt för Finlands skogssektor sedan 1960-talet.¹¹

Antingen kunde man förhandla direkt med industrins anskaffningsombudsmän eller sälja genom revirets förmedling. När man sålde genom revirets förmedling undertecknade skogsägaren en försäljningsfullmakt där han befullmäktigade reviret att för sin räkning sälja och underteckna avtal rörande de partier av ett eller flera virkessortiment som han ämnade att genom revirets förmedling sälja. Revirens fackmän skapade sedan en lista på alla till salu utbudna virkespartierna och förhandlade med köparna om pris. Ofta utbjöds sådana partier som kom från samma trakter tillsammans som en större helhet så att det blev ett antal medelstora helheter att förhandla om, men ibland kunde reviren försöka göra ett enda avtal om till exempel årets alla pappersvedspartier sammanlagt.¹²

I denna undersökning har begreppet ”skogssektor” använts i nära likhet med den definition som använts av Seppälä, Kuuluvainen & Seppälä (1980). I princip består skogssektorn av all materiell och immateriell produktion där skogen utgör produktionens grund samt förädlingen, marknadsföringen och i vissa fall även konsumtionen av det som

¹⁰ Vaara 2013, 35; Laine 2006; 110; ”Kontrakt mellan Kyrkslätt Esbo Helsing privata skogsrevir och Aug. Eklöf Ab. angående försäljningen av leveransstock från vissa gårdar belägna i Kyrkslätt 1943”, 1943, Protokoll & Brev 1915–1951, RAES.

¹¹ Vaara 1990, 31–34, Vaara 2013, 28–29.

¹² ”Försäljningsfullmakt undertecknad av Albin Sandell”, 1940, Gemensamma försäljningar 1934–1950, RAL; ”Kontrakt mellan Kyrkslätt Esbo Helsing privata skogsrevir och Aug. Eklöf Ab. angående försäljningen av leveransstock från vissa gårdar belägna i Kyrkslätt”, 1943, Protokoll & Brev 1915–1951, RAES; ”Förteckning över Östra Nylands privata skogsrevirs virkespartier”, 1950, Gemensamma försäljningar 1934–1950, RAL; ”Förteckningar över virkespartier som utbjuds till salu i Västra Nylands privata skogsrevirs auktion 1953”, Diverse, RAE; ”Ärade revir medlem” – ett cirkulärbrev från revirstyrelsen till medlemmar, odaterat, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

skogen producerar.¹³ Av praktiska skäl måste definitionen avgränsas och modifieras lite. Dessutom har det varit av intresse att välja ett mer samhällsvetenskapligt sätt att närma sig begreppet. Med skogssektorn avses här endast den delen av produktionskedjan som bygger på virkesproduktion där skogsbruk (primärproduktion) och skogsindustri (förädling).

Begreppet ”skogsindustri” eller den förkortade versionen ”industri” har här använts som synonym till träaffineringsbolag. Eftersom skogsreviren sysslade med primärproduktion dvs. skogsbruksrelaterade uppgifter, hamnar bolagens raffineringsverksamhet utanför studiens fokus. Däremot behandlas skogsindustrins roll som virkesköpare. Dessutom är det värt att påpeka att det i fråga om Finland ibland är svårt att dra en tydlig gräns mellan skogsbruk och träaffinering även om de i princip är två separata produktionsbranscher. Detta eftersom de finska skogsraffineringsbolagen av tradition haft egna virkesanskaffningsavdelningar som aktivt kartlägger handelsmöjligheter samt har kapaciteten att själv sköta de nödvändiga skogsbruksuppgifterna i samband med virkesköp.¹⁴

Till skillnad från Seppälä, Kuuluvainen & Seppälä som har betraktat skogssektorn i endast i avgränsad ekonomisk mening är perspektivet här mer socialvetenskapligt. Därför omfattar begreppet ”skogssektor” i denna studie inte enbart till produktionskedjans mänskliga komponenter utan också de huvudsakliga sociala institutioner som står i samverkan med de komponenterna dvs. myndigheter och lagstiftning samt intresseorganisationer. Följaktligen anses de även utgöra en del av skogsbruk för den delen de påverkar produktion och försäljning av virke.

Ännu ett i texten förekommande specialbegrepp är ”ekosystem”, eller ”skogsbruksekosystem”. Trots sitt ursprung i naturvetenskaper har ekosystem i ökande grad börjat användas i samhällsvetenskaper i metaforisk betydelse. Med skogsbruksekosystem avses här ett slags ekonomiskt ekosystem. Som utgångspunkt har jag använt mig av James Moores resonemang från 1993. Enligt honom karaktäriseras ekonomiska ekosystem av ett nätverk av interaktiva förhållanden mellan säljare, köpare, olika slags mellanhänder som transportföretag och kontrollorgan som stater. Definitionen är nära besläktad med marknaden men är mer omfattande genom att mer explicit

¹³ Seppälä, Kuuluvainen & Seppälä 1980, 34.

¹⁴ Jämfört med den allmänna europeiska praxisen är de finska träaffineringsbolagens verksamhet mindre begränsad till det som sker inom fabrikernas murar. Det beror på det att bolagen aktivt blandat sig i skogsbrukets verksamhetsområde genom rotköp av virke.

inkludera betydelsen av bland annat sociala normer, institutioner och intressegrupper. Därtill hänvisar Moores ekonomiska ekosystem till en specifik form av marknad som präglas av kontinuerliga interaktioner och deras allt starkare institutionalisering med tiden till skillnad från enskilda utbytessituationer.¹⁵

I kontexten av skogsbrukets lokala utveckling i Finland i början av 1900-talet anser jag begreppet skogsbruksekosystem fånga upp det som var karaktäristiskt för skogens ekonomiska utnyttjande i Nyland. Med det menar jag en relativt välutvecklad virkesmarknad där flera intressenter befinner sig i kontinuerlig, institutionaliserad interaktion med varandra och skapar långsiktiga planer för att befrämja sina syften. När jag i stället skriver om virkesmarknad är fokuset tydligare avgränsat till affärsförhandlingar och varuutbyte mellan säljare och köpare.

1.3 Källor och metod

I undersökningen används både tryckta och otryckta handlingar som källmaterial. De mest centrala arkivhelheterna är Nylands skogsrevirs egna arkiv som numera förvaltas av revirens gemensamma efterträdare Södra Skogsreviret. Arkiven består av handlingar som protokoll, försäljningsblanketter, årsberättelser, brev m.m. Framför allt utnyttjas här olika slags protokoll och årsberättelser samt några brev.

Materialet har inte organiserats enligt offentliga institutioners arkiveringsregler då det är fråga om handlingar som skogsvårdsföreningen själv har förvarat för sitt eget bruk. Det påverkar hur handlingarna kan hänvisas till som källor, vilket innebär att jag varit tvungen att åta mig mer friheter i fråga om källhänvisningar än vad som kanske vore ändamålsenligt med handlingar som förvaras av egentliga arkivinstitutioner. Ändringarna är dock endast mekaniska och påverkar därför inte undersökningens intersubjektivitet på något nämnvärt sätt. När en handling från revirens arkiv har hänvisats till, har i noterna angetts handlingens namn eller motsvarande identifikation, årtal, arkivenhetens uppgifter dvs. vad som stod på den pärm som handlingen förvarades i när denna avhandling lämnades för granskning samt arkivets namn som handlingens förvaringsställe framgår i. Revirens handlingar förvaras i fyra kontor som är belägna i Lovisa, Borgå, Esbo och Ekenäs.

I kompletterande syfte används även handlingar från Föreningen för Skogskulturs arkiv där en del Helsingfors skogsvårdsnämnds papper också förvaras samt handlingar från

¹⁵¹⁵ Moore 1993.

Nylands–Tavastlands skogsvårdsnämnd och Stor-Sarvlax gårdsarkiv som förvaltas av Svenska litteratursällskapet. Föreningen för Skogskultur var takorganisationen för svenskspråkiga skogsvårdsnämnder som övervakade skogslagstiftningens efterlevnad. Nylands–Tavastlands skogsvårdsnämnd övervakade de finska skogsvårdsföreningarna i Nyland. I fråga om dessa två arkiv är det framför allt mötesprotokoll och brev som är av intresse. Handlingarna bidrar till analysen på två sätt. För det första är det möjligt att med hjälp av Skogskulturs och Helsingfors skogsvårdsnämnds handlingar undersöka hur reviren positionerade sig gentemot den offentliga övervaknings- och styrningsapparaten och hur starkt dess verksamhet övervakades. För det andra möjliggör Nylands–Tavastlands skogsvårdsnämnds handlingar inklusive det material som från de finska skogsvårdsföreningarna till nämnden översänts enkla jämförelser över språkgränsen. Vad gäller Stor-Sarvlax arkiv har endast ett par brev och andra dokument från Ernst von Borns samling utnyttjats här.

Bland de tryckta källor som används är Centralskogssällskapet Tapios material från ett stort rådplägningsmöte 1924 samt Tapios statistiska årsböcker beträffande skogsvårdsnämndernas verksamhet från 1930 till 1958 de viktigaste. Stormötets utgångar hade stor betydelse för hur skogsvård och virkeshandel på det lokala planet några år därefter skulle organiseras. I Tapios statistik går det i sin tur att läsas ett och annat om hur övervakning och rådgivning skedde i Nyland som dominerades av starka skogsägarorganisationer samt göra enkla jämförelser med andra delar av Finland. Några tidningsartiklar från dagstidningar och Föreningen för Skogskulturs egen tidning, *Skogsbruket* har också inkluderats i avhandlingens källmaterial. Emedan denna undersökning inte är en tidningsanalys, har artiklar betydelse endast som kompletterande informationskällor. Detta gäller även för den i källmaterialet inkluderade centrala skogslagstiftningen samt två kommittébetänkanden från början av 1900-talet där skogsbruk i Nyland behandlas.

I undersökningens källmaterial ingår därtill muntliga källor. Det är fråga om samtal med skogssektorns erfarna aktörer: före detta skogsdirektör vid MTK, forstmästare Juhani Viitala (f. 1938) och före detta revirordförande, godsägare Ole Mangström (f. 1917). Viitala, som från och med 1960-talet varit med i skogssektorns centrala händelseutvecklingar i inflytelserika befattningar varav bland annat Centralskogssällskapet Tapios direktörskap, MTK:s skogsdelegations ordförandeskap kan nämnas. Därtill har Viitala själv skrivit en hel del om Finlands skogshistoria. Mangström var i sin tur i flera årtionden som ordförande för Kyrkslätt–Esbo–Helsinge

privata skogsrevir. Han valdes till revirets styrelse redan år 1955. Diskussionen med Mangström har bandats och transkriberats med hans välvilliga tillstånd. Materialet förvaras hos F.-A. Flander. Diskussionen med Viitala har ej bandats, men han har själv fått kommentera på den färdiga avhandlingen innan den har lämnats in för granskning. Hänvisningarna till diskussionen med Viitala har godkänts av honom i deras slutliga form.¹⁶

Vissa aspekter i skogsrevirens verksamhetsomgivning har illustrerats med hjälp av två enkla kartor som bifogats avhandlingen som bilagor. Kartorna baserar sig på två separata digitaliserade vägkartblad som föreställer kustområdena i Östra Nyland respektive Västra Nyland. De har upprättats av Lantmäteristytelsen 1938–1940. Kartbladen ingår i Nationalbibliotekets digitala kartsamling. Avhandlingens kartbilagor har skapats med geokodningsprogrammet Qgis 2.18.24. De två ursprungliga kartbladen har sammanslagits genom att koda dem till ett geografiskt informationssystem enligt parametrarna för det geodetiska referenssystemet WSG84. Den ursprungliga skalan (1:200000) har bibehållits. Kartbilagorna är avsedda för att belysa de valda aspekterna i stora drag. De är inte fullständiga kartografiska framställningar utan ska uppfattas som riktningsgivande hjälpmedel. De historiska kartornas användning som grundbilder kan motiveras med hänvisning till autenticitet – kartografisk information om kommungränser, vattendrag och järnvägar från den undersökta tidsperioden har på det sättet kunnat utnyttjas.

Metodologiskt sett bygger denna avhandling på en kvalitativ analys av historiska källor utgående från ett källkritiska förhållningssätt. Sådana kvantitativa uppgifter som angivits i källmaterialet har använts försiktigt. Lauri Vaara har även hittat bevis på att man åtminstone inom skogsindustrin gjort sig skyldig till förfalskning av statistik.¹⁷ Även om detta inte skulle stämma är redan faktumet att diskussioner i dylika banor finns, ett tecken på att skogssektorn i Finland är ett känslöväckande forskningsfält präglad av starka egenintressen. Även skogsvårdsföreningar och -revir var organisationer med stark vilja och långtgående målsättningar, vilket måste tas i beaktande. Därför kommer de statistiska representationer som inkluderas att till sin karaktär vara ganska enkla med fokus på utvecklingen av stora utvecklingstrender i reviren i stället. Andra källkritiska problem

¹⁶ Diskussion med J. Viitala 4.9.2018; Intervju med O. Mangström 7.9.2018.

¹⁷ Vaara 1998, 151.

som aktualiseras i samband med undersökningen har behandlats i sådana ställen i texten där det med tanke på narrativet varit mest ändamålsenligt.

En annan metodologisk aspekt att ta i beaktande är valet av den undersökta enheten. I denna undersökning studeras de fyra nyländska reviren som en helhet. Eftersom reviren grundades som skilda föreningar med egen organisation och verksamhetsområde kan man fråga sig hur långtgående slutsatser som gäller för alla fyra det går att dra.

Det viktigaste är att betrakta problematiken med hänsyn till undersökningens syfte. Avsikten med denna studie är inte att komma med nya detaljuppgifter om revirens verksamhet. Syfte är att kartlägga och förklara processen där skogsbruket och dess organisering i Nylands svenskbygder tog sig en speciell och något exceptionella form. Vidare försöker jag förklara de bakomliggande orsakerna genom en hypotes om en intressekonflikt mellan skogsägare och centraliseringsvilliga aktörer inom skogssektorn.

Man kan argumentera för att de undersökta enheterna var ungefär lika för den del de berördes av det fenomen som skall förklaras. Alla fyra reviren hade samma ideologi som i nötskal var betryggandet av skogsägarens rätt till sin egen skog. Den hade inskrivits i deras föreningsstadgar som en hänvisning till skogsägarnas ekonomiska intressen.¹⁸ I praktiken verkställdes ideologin under den undersökta tidsperioden i form var organiseringen av gemensamma virkesförsäljningar där skogsägarnas virke såldes genom konkurrensutsättning. Alla fyra reviren organiserade gemensamma försäljningar i regel årligen – även i mitten av 1940-talet då virkespriserna var reglementerade. Dessa organiserades av revirforstmästare enligt revirstyrelsers instruktioner.¹⁹

Emedan både ideologin och dess huvudsakliga verkställande var samma i reviren, kan man konstatera att även hypotesen om en intressekonflikt är ungefär lika förklaringskraftig för alla fyra revirens del. Då man på basis av tidigare forskning vet att motsvarande praxis i lika vid utsträckning inte någonsin existerat i landets andra delar, kan man uppfatta resurskonflikten som en kausalitet som var oberoende inom den undersökta enheten dvs. reviren emellan men beroende mellan den undersökta enheten och några andra enheter dvs. de andra aktörerna inom Finlands skogssektor. Med andra ord hade reviren gemensamt i sådana aspekter som bidrog till att de påverkades av samma

¹⁸ Se t.ex. ”Stadgar för Borgå–Sibbo privata skogsrevir r. f.” 1929, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA .

¹⁹ Statistiska årsberättelser över revirens verksamhet 1938–1952, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; Svahnström 1984, Zilliacus 1984, Östra Nylands privata skogsrevir 1983, Selén 1979.

resurskonflikt och i stort sett lika banor bortsett från möjliga detaljer. Med tanke på att ett av vetenskapens syften är att skapa motiverade generaliseringar som senare kan både byggas på och dekonstrueras, anses revirens behandling i denna studie utan att göra någon större skillnad dem emellan följaktligen vara att föredra. Detta med den konditionen att reviren inte uppfattas som hundraprocentigt jämlika utan möjligheten till en viss variation tas i beaktande när slutsatser ska dras.

1.4 Tidigare forskning

Skogsvård och privatägda skogar har behandlats mycket inom skogsforskning och forstvetenskap. I dessa undersökningar ligger fokusen främst på de naturvetenskapliga och tekniska aspekterna i stället för de sociala, vilket innebär att de inte kan vara grunden för en skogshistorisk studie. Vad gäller forskningen inom humanistiska vetenskaper och framför allt inom historia har skogsägare och deras föreningar ofta behandlats som en del av en större helhet. På grund av den ganska omfattande historieforskningen med fokus på skogens ekonomiska roll i 1900-talets Finland behandlas föreningssystemet indirekt i några historieverk.²⁰ Jaana Laine som studerat virkeshandel har skrivit mer specifikt om föreningar men hennes undersökningar omfattar endast finskspråkiga områden. Därtill kan man räkna med bland annat centralorganisationers historiker och andra mer populära historieframställningar.²¹

I de flesta studierna har perspektivet dock varit så pass storskaligt att skogsägarnas egna lokala organisationer inte fångas av det. Historien av den finländska skogssektorn har framför allt skrivits ur de största aktörernas synvinkel. Industrin och staten har spelat huvudrollen i bland annat Markku Kuismas och Kai Häggmans flerbandsverk om den finska skogssektorns utveckling. Detsamma kan konstateras om Helanders äldre skogshistoriska studie även om han i mindre omfattning granskar även skogsvårdsföreningar, skogsarbetare m.m. Om skogsindustrins politiska närhistoria har även Sakari Siltala skrivit.²² Den finska intresseorganisationen MTK och skogsägarnas Metsäliitto har i sin tur behandlats grundligt av Juhani Viitala. I dessa studier har man avslöjat det nära förhållandet mellan dessa aktörer. Kuisma och de andra ovannämnda har diskuterat kartellverksamhetens utveckling och statens och industrins konvergerande

²⁰ Som två exempel kan man nämna Zetterberg 1983 och Helander 1949.

²¹ Centralskogsnämnden skogskultur 1985; Nylands sv. producentförbund 1966; Blåfield 1960.

²² Helander 1949.

intressen. Juhani Viitala har också i detalj beskrivit den avtalspolitik som länge präglat virkesförsäljningen på den inhemska marknaden från och med efterkrigstiden.²³

Till studier med tydlig fokus på skogsvårdsföreningar kan endast Juhani Viitalas bok om finska skogsvårdsföreningar räknas.²⁴ Viitala har betraktat reviren huvudsakligen i strukturell mening som en speciell skogsvårdsföreningstyp som sedan 1920-talet har gått sin egen väg. Han behandlar dock den ”särvägen” inte desto närmare utan förutom i några fall betraktar dem endast som en del av hela Svenskfinland. Perspektivet är tämligen vanligt förekommande hos finskspråkiga skogsfunktionärkretsar och i och för sig av tydliga skäl. Jag återkommer till ämnet i det första behandlingskapitlet med motiveringar.

Laine har i sin bok om virkeshandel i 1900-talets Finland noterat revirens speciellt aktiva deltagande i virkesaffärer men inte kommenterat ärendet.²⁵ Vidare har Laine i sina studier visat att virkeshandel huvudsakligen bedrevs ända till 1990-talet som förhandlingar mellan enskilda skogsägare och industrins ombudsmän utan någon direkt inblandning av skogsvårdsföreningar i själva affären. När skogsägarsammanslutningar grundades gjordes det enligt hennes studier försök till gemensamma försäljningar även i finskspråkiga områden på 1930-talet.²⁶ Laines undersökningar är i den meningen speciella att hon i dem tillämpat ett gräsrotsperspektiv, vilket ju i allmänhet inom historieskrivning av praktiska skäl är ganska sällsynt. Det har dock för henne varit möjligt tack vare de rätt så lyckade insamlingarna av virkeshandelsrelaterade hågkomster som utförts av SKS i två skeden. Med tanke på denna undersökning är det materialet tyvärr av ringa betydelse, emedan det ingår endast finska texter i det. Som motsvarande skogshistoriska traditionsstudier kan nämnas Valtanens studie om kalhyggen i norra Finland samt Pakkanens minnessamling angående Tehdaspuu Oy.²⁷

Av alla forskare som undersökt den finska skogssektorns historia torde Lauri Vaara ha tillägnat reviren mest uppmärksamhet. I mängder det är inte mycket utan endast några sidor. Reviren har emellertid en central betydelse för Vaaras kritik som huvudsakligen riktar sig mot organiseringen och styrandet av den finska skogssektorn. Han har sett reviren som ett ensamstående exempel på hur skogens ekonomiskt effektiva och hållbara utnyttjande har kunnat åstadkommas på föreningsnivå i Finland. Revirens verksamhet

²³ Häggman 2006; Kuisma 1993.

²⁴ Se Viitala 2006.

²⁵ Laine 2006, 56.

²⁶ Laine & Nikinmaa 2015, Laine 2006, 120–121. Se även Helander 1949, 338.

²⁷ Valtanens studie har inte direkt hänvisats till i denna avhandling men har ändå inkluderats i litteraturförteckningen, ty den utnyttjats i syftet att kolla att den virkeshandelsrelaterade terminologin använts på rätt sätt. Se Valtanen 1994 och Pakkanen 1993.

beskriver han som ”skogsägarnas äkta samarbete”.²⁸ Vaara har till och med funnit att både sätten att producera och sälja vidare virke åtminstone ännu på 1990-talet dramatiskt skiljde sig från det övriga landet.²⁹ Dessutom har reviren enligt Vaaras undersökningar genom att med hjälp sin egen anskaffningstjänst lyckats styra de flesta av virkesköpen inom sina områden till leveransköp och därmed skaffa skogsägaren ett bättre pris på sitt virke.³⁰ Som ett kontrasterande argument måste det dock påpekas att enligt en opublicerad utredning som MTK på 1990-talet beställde av forststudent Fredrik Pressler var rotnetton i reviren lägre än vad de i genomsnitt var i landet.³¹ Orsaken till det torde vara just revirens något aggressiva virkeshandelspolitik som lett till att industrin kompenserat för de högre leveranspriserna med låga rotpriser. Avsikten med denna studie är dock inte att utreda prisfrågan.

Någon utförlig historisk motivering till revirens undvikande agerande kommer Vaara inte med utan konstaterar bara att skogsrevirens ”särväg” antagligen har sina rötter i modellreglerna för revir och skogsvårdsföreningar som upprättades med från varandra något avvikande innehåll.³² På basis av denna undersöknings resultat kan man bekräfta Vaaras antagande om revirens ursprung även om det samtidigt måste konstateras att modellreglerna inte blev olika på grund av slump. De olika modellreglerna var sist och slutligen bara en avspeglning av de bakomliggande intressena. Därtill sträcker sig Vaaras hyllning av reviren i vissa fall till ganska starka generaliseringar på basis av enskilda fall. Han har bland annat funnit att industrin förfalskat statistiska prisuppgifter för att gömma de högre priserna som betalats i reviren.³³

Juhani Viitala har öppet kritiserat Vaara för polemiska hävdanden och påpekat att bilden kanske inte är så entydig.³⁴ Även om Vaaras slutsatser om skogsägarnas äkta samarbete i reviren måhända stämmer med verkligheten, saknar prisuppgifterna från en kort tidsperiod historisk förklaringskraft. Därför blir han lätt dömd för spekulativa generaliseringar. Samtidigt har starka motargument inte heller presenterats. I samband med att denna undersöknings resultat diskuteras i kapitel 5, kommenteras också frågan om skogsägarnas samarbete för att se om den historiska analysen ger något nytt att säga om ämnet.

²⁸ Vaara 2013, 314.

²⁹ Vaara 1998, 84–85.

³⁰ Vaara 2013, 317; Vaara 1998, 84–85.

³¹ Viitala 2006, 329, Viitala muntligt 4.9.2018.

³² Vaara 2013, 171. Observera att Vaara hänvisar endast till Tapios stadgar som källa.

³³ Vaara 1998, 151.

³⁴ Viitala 2002, 305?

Revirens knappa behandling i vetenskapliga representationer av Finlands skogspolitiska och -ekonomiska förhållanden ter sig något mindre drastisk om man tar i beaktande revirens egna historiker som skrivits på 1980-talet. Historikerna innehåller viktig bakgrundsinformation om revirens verksamhet och styrning. Dessutom baserar de sig på ursprungskällor från revirens arkiv. Av någon anledning har forskare inte valt att använda sig av historikerna trots att bland annat Vaara aktivt utnyttjat andra föreningshistoriker i sina verk. Då Nylands skogsrevir emellertid inte utgjort något centralt studieobjekt i varken Vaaras eller andra forskares oftast ganska storskaliga undersökningar är det kanske ändå ganska naturligt. Detta särskilt med tanke på att historikerna idag är ganska svårtillgängliga. För denna studies behov har de dock grävts fram på grund av deras elementära betydelse som bakgrundsmaterial för en studie med reviren i huvudfokus.³⁵ En kort genomgång av Kyrkslätt–Esbo–Helsinges privata skogsrevirs historiska utveckling finner man också i Kyrksläpps lantmannagilles 100-årshistorik.³⁶

Sirén har skrivit kort om Östra Nylands skogsrevir även i verket *Pernå Sockens historia IV 1920–1999*. Texten om reviret är i stort sett upprepning av det som finns skrivet i revirets historik. Sirén är nog den ende som påpekat att de största herrgårdarna i Pernå anslutit sig till det lokala reviret genom specialavtal.³⁷ Emedan avtalens innehåll ej specificerats i boken och inte heller någon källhänvisning inkluderats är det dock svårt att kommentera på saken. Arrangemangen torde hänga ihop med gårdsägarnas vilja att sälja sitt virke genom reviret men samtidigt sköta skogsvården med egen arbetskraft. En annan, sammanhängande möjlighet är att Sirén menat de så kallade fjärdedelsbetalningar som introducerades genom lagen om skogsvårdsföreningar år 1950. De var avgiftslättnader för skogsägare vars skogar sköttes av gårdarna själv enligt skogsvårdsnämndernas riktlinjer.

I likhet med reviren överhuvudtaget hela skogsbruksverksamheten i Nyland blivit tämligen fåordigt behandlad i den existerande skogshistoriska forskningen. Nyttigaste för denna undersöknings syften har varit några säruppgifter som jag lyckats plocka från olika studier om herrgårdar i Nyland. Herrgårdar, som varit särskilt karaktäristiska för Finlands södra kustområden sedan 1500-talet, hade i början av Finlands självständighetstid redan för den största delen förlorat sin ställning som maktcentrum. Deras ägare var emellertid fortfarande inblandade i det lokala maktutövandet och kontrollerade betydliga

³⁵ Se Svahnström 1984, Zilliacus 1984, Östra Nylands privata skogsrevir 1983 och Selén 1979.

³⁶ Ståhl 1983.

³⁷ Sirén 1999, 216.

jordresurser inklusive skog.³⁸ Alex Snellman har skrivit om herrgårdar vid sekelskiftet 1900 och adelsmaktens ”långa farväl”. Därtill har själva herrgårdsmiljöer och deras utveckling granskats i några etnografiska studier varav boken *Finländskt herrgårdsliv* om livet i Karsby gård kan nämnas som särskilt informationsrik i fråga om skogsbruk. En utredning om Nylands större lantegendomar med korta beskrivningar inkluderade har skrivits av Eino Jutikkala.³⁹ Lyckligtvis har jag även haft tillgång till sådant källmaterial som belyser de nyländska skogsbrukstraditionerna.

1.5 Teoretiska utgångspunkten

Behandlingskapitlen i denna studie har strukturerats med hjälp av ett konfliktteoretiskt perspektiv. Utgångspunkten är att det inom Finlands skogssektor under den undersökta tidsperioden fanns olika aktörer med olika intressen rörande privatägda skogsresurser och deras ekonomiska användning. De olika intressena inom skogssektorn kom ibland i konflikt med varandra framför allt i fråga om skogsägarnas affärsmässiga verksamhet. Dess kärna var virkesförsäljningar där både avverkningsmängder och priser bestämdes. Konflikterna manifesterade sig i parternas försök att genom styrning och maktanvändning påverka de två variablerna. Dessa manifesta konflikter kan alltså reduceras tillbaka till principiella skillnader i parternas intressen och viljan att kontrollera de privatägda skogsresurserna utgående ifrån dem.

Bland annat Bacharach & Lawler (1980) har utvecklat tankar om att konflikter sällan är av totalt svartvit sort utan snarare blandmotivkonflikter (på engelska: *mixed motive conflicts*). Med dem avses situationer där parterna trots tvistigheter även har gemensamma målsättningar vars uppnående förutsätter att konflikten på något sätt hanteras.⁴⁰ Det finns konflikter som inte kan lösas permanent på grund av rådande omständigheter men de kan ändå hanteras så att konfliktens påverkan minimeras. I sin klassiska studie har Blake & Mouton (1964) definierat fem bastyper för konflikthantering varav en är permanent lösning.⁴¹

De andra är forcering, reträtt, kompromiss och dämpning. Med forcering avses hantering genom att den ena parten utövar tvångsmakt över den andra eller annars lämnar denne utan alternativ eller förhandlingsutrymme. Reträtt syftar till situationer där man retirerar från en situation för att undvika konflikt. När konflikter hanteras genom kompromiss tar

³⁸ Snellman 2014.

³⁹ Lönnqvist (red.) 1978; Jutikkala & Nikander 1939.

⁴⁰ Bacharach & Lawler 1980, 107.

⁴¹ Blake & Mouton 1964, 46–47.

parterna varandras behov i beaktande så att de avstår ifrån sina ursprungliga krav. Slutligen innebär dämpning att man försöker dämpa ner konflikten genom att vädja till den andra partens känslor eller annars övertyga den andra parten om att den inte alls är fråga om en konflikt.⁴² Det lönar sig att uppmärksamma att gränserna bastyperna emellan inte alltid är lika tydliga i verkligheten. För denna undersöknings behov lämpar sig emellertid den klara och enkla typifieringen. Dess främsta betydelse här är att fungera som ett verktyg som hjälper att markera vissa centrala övergångar i den historiska utvecklingen av skogsbruket i Nyland.

Även om konflikthantering kan manifesteras sig i organisationers agerande som en kollektiv strävan består organisationer ändå sist och slutligen av enskilda människor. I ideella organisationer som partier eller skogsvårdsrevir är det oftast några ideologiska likheter i organisationsmedlemmars tänkande samt gemensamma intressen och andra förenande faktorer som traditioner och delade minnen som utgör grunden för organisationens existens. Intressen kan vara sådana att de kan antas vara lika för vissa grupper såsom klasser eller etniska minoriteter även om dessa inte i sin helhet skulle vara medlemmar i organisationen. Partier är ett illustrerande exempel på dylika massorganisationer där en liten ledargrupp och avlönade byråkrater verkställer och genom sin verksamhet avspeglar eller påstår sig avspegla intressen av en stor massa varom endast en del är medlemmar i organisationen.⁴³

Bland annat Castoriadis och Michels har betraktat ideella organisationers utveckling med pessimistisk syn på deras förmåga att i långa loppet representera sin sociala bas enligt dess intressen. Michels järnlagsteori om organisationer och dess olika tillämpningar har i stort sätt behållit sin förklaringskraft genom årtionden. Kritiska forskare som Diefenbach har dock konstaterat att en absolut lag kan man inte tala om. Enligt honom finns det oligarkiska drag i varje organisation men samtidigt går det att begränsa den negativa effekten som dessa har på organisationen.⁴⁴ Emedan Juhani Viitala har påpekat att oligarkiska tendenser måhända kan observeras i verksamheten av skogsägarnas sammanslutningar som varit särskilt aktiva på den ekonomiska fronten, har i denna undersökning inkluderats en analys av utvecklingen av skogsrevirens förhållande till sin sociala bas under revirens första verksamhetsdecennier.⁴⁵

⁴² Blake & Mouton 1964, 77–78, 102–103, 129–130, 168–169.

⁴³ Castoriadis 1988, 59, 90; Michels 1911, 22.

⁴⁴ Diefenbach 2018, 15.

⁴⁵ Viitala 2006, 349; Viitala muntligt 4.9.2018.

När man nu på allmän nivå betraktat konfliktens natur och påverkan, dess hantering och organisationers sociala bas har man verktyg för förståelsen av organisationers utveckling och deras förhållande till sin omvärld. Man kan därmed gå vidare till att diskutera konflikt inom ramen för Finlands skogssektor. Från och med mitten av 1800-talet hade skogssektorns betydelse för Finlands ekonomi och samhälleligt liv vuxit i rask takt. Enligt Heikinheimo & Reunala's lyriska beskrivning blev skogsindustrin Finlands "Sampo" som förvandlade det gröna guldets till folkets materiella och fysiska välmående. Genom att dramatiskt öka på levnadsstandarder hade den enligt deras mening även en civiliserande inverkan. För att betrygga hållbar användning av skogsresurser samt den växande skogsindustrins tillgång till virke började staten reglera användningen av privatägda skogar som utgjorde majoriteten av landets virkesförråd. Privatskogslagstiftning och en förvaltningsapparat för dess verkställande utvecklades för centralstyrningens behov.⁴⁶

Statens centraliseringssträvan har undersökts av James Scott. Som klassiska motiv bakom centralisering kan man nämna beskattning och betryggande av fred.⁴⁷ Enligt Scott manifesterar den sig i olika slags megaprojekt som kollektivisering i Sovjet eller den tyska forstplaneringen där man ovanifrån försöker omorganisera det sociala och ekonomiska livet till homogena enheter som är enkla att administrera. Det tyska begreppet *Normalbaum* dvs. normalträd torde vara ett beskrivande exempel på visionen där en skog bestående av otaliga levande organismer standardiseras till en homogen grupp av enheter. Dylika strävanden grundar sig på en stark tro på vetenskaplig och teknisk kunskap som en allsmäktig kraft. Därför kallar han dem "högmödelistiska". Ju mer auktoritär makthavare desto längre den kan gå med sina centraliseringssträvanden. Följaktligen är en annan förutsättning till genomförandet av megaprojekt att lokalt motstånd inte finns eller att det är svagt och oorganiserat.⁴⁸

Den ideala situationen från högmödelistiskt perspektiv är sådan där historia så lite som möjligt kommer i konflikt med planeringen. Ett exempel på en ideal situation är det statsledda byggandet av Brasiliens administrativa huvudstad långt utanför de traditionella handelsrutterna och städerna som vuxit fram vid dem. På det sättet behövde man inte ta i beaktande det bubblande gatulivet som var så karaktäristisk för landets storstäder. Ministerierna och centralverken som flyttades till den nya huvudstaden förde med sig sin

⁴⁶ Reunala & Heikinheimo 1987, 23–26.

⁴⁷ Scott 1998, 77.

⁴⁸ Scott 1998, 4–5.

personal som blev bosatta i där. Således var även inflyttningen i princip på förhand planerad.⁴⁹

Det lokala motståndet kan bäst undgås där sådant inte finns. I praktiken är frågan sällan lika svartvitt. Det är i flesta fall graden av organiseringen av motståndet och dess förmåga att omorganisera penetrationsförsöken på lokalt plan enligt egna behov som är avgörande.⁵⁰ Ofta har centralmakten dessutom kommit att tolerera inofficiella ”skuggekosystem” när högmodernistiska planer inte lett till önskade resultat och i värsta fall hotat centralmaktens legitimitet.⁵¹

Finlands skogssektor har länge haft drag av långtgående högmodernistisk planering och centralisering. Det hänger ihop med skogssektorns korporativistiska karaktär som inte varit främmande för organiseringen av det ekonomiska livet på andra sektorer heller. Det nationella samarbetet där staten, affärlivet och intresseorganisationer har satt sig ner vid samma förhandlingsbord har bidragit till att det unga Finland klarat sig under ekonomiskt svåra tider.⁵²

Mynten har emellertid alltid två sidor. Staten hade under 1910- och 1920-talen blandat sig i skogsindustriell verksamhet och genom lagstiftning satt stop på industrins egennyttiga jorduppköp som ofta ledde till skogsskövling. Utveckling mot en bananrepublik, såsom Kuisma uttrycker det, hade stannat men samtidigt stod Finlands ekonomi på träben.⁵³ Industrins tillgång till det gröna guldets skulle betryggas. Skyddandet av skogsindustrins export som landets primära källa av utrikesvalutor innebär att skogssektorn utvecklade sig enligt industrins behov. Det satte sin prägel på statens syn på hur skogsbrukssidan borde organiseras.⁵⁴ Samtidigt som den nya skogslagstiftningen från och med 1920-talet belastade skogsägarna med krav på rationell skogsvård tolererades skogsindustrins kartellverksamhet. Statliga skogsbolagens deltagande i köpkarteller förbjöds efter lång avvägning av riksdagen år 1933 men de privata aktörernas karteller tog man inte ens ställning till.⁵⁵

Vaara kommer fram till att den inhemska virkeshandeln och skogsvården länge förvrängdes av korporativens beslut som inte baserade sig på marknadslogik. Storskalig

⁴⁹ Scott 1998, 118–121.

⁵⁰ Scott 1998, 89, 193, 207.

⁵¹ Scott 1998, 310.

⁵² Kuisma 2013, 210; Viitala 2002, 9.

⁵³ Kuisma 2013, 165, 171.

⁵⁴ Viitala har påpekat att skogsindustrins behov fortfarande på 2000-talet spelat en viktig roll när riksomfattande riktninglinjer för privatskogsbruk upprättats. Se Viitala 2002, 328–329.

⁵⁵ Laine 2006, 75.

centralisering där skogsvårdsorganisationer ansvarade för ostörd produktion av råvara, industrins anskaffningsorganisation utrustad med stort antal skogsarbetare och senare maskiner tog hand om huggen och transport samt storskalig virkesförmedling där produktionsenheterna levererade virket till industrin genom Metsäliitto i sådana fall där skogsägaren valde att inte sälja sitt virke på rot. Även om Metsäliitto grundades som en motkraft till industrin var den likaväl en centraliseringssugen makt som försökte styra skogsägarna enligt sina behov. Den bästa reaktionen till industrins karteller var enligt MTK:s skogsdelegation och Metsäliittos ledning mer centralisering.⁵⁶ Under de givna omständigheterna hade MTK:s skogsdelegation av förståeliga skäl svårt med att tolerera självständig verksamhet på virkesmarknaden från skogsvårdsföreningars sida, eftersom den centraliserade virkesförmedlingen förutsatte enhetlig front och dessutom ”rakryggat” beteende gentemot industrin som behövde sin råvara.⁵⁷

Den fria marknaden korrumpades av karteller och skogsägarnas styrning genom den korporativa organiseringen. I sin helhet innebar skogssektorns korporativism att konflikter där skogssektorns olika aktörer var inblandade inte hanterades av självständiga intresseorganisationer utan skogsägarna fick nöja sig med försvagad/beroende representation.⁵⁸ Vidare innebar bristen på konkurrens på marknaden att marknaden, som enligt Scott utgör en viktig kontrollmekanism till högmodern planering, blev en snedvriden kompromissmarknad där anskaffningen och prissättningen av virke inte styrdes av marknadsprinciper utan industrins virkesbehov som uppfylldes genom skogsägarnas styrning, köparkarteller och prisrekommendationsavtal.⁵⁹

Diskussionen om den finska skogssektorns korporativa karaktär är både mångfasetterad och normativt laddad, eftersom skogssektorn i sig har varit så betydelsefull för Finland och berört så många. Sett ifrån Vaaras och Scotts perspektiv gestaltar den korporativa skogssektorn i former som Castoriadis kallade för senkapitalistisk eller alternativt stalinistisk brutalism med absolut koncentration av produktionsmedlen, stark planering och fusion av staten och ekonomi.⁶⁰ Samtidigt har det korporativa systemet garanterat stabilitet och möjliggjort kompromisslösningar inom skogssektorn och således betryggat inkomstflöden som utan tvekan haft stor ekonomisk betydelse för Finlands ekonomiska tillväxt.

⁵⁶ Viitala 2002, 48.

⁵⁷ Viitala, muntligt 4.9.2018.

⁵⁸ Vaara 2013, 64–65, 70, 74–75; Vaara 2010, 177; Vaara 1990, 160–162; Vaara 1983, 31–35.

⁵⁹ Vaara 2013, 418–422, Scott 1998, 101–102.

⁶⁰ Castoriadis 1988, 68.

Det som man på basis av korporativismdiskussionen kan göra är några observationer om skogssektorns centrala aktörers verksamhet. Man märker att centraliserad kontroll över landets privata skogar varit deras målsättning. Skogsägarnas egna organisationer samt enskilda skogsägare har befunnit sig i den nedre ändan av tre olika styrningskedjor: statens lagövervakning och bevakningsverksamhet, industrins virkesanskaffningar och Metsäliittos virkesförmedlingsverksamhet som stöttes av MTK. I denna undersökning kommer dessa krafter att behandlas i kontexten av Nylands svenskbygder. Följaktligen blir det möjligt att identifiera och undersöka spänningar inom det lokala skogsbruket.

2 Skogssektorns allmänna utveckling fram till 1928

Skogsbrukets tidiga industrialisering i Finland under de sista årtiondena av 1800-talet skapade tryck på skogsvårdens effektivare organisering, vilket berörde hela skogssektorn. Man kan konstatera att skogssektorn redan då omfattades av tre huvudparter: skogsindustrin, statsmakten och privata skogsägare. De tre parterna hade naturligtvis olika intressen beträffande skog och dess skötsel. Dessa intressen kom att prägla utformandet av skogskorporatismen i Finland under 1900-talets första decennier.⁶¹

Staten betraktade skogsärenden för sin del utifrån ett nationalekonomiskt perspektiv. Både den finska politiska eliten och den ryska centralförvaltningen i Sankt Petersburg ansåg att den finska skogsindustrins utveckling medfört fördelaktig ekonomisk tillväxt. Dessutom låg det betydliga skogsegendomar i statens ägo.⁶² Därtill förstärktes de finska undersåtarnas intresse för skogen av nationalromantiska ideal där den ofta förknippades med det finska folkets historiska tillvaro. Effektiv skogsvård hade således ett realekonomiskt och ur politisk synvinkel symboliskt värde för det autonoma Finlands makthavare.

För privata skogsägare utgjorde skogen framför allt en råvarureserv. Därifrån hämtades för eget bruk vardagens produkter från mat till byggnads- och uppvärmningsmaterial. Dock utgjorde skogen också en inkomstkälla för en del skogsägare, och deras antal ökade i takt med den ökande efterfrågan från skogsindustrins sida. Särskilt under ekonomiskt svåra år kunde man sälja skog. Skötseln av privat skogsegendom dominerades således av vardagliga, ekonomiska nyttomotiv.⁶³

⁶¹ Se bland annat Kuisma 1993.

⁶² Se bland annat Kuisma 1993.

⁶³ Reunala & Heikinheimo 1987, 21.

Privata skogsägares intresse för sin skogsegendom sammanföll inte alltid med skogsindustrins och statens behov. Särskilt småskogsägare, som fick sin primära näring från jordbruket och således var helt beroende av skörden, var ofta tvungna att fatta snabba beslut angående sin skog. Klimatförhållanden styrde också deras brännvedsbehov som under långa och kalla vintrar kunde vara mångfaldig jämfört med milda vintrar. När skogsägare dessutom då och då behövde byggnadsmaterial från sin skog var det klart att avverkning ibland gjordes utifrån sådana utgångspunkter som inte var de bästa möjliga med tanke på industriell träaffinering eller överhuvudtaget skogens tillväxt. Därtill var det ännu vanligt med svedjebruk och tjärbränning i vissa delar av landet.⁶⁴

Samtidigt måste man ta i beaktande att långt ifrån alla som behövde virke ägde skog. Privat egendom var fortfarande för de lägre samhällsklasserna någonting som hade föga signifikans i vardagen. Folk hade under de gångna århundradena vant sig vid att plocka ris och näver i närliggande skogar utan att desto mera tänka på ägoförhållanden. När statens skogsegendomar började vårdas av Forststyrelse och dess särskilt för skogsvårdsärenden utbildade forstmästare i mitten av 1800-talet uppstod det snart utnyttjanderättsliga meningsskiljaktigheter. Forstmästare ansåg att folk saboterade deras arbete genom sin hembehovsplockning. Det ledde även till fysiska konfrontationer. Enligt Vaara utvecklade sig forstmästarnas inställning till en ständig misstro mot jordbrukare och landsbygdens befolkning i allmänhet. Jordbrukarnas ställning präglades likaså av bitterhet.⁶⁵

Om lantfolkets sedvanor i den offentliga förvaltningens ögon gestaltade sig som ett potentiellt problem så orsakade även industrins agerande oro. När industrins virkesbehov ökade med tilltagande hastighet blev det från dess perspektiv allt viktigare att stabilisera och betrygga tillgången till råvaran. Ett vanligt sätt att minska på årliga köpförhandlingars betydelse var att köpa hela gårdar inklusive skogsegendomar. Småbönder som hamnat på glid med gårdens ekonomi kunde rätta sig genom att sälja hela egendomen till ett bolag. Samtidigt hade de dock väldigt lite rörelsefrihet i fråga om dylika förhandlingar medan industrin fick ganska godtyckligt diktera priserna. Slutresultatet var att ett stort antal gårdar hamnade i industrins händer. Den nya ägaren var huvudsakligen intresserad endast för skogsresursernas del. I det mest radikala fallen avverkades skogen kal och odlingsmarken lämnades utan någon skötsel. Bönderna däremot befann sig ofta i en situation där man kanske lyckats kvittera sina räkningar med hjälp av köpesumman, men

⁶⁴ Reunala & Heikinheimo 1987, 19.

⁶⁵ Vaara 2013, 85, 97–101.

samtidigt hade man förlorat kontroll över produktionssätten. Många återvände till sina gamla gårdar genom ett arrendeförhållande.⁶⁶

Redan år 1872 hade Finlands senat tillsatt en kommitté vars uppgift var att kartlägga omfattningen av sådan avverkning som kunde anses ha negativ effekt på skogens hållbara användning. Kommittén fann att ofördelaktig avverkning förekom så pass ofta att dess negativa effekt var relativt stor.⁶⁷ När kommittén lämnade sitt slutbetänkande inleddes en lång lagstiftningsdebatt kring skogsvård och dess styrning, nya kommittéer tillsattes och slutligen resulterade deras arbete i ett antal skogsvårdsparagrafer som ingick i 1886 års skogslag. Lagens centrala innehåll var att skogen inte fick skövlas men den innehöll även hänvisningar till skogsägarnas frivilliga samarbete. Den var emellertid svårbegriplig och till sin regleringskraft svag.⁶⁸

Så småningom hade intresse för skogsbruksrelaterade frågor börjat öka även utanför den offentliga arenan. Redan år 1877 hade föreningen Suomen metsänhoitoyhdistys grundats för befrämjandet av skogsvård och kontakter skogsvårdsintresserade emellan. Pellervo-sällskapet, vars verksamhet baserade sig på andelsverksamhetsideologi, tog även skogsbruksrådgivning i sitt program i början av 1900-talet. Då senaten var villig att finansiellt stödja rådgivningsorganisationer främjande fanns det även ekonomiska förutsättningar för dylik verksamhet. Skogssektorns fackmän grundade tillsammans med lantbrukarsällskapen år 1907 en rådgivningsorienterad förening som kallades för ”Suomen metsänhoitoyhdistys Tapio” (nedan kallas för Tapio).⁶⁹

De olika organisationernas perspektiv på skogsbruk var varierande och deras inbördes förhållanden instabila under de första två årtionden av 1900-talet. Det finns inget skäl att närmare betrakta de tidiga faserna här förutom konstaterandet att spänningen mellan forstmästare och lantbrukare präglade dem. Slutresultatet blev att både lantbrukarnas traditionella lantbrukarsällskap och forstmästarkårens egna organisationer ställdes under Tapio. Tapio utvecklade sig därmed till en riksomfattande rådgivningsorganisation som staten kom att favorisera utanför den egentliga privatskogsbruksförvaltningen i stället för till exempel det mer ekonomiskt orienterat Pellervo-sällskapet.

Under årens lopp blev Tapios verksamhet allt mer skogsvårdsorienterat samtidigt som misstron hos lantbrukarsällskapen mot deras takorganisation växte. År 1928

⁶⁶ Komiteamietintö 1906:8. Puutavaraliikkeiden metsänostoista, 58.

⁶⁷ Helander 1949, 176–178.

⁶⁸ Viitala 2006, 20–22.

⁶⁹ Vaara 2013, 109–111.

inkorporerades Tapio i skogsförvaltningsapparaten genom lagstiftning och blev således officiellt bunden till skogsvårdsärenden på riksnivå.⁷⁰ Lantbrukarsällskapens offentliga uppgifter på skogssektorn upphörde samtidigt och länken till Tapio försvann.⁷¹ Lantbrukare hade dessutom redan börjat organisera sig under skilda producentorganisationer. Den finskspråkiga takorganisationen för hela landets jordbruksproducenter MTK hade grundats redan 1917. På den svenskspråkiga sidan hade man grundat några lokala producentorganisationer varav Svenska Lantbruksproducenternas Förbund ägnade sig åt intressebevakning i de södra kusttrakterna.⁷²

Tapio var ursprungligen en tvåspråkig organisation som producerade både finsk och svensk skogsinformation. De svenskspråkiga forstmästarkretsarna var dock benägna att grunda sin egen förening, vilket skedde år 1910 när Föreningen för Skogskultur (nedan kallas för Skogskultur) såg dagens ljus. Enligt Blåfield var orsaken Tapios allt för teoretiska verksamhet som inte lämpade sig för konkret skogsvårdsverksamhet i landets skogstrakter.⁷³ Processen var inte helt friktionsfri utan det verkar som att förhållandena finsk- och svenskspråkiga fackmän emellan var spända. Skogskultur grundades nämligen med hjälp av järnhandlare K. H. Renlunds testament där en del av dödsboets egendom var öronmärkt till skogsvårdssyften. Tapio hade fått reda på donationen och ämnade att negotiera om dess användning till organisationens syftemål. Några svenskspråkiga forstmästare hann emellertid först kontakta dödsboets förvaltare och fick hela donationen till grundandet av en ny organisation.⁷⁴ Bland Tapios funktionärer väckte detta bitterhet. Skogskultur fick inget statsstöd före 1928 och dess verksamhet var mycket mindre omfattande än Tapios. År 1928 kom den emellertid i likhet med Tapio att inkorporeras i privatskogsbrukets förvaltningsapparat.⁷⁵

Trots de instabila samhälleliga förhållanden som präglade den senare delen av 1910-talet i Finland hann senaten år 1915 stifta en förordning som skulle förbjuda industrins kontroversiella jordanskaffning, men den kom att förbli utan effekt ända till 1920-talet.⁷⁶

⁷⁰ Holopainen 1957, 88; Helander 1949, 212.

⁷¹ Björklund 2006, 202.

⁷² Trots sitt namn var Svenska Lantbruksproducenternas Förbund en lokal, nyländsk organisation. Förbundet slog sig samman med andra svenskspråkiga lokalorganisationer till Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC) år 1945. Den nyländska lokalavdelningen fick då namnet Nylands svenska producentförbund (NSP). Se Nylands sv. producentförbund 1966, 15, 23, 71.

⁷³ Blåfield 1960, 16.

⁷⁴ Holopainen 1957, 81.

⁷⁵ Helander 1949, 208.

⁷⁶ Häggman 2006, 26.

Med tanke på skogsbruket var den viktigaste förordningen dock förordningen om enskilda skogar där privatägda skogars övervakning och skogsägarnas rådgivning i skogsfrågor institutionaliserades. Enligt förordningen, som trädde i kraft år 1917, var det förbjudet att skövla skog dvs. avverka den så att tillväxten allvarligt blev hotad. Förordningens överlevnad skulle övervakas av länsskogsnämnder. Nämnderna kontrollerades av Forststyrelsen och deras medlemmar var statens tjänstemän. I princip ingick det ingen rådgivningsskyldighet i nämndernas instruktioner men i praktiken kom de att syssla bland annat med stämpling och skogstaxering. Det egentliga rådgivningsarbetet hade dock anförtrotts lantbrukarsällskapen som avlönade skogsfackmän för i det syftet. Nämnderna och lantbrukarsällskapen befann sig i ständig konflikt om vilka uppgifter som hörde till vem och vilka aspekter i rådgivningen borde betonas.⁷⁷ Spänningen manifesterade sig i rättegångar där enskilda skogsägare anklagades för att de i vinstsyfte skövlat sin skog på basis av nämndens rapport om skövling. Det hände att det lokala lantbrukarsällskapet ställde sig bakom skogsägaren genom att dess fackman kom med egen rapport där den påstådda skövlingen förnekades.⁷⁸

Enligt Vaara var spänningarna mellan skogsfackmän och lantbrukarsällskapen ett av de största motiven bakom stiftandet av lagen om enskilda skogar (161/1928). Lagens ikraftträdande år 1929 inledde en ny fas i Finlands skogshistoria då man genom särskild lagstiftning började kontrollera den privata skogsskötseln och -produktionen i landet. Med tanke på enskilda skogar i sig förde lagen inte med sig några större förändringar jämfört med förordningen 1917. Däremot omorganiserades övervakningens och rådgivningens förhållande totalt. Enligt lagen blev länsskogsnämnder skogsvårdsnämnder vars uppgift var att både övervaka och ge råd. Lantbrukarsällskapen förlorade därmed sin roll som officiella rådgivningsorganisationer för skogsägare.

Skogsvårdsnämnderna placerades under två centralskogssällskap som Tapio och Skogskultur förvandlades till. Det grundades allt som allt 18 skogsvårdsnämnder varav två underordnades Skogskultur. Den ena (Vasa skogsvårdsnämnd) opererade i Österbottens svenskspråkiga områden medan den andra (Helsingfors skogsvårdsnämnd) ansvarade för svenskbygderna längs Finlands södra kustområden. Lantbrukarsällskapen fick indirekt påverka nämndernas verksamhet i och med att de hade rätt till att utse alla andra medlemmar till varje nämnd förutom en som utsågs av ett centralskogssällskap. Samtidigt deras direkta påverkan eliminerades genom lagen. Centralskogssällskapen

⁷⁷ Vaara 2013, 117–118, 122–124.

⁷⁸ Vaara 2013, 127.

utsåg en medlem. På grund av sin roll som lagstadgade takorganisationer för nämnderna kunde centralskogssällskapen styra nämndernas verksamhet relativt kraftigt om de så önskade. Centralskogssällskapen var i sin tur underordnade Forsstyrelsen. För nämndernas behov avlönades skogsfackmän.⁷⁹

Till skogsvårdsnämndernas uppgifter hörde förutom laglighetsövervakning och rådgivning enligt lagen även befrämjande och stödjande av skogsägarnas samarbete inom skogsbruk.⁸⁰ Därför började skogsvårdsnämnderna med varierande iver uppmuntra skogsägare till att grunda skogsvårdsföreningar. Enligt Viitala blev skogsvårdsföreningar nämndernas förlängda armar på lokala nivå. Skogsvårdsföreningar var ett effektivt sätt att styra skogsägare och samtidigt höja på deras kunskapsnivå i skogsvårdsrelaterade ärenden. Dessutom var skogsvårdsföreningar avsedda att minska på nämndernas arbetsbörda med sina egna fackmän.⁸¹

Samtidigt som statens grepp om privatskogarnas skötsel och användning blev fastare organiserade sig den finska skogsindustrin. Efter att Finland blivit självständigt fann den sig i en helt ny position. Å ena sidan hade skogsindustrin goda chanser att skaffa sig mer inflytande över landets skogspolitik, eftersom landets förvaltningsstruktur höll på att omskapas, vilket gav gott om möjligheter till den som hade finansiella resurser och kände till rätta personer. Å andra sidan var skogens betydelse för det svaga och fattiga landet större än någonsin i den meningen att skogen från och med 1917 uttryckligen hade blivit Finlands egen resurs. Det innebar att den nya politiska ledningen var intresserad av allt som hände på skogssektorn.⁸²

På grund av det politiskt instabila läget vid decennieskiftet 1920 förhöll sig staten särskilt förbehållsamt till alla möjliga faktorer som kunde orsaka ytterligare splittring i samhället. Bland annat insåg man att skogsindustrin satt oproportionellt höga priser på tidningspapper och således försvårade kommunikation och folkbildning i landet. På riksdagen röstade majoriteten år 1920 även för grundandet av en statlig industrianläggning som bland annat skulle ha producerat billigt tryckpapper. Beslutet förverkligades dock inte.⁸³ År 1925 ikraftträdde slutligen förordningen angående förbudet mot industrins gårdsaffärer från 1915, som gick under benämningen ”Lex Pulkkinen”. Industrin fick överlåta för kolonisationsändamål en del av de olovligt anskaffade gårdarna

⁷⁹ Vaara 2013, 125–127.

⁸⁰ Lagen om enskilda skogar 1928 6 §.

⁸¹ Viitala 2006, 41.

⁸² Kuisma 2013, 165, 171.

⁸³ Häggman 2006, 26–27.

men fick ganska självständigt bestämma vilka jordområden som såldes vilket i praktiken innebär att industrin blev av med de minst vinstbärande gårdarna.⁸⁴

Skogsindustrin reagerade på de nya utmaningarna genom att organisera sig i handelsföreningar. Man grundade tre olika exportföreningar och därtill ett antal andra samarbetsorgan. Gällande utrikesaffärer fungerade samarbetet mellan skogsföretagen så pass smidigt att det har ansetts vara en av de viktigaste orsakerna till Finlands träaffineringssektors succé på den internationella marknaden.⁸⁵ Kartellsystemet förstärktes av rädslan för att utrikesinvestorerare särskilt från Tyskland och Sverige skulle erövra landets träresurser ifall företagen inte lyckades övervaka situationen i Finland och fullt utnyttja de inhemska råvaruresurserna.⁸⁶

För nyländska skogsägarnas del var den år 1927 grundade Granpappersvedssammanslutningen av särskilt vikt, emedan gran var den dominerande träsorten i södra Finlands kustområden. Granpappersvedssammanslutningen, som senare omdöptes till Teollisuuden puuyhdistys, grundades som en utvidgad version av tidigare pappersvedskarteller som från och med slutet av 1800-talet varit verksamma på de inhemska virkesmarknaderna. Kartellen kom att sätta riktlinjerna för skogsindustrins agerande på Nylands marknader, emedan de största bolagen i området var medlemmar i den. Mot den bakgrunden att Finlands riksdag vid decennieskiftet 1930 två gånger behandlade exporten av granpappersved med stor oro – råvaruexportens ekonomiska nytta till staten var ju liten jämfört med slutprodukternas export – kan man förstå varför kartellverksamheten tilläts blomstra även på den inhemska marknaden.⁸⁷

Det dröjde till 1930-talet innan industrins tilltagande samarbete på virkesmarknaden ledde till riksomfattande motreaktioner i producentkretsar. På de regionala och lokala planerna hade det emellertid skett aktivering. Grundandet av exportbolaget Metsänomistajain Metsäkeskus Oy. år 1921 var det största av de tidiga försöken att bland producenter skapa marknadssamarbete. Bolaget exporterade sågvaror samt stock och pappers- och brännved. Varorna kom huvudsakligen från medlemmarnas skogar och sågar från mellersta och östra delar av landet. Verksamheten av Metsänomistajain Metsäkeskus Oy. och dess dotterbolag led kraftigt av den världsekonomiska depressionen vid decennieskiftet 1930. Den övertogs stegvis av Metsäliitto från och med 1930-talet i

⁸⁴ Häggman 2006, 62.

⁸⁵ Häggman 2006, 156; Kuisma 1993, 508.

⁸⁶ Häggman 2006, 86–91.

⁸⁷ Kahiluoto 1988, 13–14.

samband med att det finska producentförbundet MTK började mer aktivt inblanda sig i skogsbruksärenden.⁸⁸

På det lokala planet hade mer flexibla samarbetsformer utvecklats i form av olika skogsägarsammanslutningar från och med början av 1900-talet. Framför allt Pellervo-sällskapet men även Tapios dåvarande organisation, som ännu dominerades av lantbrukare, uppmuntrade skogsägare att organisera sig.⁸⁹ Resultatet blev ett antal föreningar i varierande former, ty det inte ännu fanns någon etablerad uppfattning om hurdana föreningar som var att föredra. En del av dessa sammanslutningar förenades i alla fall av tanken om att skogsägarna gemensamt skulle sälja sitt virke. Idén stötte emellertid på praktiska svårigheter. Enligt Viitala visade det sig vara svårt att överhuvudtaget få skogsägare att sälja enligt gemensamma regler.⁹⁰ I några socknar lyckades man trots allt få gemensam virkesförsäljning igång. Av dessa socknar var en stor del belägna i Nyland.⁹¹ En av de föreningar som grundades då var Kimito privata skogsrevir som de nyländska reviren senare skulle ta modell av. Varför det blev så att skogsägarna organiserade sig först i Nyland samt hur påverkade det de nyländska skogsrevirens grundande diskuteras härnäst.

3 Sociala bas, verksamhetsideologi och grundande

3.1 Skogsbrukets ekosystem i Nyland ca 1900

Adelns gods har sedan 1500-talet varit ett karaktäristiskt drag i det nyländska landskapet. I Finland har de flesta av herrgårdarna funnits i landets sydliga och sydvästliga delar. Detta på grund av de goda sjöförbindelserna till både Stockholm och Baltikum. Den största herrgårdskoncentrationen utgjordes av adelns lantegendomar i Nyland.⁹² Herrgårdarna var lokala maktcentra som påverkade lokalbefolkningens liv på många sätt: genom olika anställnings- och jordägförhållanden samt i symbolisk mening som ett filter varigenom nya trender och tankesätt spred sig på landsbygden. På grund av de samhälleliga omvälvningarna på 1800-talet ökade herrgårdarnas betydelse i landsbygdens vardag då adeln blev fast bosatt i dem i stället för att spendera största delen av året i hovet eller på resor. Många godsägare ägnade sig åt agrara sysslor på gården och skaffade sig

⁸⁸ Helander 1949, 337–338.

⁸⁹ Helander 1949, 334.

⁹⁰ Viitala 2006, 33.

⁹¹ Helander 1949, 334.

⁹² Snellman 2014, 97; Jutikkala & Nikander 1939, 18.

även någon lämplig utbildning i enighet med den rådande fysiokratiska tankekulturen.⁹³ Trots att herrgårdarna under årens lopp i ökande utsträckning hamnade i borgerskapets händer kvarstod själva miljöerna med sina omfattande jordegendomar något oförändrade ända till 1920-talet. Därefter kom de att minskas i antal på grund av torpar- och kolonisationslagstiftningen.⁹⁴

Ett annat karaktäristiskt drag för den nyländska landsbygden var långa traditioner inom virkesförsäljning. Den av senaten tillsatta kommittén som år 1900 utredde enskilda skogars skick i landets alla län fäste i sitt slutbetänkande särskild uppmärksamhet vid den aktiva affärsverksamheten som bedrevs i fråga om skogsprodukter och virke. I den svenska textversionen konstateras det om Raseborgs härad följande: ”Skogsförsäljning har alltifrån äldre tider på orten bedrivits och bedrivs fortfarande i temligen stor omfattning ---”. Beträffande länets östliga svenskbygder i Pernå härad var bedömningen ungefär likadan – virkesförsäljning hade pågått länge och i relativt omfattande utsträckning. Intressant är också kommitténs observation om själva affärerna: ”Skogshandeln har redan så länge pågått i dessa trakter att skogsegarene hunnit bilda sig begrepp om trävarornas rätta värde --- Tillochmed då handeln uppgöres om skogslotter -- tillförsäkrar sig jordegaren ett pris som någorlunda motsvarar det försålda virkets gällande värde.”⁹⁵ Nyländska skogsägare var alltså särskilt erfarna virkeshandlare, vilket tyder på att försäljningsverksamheten inte enbart hade långa historiska rötter i länet utan även förekom på rätt så regelbunden basis.

Den observerade regelbundenheten i försäljningsverksamheten torde i sin tur bero på några faktorer. För det första var Nyland redan i början av 1900-talet ett relativt tätt befolkat område, vilket påverkade efterfrågan på husbehovsvirke särskilt i Helsingforstrakterna. För det andra kunde man från herrgårdar och andra storgods sälja mer och oftare än från mindre gårdar. Om man antar att stora gårdar huvudsakligen ägde mer skog än mindre gårdar och att det fanns någon positiv korrelation mellan gårdarnas genomsnittliga storlek och virkesutbudet på den lokala marknaden, kan man konkludera att det påverkade regelbundenheten i försäljningsverksamheten oavsett den totala skogsarealen i länet. För det tredje hade det sedan 1750-talet i Nylands kustområden uppstått småskalig exportsågsindustri, i många fall vid sidan om herrgårdar, vilket innebär att det inte enbart funnits utbud utan också efterfråga på och till och med konstant

⁹³ Snellman 2014, 97.

⁹⁴ Snellman 2014, 243–247.

⁹⁵ Komiteamietintö 1900:4, 22–23.

behov av virke även om några sågar och bruk delvis kunde utnyttja sina egna skogsegendomar.⁹⁶ Man kan följaktligen konstatera att den regelbundenhet som kommittén år 1900 lade märke till samt de enskilda skogsägarnas relativt förmånliga affärer där de sällan blev lurade av köparsidan var de södra kusttrakternas särdrag.

Förutom sågbyggande skapade sjörutternas närhet incentiv för virkesexport. Beträffande Tenala socken i Västra Nyland har en lista på ”fartyg af fem lästers dräkt och därutöfver” och deras resor inklusive ändamål mellan 1852–1873 publicerats som en del av boken ”Finländskt herrgårdsliv”. Listan var avsedd för senatens finansexpeditioners behov och utfärdades av den lokala länsmannen. Av listan framgår att många herrgårdsägare och rusthållare ägde åtminstone ett fartyg, i vissa fall flera. En del av fartygen ägdes av grupper av bönder och olika småborgare som gästgivare.⁹⁷ Fartygsägare var alltså en relativt heterogent grupp. Resornas ändamål var huvudsakligen kommersiella med ved och andra virkessortiment som en vanligt förekommande last. Trävaror skeppades huvudsakligen till marknaderna i Helsingfors, Åbo, Reval och Stockholm.

Bland annat gjorde greve Aminoffs galeas (byggd 1861) sju resor med ved till Reval och fyra resor till Helsingfors, en annan galeas (byggd 1857 och förbyggd 1869) som ägdes av baron de la Chapelles arvingar gjorde åtta resor till Reval och två till Helsingfors med ved, en skonert (byggd 1870) tillhörande bonden Johan Lindqvist med flera gjorde med virkeslast en resa till England och två till Tyskland och en galeas (byggd 1855), som också tillhörde bonden Johan Lindqvist (möjligen en annan person med samma namn), gjorde åtta resor till Reval och två till Åbo med ved. Även längre resor gjordes med virkeslast, framför allt till Tyskland och England. Därtill skeppade man virke för de lokalabrukens behov: exempelvis gjorde brukspatron von Julins två fartyg sammanlagt 42 resor med ved till von Julins bruk i Trollshovda under den ifrågavarande tidsperioden.⁹⁸

Enligt listan verkar virkesexport i Nylands kustområden ha varit relativt klassöverskridande verksamhet. Även om bönderna och gästgivare knappast exporterade sitt eget virke, förutom kanske vid sidan om större laster, var många av dem inblandade i virkeshandel genom ägandet av transporteringsmedel. Att Aminoff och de la Chapelle

⁹⁶ Kuisma 1993, 92–93; I Komiteamietintö 1900:4 nämns som virkesköpande bruksinrättningar i Nylands svenskbygder följande: Fiskars, Åminnefors, Billnäs, Skogsby, Trollshovda, Svartå, Fagervik, och Strömfors. Därtill konstateras det att det fanns 21 sågar i Pernå härad samt ett icke-specifierat antal sågar i Nylands västra delar. Se Komiteamietintö 1900:4, 13, 25.

⁹⁷ Lönnqvist 1978, 173.

⁹⁸ Förteckning öfver ståndspersoner och allmoge i Tenala socken af Raseborgs Vestra härad och Nylands län tillhöriga landtmanna fartyg af fem lästers dräkt och derutöfver vid 1873 års utgång” i Lönnqvist 1978.

använde sina fartyg endast till virkesleveranser tyder därtill på att man byggt dem med hänsyn till den växande virkesmarknaden. Godsägare kunde sålunda vara aktiva virkeshandlare som själv sökte försäljningsmöjligheter i stället för att de endast skulle ha ägnat sig åt skogsärenden då industrins ombudsmän råkade knacka på dörren.

Trävarors ekonomiska betydelse förstods således i ett tidigt skede i Nyland. Det gällde inte enbart de största skogsägare utan även i mindre gårdar visste man att egen skog hade värde per se. I en memoarskrift som forstmästare A. W. Granit upprättade år 1954 finner man en hänvisning till ”småkungarna”, nyländska bönder som enligt den erfarna forstmästaren ”--- avsågo att en ståtlig skog anstod deras värdighet ---”.⁹⁹ Förknippandet av egen skog med status indikerar att privat egendom redan hade trängt sig i det allmänna medvetandet i Nyland. Innan man sålde från sin skog gällde det att noggrant överväga ärendet. Privatskogskommittén konkluderade att ”--- jordägaren i dessa trakter redan inser skogens värde och därför noga undersöker den till försäljning afsedda skogen innan han bestämmer priset.”¹⁰⁰

Ju bättre skogsägare ”insåg skogens värde” desto större blev incentiven för att skydda den mot externa ingrepp. Många av Nylands storgodsägare hörde till samhällets elit och följde den skogsindustriella frammarschen på en paradplats. Till exempel släktet Creutz verkade inom skogsbruk som ägare till Malmgårds skogar samtidigt som det hade ett nära förhållande till den lokala bruksindustrin i Nyland.¹⁰¹ När klasskonfliktens intensifiering och industrins tillväxt i början av 1900-talet medförde allt starkare argument för skydd för privat egendom hos de ägande klasserna spred sig tankegångarna till nyländska skogar genom herrgårdarna. Friherre Ernst von Born som länge verkade i det lokala lantbrukarsällskapet och var även i några år medlem i Östra Nylands skogsrevir summerade dem från skogsägarnas perspektiv i samband med öppnandet av en lantbruksutställning år 1950. Von Born konstaterade att den stora allmänheten borde uppfostras ”--- att akta skogen icke minst andras skogar så att man icke där ogenerad bryter kvistar och unga träd, hugger julgranar eller uppgör eld eller slänger cigarettstumpar, som sedan vållar förödande skogsbrasor eller såsom statens anställda tyckes göra, olovligen hugger stolpar och störar var det passar i närmaste skog ---”.¹⁰²

⁹⁹ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹⁰⁰ Komiteamietintö 1900:4, 14.

¹⁰¹ Sirén 1999, 216. Se även Hirvensalo *et al.* 1954, 218.

¹⁰² *Borgåbladet* 20.7.1950.

De nyländska skogsägarnas förhållande till sin skog där den uppfattades som privat, värdefull resurs hade en dubbelpåverkan på skogen. Försäljningsverksamheten intensifierade skogens utnyttjande å ena sidan men å andra sidan ledde det aldrig till ett ohållbart utnyttjande i större skala. Logiken var naturligtvis att man inte ville överavverka skogen för att kunna utnyttja den mer långsiktigt. I privatskogskommitténs slutbetänkande finner man flera konstateranden om nylänningars sparsamma skogsbruk. En betydande indikator för dylik beteende var att det från Nyland kommit allra minst klagomål om skövling när kommittén inledde sin verksamhet.¹⁰³ Kommitténs observationer var huvudsakligen i linje med det som man på förhand hade kunnat ana. I fråga om Raseborgs härad fann kommittén att ”--- skogsprodukternas stegrande värde och i föreningen med ekonomiska förkofran åstadkommit en viss omtanke och sparsamhet --”. För Sibbo kommuns del konstaterade man följande: ”Genom att skogen användes med sparsamhet och någon hufvudlös försäljning icke förekommer, hafva skogstillgångarna icke blifvit uttömda, utan äro tvertom särskildt ungskogar välbibehållna.”¹⁰⁴

Det sparsamma förhållningssättet till skogen kan ha förstärkts av den så kallade ”augustistormen” som härjade i Nylands kustområden år 1890. Stormskadorna var så stora att det enligt forstmästare Granit var svårt att röra sig i trakternas skogar ännu några år efteråt på grund av de på marken liggande otaliga trädstammarna.¹⁰⁵ Privatskogskommittén noterade också stormens påverkan i sin rapport år 1900. I den konstateras att hela bestånd kullvräktes i stormens öga. Alla träd kunde inte säljas, särskilt i sådana områden som var sämre belägna med tanke på transporter, utan en hel del trävara förblev ruttnande på marken. Enligt kommittén hade stormen i alla fall en positiv inverkan på virkesförsäljningar, emedan skogsägare blev försiktigare med sina affärer för att undvika motsvarande totalfördärv.¹⁰⁶

”Augustistormen” var inte den enda katastrofen som under årens lopp kom att sätta sin prägel på skogarnas tillstånd i Nyland. Under den första hälften av 1900-talet blev dem flera gånger angripna av krigets hand. Under första världskriget nödavverkades brännved på grund av stenkolsbristen i Ryssland. Därtill behövdes mycket virke för befästningsarbeten som pågick i Helsingforstrakterna och i mindre omfattning längs de övriga kustområdena i Nyland. Tvångsavverkningarna började kallas för ”rysshuggen” i

¹⁰³ Komiteamietintö 1900:4, 12.

¹⁰⁴ Komiteamietintö 1900:4, 11, 19.

¹⁰⁵ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹⁰⁶ Komiteamietintö 1900:4 16–17, 19.

folkligt språkbruk.”¹⁰⁷ Historien skulle upprepa sig på 1940- och 50-talen då de nyländska bönderna fick bevittna ödeläggningen av stora skogsområden först i Hangö och därefter i Porkkala. Därtill drabbades Helsingforstrakterna återigen av omfattande nödaverkningar år 1945.¹⁰⁸ Dessa händelsers psykologiska påverkan på områdets skogsägare kan inte helt åsidosättas även om man i brist på någon specifik utredning beträffande saken endast kan spekulera. Det ter sig i alla fall sannolikt att en kollektiv upplevelse om utomstående krafter som ett hot mot privatägda skogar har på sitt speciella sätt förenat många kustens skogsägare på 1900-talet.

För att ännu återkomma till privatskogskommitténs syn på Nyland måste det påpekas att trots den generella observationen om sparsamhet och försiktighet, fann man även tecken på mer aggressivt skogsbruk. I Liljendal hade man från mindre gårdar sålt alla grövre träd och skogarna hade enligt kommitténs bedömning blivit glesa och luckiga. I norra delarna av Lojo och Pernå härad verkade svedjande fortfarande förekomma.¹⁰⁹ Granit ville minnas att svedjande i länets kustområden upphört kring 1860. Enligt honom slutade man att svedja senast i samband med att husbehovsbränningen förbjöds, emedan vissa bönder hade tidigare svedjat på grund av att brännvin av svedjeråg ansågs ha bäst smak.¹¹⁰

Beträffande försäljningar i Lojo socken beklagade kommittén vidare att från ”mindre jordegarnes skogar” hade allt sågbart virke sålts antagligen på grund av att den närliggande järnvägen kunde användas för transporter av större mängder åt gången.¹¹¹ Dessutom befann sig småskogsägaren i en hjälplös situation inför industrins krav om denne på grund av ekonomiska skäl var tvungen att sälja.¹¹² Skogsaffärer som ledde till skövling eller annars ohållbar avverkning i Nyland torde huvudsakligen ha härstammat från dylikt ekonomiskt tvång. Emedan den ekonomiska situationen av Nylands skogsägare var förhållandevis stabil enligt kommitténs rapport, hade även småskogsägare dock oftast tillräckligt med förhandlingskraft för att kunna avvisa allt för spekulativa erbjudanden. Privatskogskommitténs helhetsbedömning av skogshushållningen i länet

¹⁰⁷ Zilliacus 1983, 8; Ståhl 1983, 102; Nylands sv. producentförbund 1966, 24.

¹⁰⁸ Zilliacus 1983, 19.

¹⁰⁹ Komiteamietintö 1900:4, 18, 23, 25.

¹¹⁰ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹¹¹ Komiteamietintö 1900:4, 17, 23.

¹¹² I Östra Nylands skogsrevirs historik (s. 2) skriver man att små virkespartier nästan aldrig accepterades av industrin. Det ligger säkert en hel del sanning i konstaterandet om man betraktar hela landet i början av 1900-talet. Däremot måste man förhålla sig något kritiskt till det ifall tolkningen gäller specifikt Nylands situation. Privatskogskommitténs betänkande skulle i så fall ge en allt för positiv bild. Kommittén hade dock knappast något skäl att försöka försköna bilden särskilt med tanke på att en del kommittémedlemmar var skogsfackmän. Måhända har man i historiken hänvisat mer allmänt till tiden före skogsägarnas organisering. Därtill har det varit ändamålsenligt att i publikationen, som ändå var avsedd framför allt för medlemmarna, understryka småskogsägarnas hopplösa ställning före revirens grundande.

var följaktligen positiv, särskilt med hänsyn till kommitténs syn på skogarnas tillstånd i många andra län. Synnerligen välskötta var enligt kommitténs granskning större gårdar inklusive herrgårdar och industrins skogsegendomar.¹¹³

Det torde hänga ihop med de långa virkesförsäljningstraditionerna och från dem härstammande privatekonomiska intressen för skogen att även de första arbetsgivarna för fackmännen inom privata sektorn var nyländska herrgårdar och bruk. Emedan finska forstmästare ända till början av 1900-talet var huvudsakligen anställda hos staten på grund av de små utbildningsmängderna, hade några stora gårdar i Nylands svenskbygder enligt Granit anställt rikssvenska skogsförmän som på grund av de språkliga förhållanden lätt kunde arbeta där. Åtminstone Pojo bruk, Brödtorp gård och något senare Fagervik gård hade anställt rikssvenska skogsfackmän.¹¹⁴ En del av den grevliga ätten Aminoffs skogsegendomar sköttes likaså av en rikssvensk skogsfackman på 1850-talet.¹¹⁵ Idström menar att den första finländska forstmästarnivåns fackman anställdes hos Fiskars Ab. år 1890 medan finländska skogsförmän hade anställts bland annat av Billnäs bruk, Skogby bruk och Uleåborgs sågverk Ab. Därtill arbetade några finländska skogsförmän i varierande tidsperioder på ett antal gårdar i Nylands, Tavastlands och Viborgs län.¹¹⁶

Emedan de få fackmän som i slutet av 1800-talet arbetade inom den privata sektorn var anställda hos enskilda gårdar eller industriidkare, sköttes de flesta privatägda skogarna utan fackmannahjälp. För att möta den växande efterfrågan startade forstmästare A. W. Granit Finlands första egentliga privata skogsbyrå i Helsingfors i november 1897. En skogsvårdsföretagare på heltid blev Granit för tio år senare och med den verksamheten fortsatte han i 40 år.¹¹⁷ Granits skogstjänster användes av flera nyländska gårdar på olika tider på basis av den omfattande mängden gårdsvis ordnade avverkningslistor och skogshushållningsplan som Granits skogsbyrå upprättade under årens lopp. Handlingarna ingår numera i Föreningen för Skogskulturs arkiv. Till Granits långvariga klienter hörde bland annat Rilax och Karsby herrgårdar men även mindre bondgårdar.¹¹⁸

Den aktiva försäljningsverksamheten i Nyland hade således under årens lopp utvecklat sig till ett välfungerande skogsbruksekosystem. Skogsägarna var medvetna om skogens rådande marknadsvärde och noga med sina affärer. Allt för mycket ville man inte sälja åt

¹¹³ Komiteamietintö 1900:4, 12, 29.

¹¹⁴ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹¹⁵ Idström 1961 i Kahiluoto (red.) 1986, 94.

¹¹⁶ Idström 1961 i Kahiluoto (red.) 1986, 93–94.

¹¹⁷ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE; *Skogsbruket* 1948:1, 5.

¹¹⁸ *Skogsbruket* 1948:1, 5.

gången, ty skogen skulle ge långsiktig avkastning. Den praxisen verkade också den lokala industrin i regel tillmötesgå. De som hade gott om skog och likviditet kunde även ägna sig åt planmässig försäljning och export samt anlita expertkunskap i skogsegendomens skötsel. Det förstärkte incentivet för att skydda den privata skogsegendomen. Skogen hade även visst symbolvärde som ett fysiskt tecken på en välmående gård och ekonomiskt oberoende godsägare. Med andra ord hade den värde i sig. Sparsamheten var en naturlig följd av dessa två faktorer. De nyländska skogsägarna hade dessutom blivit och kom i framtiden att bli påminda om skogsegendomens bräckliga natur av ”augustistormen” och ”rysshuggen”. Summa summarum var förutsättningarna för organiserad skogsvård redan existerande i Nyland i början av 1900-talet.

Mot den ovan beskrivna bakgrunden känns det ganska naturligt att olika små skogsvårdssammanslutningar kring 1908 började uppstå just i Nyland. Intresset för skogsvård härstammade från privatskogsägarnas behov och vilja att bättre vårda sitt kapital. Den bakomliggande organisatoriska kraften var Nylands och Tavastehus läns lantbrukarsällskap och de lokala lantmannagillena. Lantbrukarsällskapet hade publicerat modellregler för sammanslutningar som avspeglade de det nyländska skogsbruksekosystemet. Man skulle bland annat förespråka sparsamhet, skydda ungskogar, sprida information om konjunkturerna å trävarumarknaden samt organisera fördelaktiga försäljningar. Den praktiska verksamheten skulle skötas av en eller flera avlönade skogsförmän.¹¹⁹ En sak som generellt torde ha berört alla dåtidens skogsägarsammanslutningar var att skogsförmän behövdes också som vakter som såg till att gårdarnas skogsegendomar inte förstördes av olovlig användning för bete och husbehovsavverkning.¹²⁰

Allt som allt grundades det mellan 1908 och 1915 tolv föreningar i Nylands svenskbygder. De svenskspråkiga föreningarna grundades i följande socken: Liljendal, Lappträsk, Pyttis, Sibbo, Kyrklätt, Bromarv, Tenala, Ingå, Esbo, Borgå, Helsing och Sjundeå.¹²¹ Finskspråkiga föreningar grundades åtminstone i Mäntsälä och Askola och senare i några andra nyländska socknar. Även i andra delar av landet började skogsägare sluta sig samman så att det enligt Viitalas uppskattning fanns 60 skogsägarsammanslutningar i Finland.¹²² Motsvarande föreningstäthet som i Nylands kustområden torde man emellertid inte ha åstadkommit någonstans. Om Viitalas

¹¹⁹ Östra Nylands privata skogsrevir, 4.

¹²⁰ Viitala 2006, 35.

¹²¹ Östra Nylands privata skogsrevir 1983, 6.

¹²² Viitala 2006, 33, 35.

uppskattning tas som utgångspunkt kan man dra slutsatsen att hela 20 % av dylika organisationer fungerade på den förhållandevis smala kustaxeln Bromarv–Helsinge–Pyttis.

Skogsägarsammanslutningars uppkomst sammanföll med grundandet av Föreningen för Skogskultur som redan granskades ovan. Skogskulturs grundande är ett annat tecken på att det fanns stark vilja bland de nyländska skogsägarna att själv utveckla sina skogars skötsel och hushållning. Det var forstmästare Granit som enligt sina egna ord var initiativtagaren i föreningsprojektet. För att kunna inlösa Renlunds testamente behövde han emellertid inflytelserika män bakom sina planer. Granit kontaktade några nyländska storgodsägare och fick en positiv respons varefter testamentdonationen inlöstes.¹²³ Personer som Lindö gårds ägare Albert de la Chapelle, brukspatron Albert von Julin, lantbruksrådet K. W. Bruncrona från Karsby gård i Tenala och professor Wilhelm Ramsay samt några godsägare från Egentliga Finland var med om att grunda föreningen tillsammans med Granit och en annan forstmästare K. O. Elfving.¹²⁴ Föreningen för Skogskultur bands således från början till nyländska inflytelserika mäns intressen och blev en del av det skogsbruksekosystem som ovan skildrats. Det kom senare att påverka dess förhållande till de nyländska skogsreviren vars takorganisation Skogskultur blev till följd av lagstiftning 1928.

Man kan fråga sig varför ett likadant ekosystem som karaktäriserade skogsbruk i Nyland och även i vissa delar av Egentliga Finland inte hade utvecklat sig i andra delar av landet.¹²⁵ Det går inte att inom ramen för denna studie att ägna mycket utrymme åt behandlingen av ärendet men det är ändå viktigt att kort diskutera det, emedan det har betydelse för senare händelser. Jag har valt svenska Österbotten som en jämförelsepunkt, ty området var språkligt liknade. Dessutom låg de svenskspråkiga socknarna längs kusten också i Österbotten. Österbottens svenskbygder kom tillsammans med de av Nylands och Åbolands svenskbygder utgöra Föreningen för Skogskulturs verksamhetsområde från och med 1928. Några skogsvårdsrevir grundades där emellertid aldrig.

¹²³ ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹²⁴ Blåfield 1960, 18; ”Från den finska skogshushållningens barndom”, memoarskrift av A. W. Granit 1954, Diverse, RAE.

¹²⁵ Motsvarande tendenser som man identifierat i fallet av Nyland fanns på den tiden också i Egentliga Finlands svenskbygder då även där fanns storgods och virkesförsäljning sedan gammalt. Enbart Åbolands små skärgårdssocknar kom senare att inkluderas i Föreningen för Skogskulturs och Helsingfors skogsvårdsnämnds verksamhetsområde. Efter en aktiv start stannade föreningsutvecklingen där. Orsaken torde ligga i socknarnas storlek och isolerade belägenhet.

Privatskogskommitténs bedömning om Österbotten var rätt så pessimistisk. Storskiftesprocedurerna hade i slutet av 1800-talet lett skapat en ond cirkel där bönderna, rädda för att de i omorganiseringar skulle få en kalavverkad skog, rusade till sin egen skog och avverkade den kal. Skogsresurserna hade minskat kraftigt på grund av dylika operationer.¹²⁶ Skogens stigande värde hade alltså även i Österbotten noterats men det ledde till en annorlunda reaktion än i Nyland där storskiftet ägt rum mycket tidigare.

Från Österbottens kust hade av tradition sålts virke i likhet med Nyland.¹²⁷ Enskilda skogsägars kontribution torde ha varit mindre på grund av att det inte fanns storskogsägare i Österbotten men annars verkar processen ha gått till på liknande sätt. Virkesförsäljningars betydelse var emellertid knappast lika stor med tanke på att tjärbränning utgjorde en mer lukrativ inkomstkälla ända till den senare hälften av 1800-talet. Föga förvånande är därmed att också kommittén fäste sin uppmärksamhet vid tjärbränningen och beklagade dess skadliga påverkan på områdets skogar.¹²⁸

Tjärbränningstraditionerna kan också i psykologisk mening förklara skillnaderna mellan Österbottens kustområden och Nyland. Lokalbefolkningens sätt att förhålla sig till skogen var annorlunda. I Nyland hade skogen värde i sig genom virkesförsäljning. Därtill hade den även symboliskt värde som kunde förknippas med status – bönder inspirerades av herrgårdarnas mäktiga skogar och skogsbruksintresserade ägare. I Österbotten hade det aldrig funnits herrgårdar och storgods i liknande utsträckning som i Nyland och i Österbottens kustområden var gårdars skogarearealer särskilt små.¹²⁹

I stället för virkesaffärer hade många skogsägare vant sig vid tjäraffärer där trävarans kvalitet inte hade lika avgörande betydelse för det slutliga priset man fick av köparna än i virkesaffärer. Skogens värde var i sådana fall till sin karaktär instrumentellt. Många bönder hade dessutom bundit sig till konstant tjärbränning genom leveransavtal som man ofta ingick med tjärhandlare som Matts Hongell som lär ha haft 800 bönder bundna till sina affärer genom leveranskontrakt.¹³⁰ Tjärbränning blev därmed ett livsverk och del av identitet för många bönder. Om någonting symboliserade makt i de österbottniska kustsocknarna på 1800-talet så var det snarare förmågan att kontrollera tjärtrafiken än en mäktig skog.

¹²⁶ Komiteamietintö 1900:4, 136.

¹²⁷ Komiteamietintö 1900:4, 115–116.

¹²⁸ Komiteamietintö 1900:4, 135.

¹²⁹ Komiteamietintö 1900:4, 135.

¹³⁰ Wiirilinnä 1982.

När efterfrågan på virke började stiga kraftigt också i Österbotten under de senaste decennierna av 1800-talet blev allt flera bönder inblandade i virkeshandeln. Till skillnad från Nyland var många affärer dock på lång sikt dåliga både från skogens och även skogsägarens perspektiv. I Österbottens kustområden var det vanligaste sättet att sälja skog genom ett slags paketköp där skogsägaren enligt avtalet med köparen från sin skog avverkade en viss på förhand överenskommen mängd träd. Ofta innebär dessa avtal att i praktiken hela skogsskiftet blev avverkat, eftersom enskilda skogar var väldigt små.¹³¹ Eftersom skogsskiften i Österbotten sällan låg i gårdens omedelbara närhet, utan vanligtvis till och med flera kilometer avstånd, kunde en dylik totalavverkning vara till och med förmånlig för dess ägare, emedan de långa avstånden innebär att uttagandet av små partier skulle i långa loppet ha krävt mycket tid förberedelser. Till långsiktig planering av virkesförsäljning fanns det lite incentiv. I Privatforstmästarföreningens årsbok från 1929 konstaterade forstmästare Eric Appelroth beskrivande att lokalbefolkningen i Österbotten ”--- genom kalhuggningarna kommit till den åsikten att en man får sälja sin skog endast en enda gång i sitt liv ---.”¹³²

En annan affärsvariant var de så kallade slumpförsäljningarna där skogsägaren till industrin utarrenderade ett eller flera hela skogsskiften på en viss tidsperiod som ofta var några år. Under den tidsperioden avverkades från skogen alla träd som uppfyllde vissa på förhand överenskomna storlekskrav samtidigt som skogsägaren genom ett avtal förbundit sig till att inte alls avverka i skogen. I Föreningen för Skogskulturs tidning *Skogsbruket* beklagade en fackman år 1935 att slumpförsäljningar fortfarande var förhållandevis vanligt förekommande i Österbottens norra delar. Slutresultatet enligt honom blev mindre avkastning för skogsägaren och skövlade skogar i motsats till läget i Nyland och Åboland.¹³³

Till fackmännens skräckberättelser om skogsbrukets tillstånd i Österbotten måste man förstås förhålla sig något kritiskt. Det låg ju i deras intresse att befrämja skogsvård och vid sidan om även förbättra sina egna arbetsmöjligheter. Huruvida de österbottniska böndernas försäljningsmetoder i sig var fördelaktiga eller inte är emellertid en normativ fråga som denna undersökning inte försöker finna några svar på. Det som man med relativ säkerhet i stället kan konstatera utgående från källmaterialet är att skogsbruket i Österbotten och Nyland utvecklade sig i olika banor. På Österbottens landsbygd var

¹³¹ Komiteamietintö 1900:4, 125.

¹³² Appelroth 1929, 168.

¹³³ *Skogsbruket* 1935: 11, 175–176, 193–196.

privategendom i början av 1900-talet ännu en oklar konstruktion och vad skogen beträffar. För många bönder var virkesaffärer en nyhet som man inte var van att handskas med samtidigt som industrin satte tryck på dem. På grund av annorlunda geografiska omständigheter och skogarnas allmänt mindre storlek var det också naturligt att enskilda skogsägare kunde fatta beslut som avvek från den nyländska praxisen. Från Österbotten fattades dessutom herrgårdarna och därmed fysiokratisk entusiasm och opinionsledning kring skogsbrukets organisering. Nyckelskillnaden är det allmänna tillståndet inom skogsbruk: i Nyland karaktäriserades det i början av 1900-talet av viss harmoni eller åtminstone mogenhet medan i Österbotten var modernt skogsbruk ännu i kaotiskt födelsetillstånd.

De observerade skillnaderna Österbottens och Nylands kusttrakter emellan ger naturligtvis ingen fullständig bild av skogsbrukets utveckling i Finlands olika delar. Några generella slutsatser har jag i alla fall vågat dra. Bägge områden var förhållandevis tätbefolkade, vilket innebar att det fanns konstant lokal efterfrågan på virke. Till exempel i Finlands östra delar, där avstånden var längre och dessutom en hel del skogar tillhörde staten, var utgångspunkterna till lokala virkesmarknaders uppkomst något sämre utan att tala om export. Samtidigt torde det ha varit svårare att upprätthålla samarbete skogsägare emellan, vilket misslyckandet av ett tidigt försök att grunda ett skogsägarsandelslag i Norra Savolax i början av 1900-talet tyder på.¹³⁴ Därtill var svedjande vanligt förekommande i Savolax och Karelen ännu på den tiden.¹³⁵ I likhet med Österbottens tjärbränningstraditioner påverkade det lokalbefolkningens förhållande till skogen.

När skogssektorn utvecklade sig till Finlands ekonomiska motor under de första decennierna av 1900-talet blev några av dessa områden centrala skogsindustriella ställen på grund sina vattendrag som lämpade sig för flottning av stora virkesmassor. Det i sin tur stimulerade den lokala virkeshandeln. Såsom i Österbotten gick allting dock väldigt snabbt. I stort sett sökte Finlands privatägda skogars användning ännu på den tiden sin form och skogsägarna sin roll inom skogssektorn. Tänker man i sådana banor som Scott i sin teori om högmodernistiska projekt börjar kopplingen till de centraliseringssträvanden som från och med 1920-talet skulle rikta sig mot skogsbruket gestalta sig här. En snabbt växande skogsindustri och en ung stat i desperat behov av inkomster och stabilitet å ena sidan samt förhållandevis ovana skogsägare å andra sidan blev utgångspunkten för organiseringen av landets privata skogsresursers användning.

¹³⁴ Viitala 2006, 33.

¹³⁵ Komiteamietintö 1900:4.

Läget var annorlunda endast i södra Finlands kusttrakter där det lokala skogsbruksekosystemet kom att utgöra grunden för senare utveckling.

3.2 Revir eller ej: två visioner om privatskogsbrukets organisering

Den lovande utvecklingen av Finlands privatskogsägares samarbetssträvanden stannade när första världskriget bröt ut år 1914. Under de följande åren insomnade de flesta av de nygrundade sammanslutningarna även i Nyland. När den samhällsliga turbulensen lugnade sig en aning efter 1918 fanns det endast några få skogsägarsammanslutningar kvar.¹³⁶ Ett av dem var landets första skogsrevir som hade grundats strax utanför Nylands läns gränser i Förby på tröskeln till första världskriget.

Förby-revirets uppkomst hängde ihop med de lokala storskogsägarnas ökade intresse för virkesförsäljningens förbättrande genom skogsvårdsåtgärder. Allt började med att Karl Forsströms kalkförädlingsbruk i Förby år 1914 hade anställt forstmästare Torsten Ranckén som ansvarig för firmans skogsegendomar i närtrakterna. Forsström anade att kriget skulle stimulera efterfrågan på virke och ansåg därför tilläggsinvesteringar i sina skogars taxering och vård vara påkallade. Några lokala brukspatroner och godsägare som antagligen kände till Forsström började hyra Ranckéns tjänster i form av en lös organisation som kollektivt betalade hyran.¹³⁷

År 1919 kom det mera folk med i organisationen varav största delen från Kimito och den ombildades till ett lokalt samarbetsorgan som år 1924 anmälades till föreningsregistret som Kimito privata skogsrevir. Torsten Ranckén anställdes av den nya föreningen. Ordet spred sig snabbt och tre revir till grundades i Åboland och efter några år slogs samman till Sydvästra Finlands privata skogsrevir.¹³⁸ Till Kimito-reviret hade i början av 1920-talet anslutit sig även småskogsägare med 10–20 hektars skogsarealer. I Sydvästra Finlands revir var medlemmarna huvudsakligen herrgårdsägare.¹³⁹

Kimito-revirets stadgar torde vara de äldsta officiella stadgarna för ett privatskogsrevir.¹⁴⁰ De avspeglar revirens ursprungliga verksamhetsideologi också i den meningen att den allra första privatrevirforstmästaren var verksam just i Kimito-reviret. I dessa stadgar

¹³⁶ Vaara 2006, 37; Svahnström 1984, 11.

¹³⁷ Blåfield 1960, 96. Se även Björklund 2005, 201.

¹³⁸ Blåfield 1960, 97.

¹³⁹ Metsätaloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 44.

¹⁴⁰ Lillandt 1985, 113–114 har visat att Ranckén publicerade ett utkast till stadgarna i en tidskriftsartikel redan år 1920. Sydvästra Finlands privata skogsrevirs stadgar som förvaras i Föreningen för Skogskulturs arkiv kan också vara från början av 1920-talet men de är odaterade. Innehållet i dem är i varje fall detsamma med tydliga affärsmässiga syften inskrivna.

fastslogs följande element som kom att bli karaktäristiska för alla skogsrevir: För det första skulle reviret anlita en forstmästare, dvs. en person med den högsta möjliga forstliga utbildningen som landet kunde anskaffas och därtill andra forstligt skolade fackmän för att möjliggöra bedrivandet av rationellt skogsbruk. För det andra var tanken med reviret att det genom sin verksamhet skulle ”--- förebygga illojal konkurrens på virkesmarknaden inom föreningens skogsområden.”¹⁴¹

Jämfört med de andra tidiga sammanslutningarna i Finlands södra kustområden förutsatte reviret större ekonomisk satsning från medlemmarnas sida på grund av att en forstmästare skulle betalas högre lön än andra skogsfackmän. Det är omöjligt att med säkerhet peka på någon specifik orsak bakom de åboländska skogsägarnas beslut att inte nöja sig med lägre utbildade skogsföremännens hjälp. En orsak torde vara att storgodsägarna och brukspatroner hade råd med den bästa möjliga servicen. Med tanke på att Granits skogsbyrå varit verksam i Nylands västligaste socknar sedan slutet av 1800-talet var idén om forstmästare i gårdarnas tjänst knappast heller främmande bland kusttrakternas skogsägare i allmänhet. Detta särskilt med tanke på att Granit var med i Skogskultur och hade genom föreningen goda kontakter till många av kustens prominenta skogsägare. Då man till och med i stadgarna av Kimito-reviret år 1924 inkluderande en särskild hänvisning till anställande av en forstmästare som revirets uppgift tyder allting på att egen forstmästare var någonting som traktens skogsägare blivit övertygade om att egen forstmästare var av särskild betydelse för gemensam skogsbruksverksamhet.

Formuleringen i revirets stadgar beträffande organisationens uppgifter på virkesmarknaden är rätt så mångtydig. I Ranckéns ursprungliga utkast till stadgarna hade ingått en skild hänvisning till anordnande av gemensamma försäljningar.¹⁴² Från de officiella stadgarna hade den emellertid lämnats bort. Tilltagande kartellbildande inom skogsindustrin tolkades måhända av skogsägarna så att det vore bäst att i stadgarna inskriva tillräckligt rörelsefrihet beträffande medlemmars egen organisering inom virkeshandel, men samtidigt ville man undvika allt för tydliga hänvisningar till egen kartellbildning. En annan möjlig förklaring är att man helt enkelt ville undvika upprepning. Ordvalen för stadgan tyder i alla fall på att industrins kartellverksamhet präglade virkesmarknaden i södra kusttrakterna på 1920-talet så pass tydligt att skogsägarna ansåg det nödvändigt att bekämpa dess negativa inverkan.

¹⁴¹ ”Stadgar för Kimito Privata skogsrevir r.f.” 1924, SkA.

¹⁴² Lillandt 1985, 114.

Med tanke på utvecklingen av det nyländska skogsbruket och att det redan hade grundats små sammanslutningar i flera socknar där kan man naturligtvis fråga sig varför de nyländska reviren grundades först kring 1930. Det var antagligen på grund av både slumpen och de rådande samhällseliga omständigheterna att den tidiga revirverksamheten började utanför Nyland. Ranckéns anställning hos Forsströms bruk är slumpfaktorn som berodde antagligen på att han råkade bli utexaminerad krigsåret 1914 då situationen på arbetsmarknaden inte var särskilt bra. Därför tog Ranckén emot ett deltidsarbete på bruket i Förby vars ägarfamilj han sedan tidigare kände till. Samtidigt var Forsström Ab enligt sitt utlåtande intresserad av att ordna arbete i sina skogar för sådana som på grund av industrins stagnering blivit utan sina vanliga arbetsuppgifter och till följd därav var i behov av en förman för skogsarbetare.¹⁴³ De rådande samhällseliga omständigheterna som präglades av världskriget och därefter inbördeskriget kan därtill ha haft något kraftigare påverkan på Nylands skogsägare som led av rysshuggen och befästningsarbeten, vilket försämrade deras försäljningsmöjligheter i flera år. Under inbördeskriget befann de sig närmare händelsernas centrum.

Man måste även ta i beaktande att privatskogsreviret som organisationsform inte var något färdigt koncept när det första reviret grundades i Förby. Det utvecklade sig under de första tio åren från en lös sammanslutning som förvaltade betalningen av de utgifter som orsakades av medlemmars användning av Forsströms forstmästares tjänster till en registrerad förening med bestämda syften och en medlemsavgift. På grund av att de äldre skogsägarsammanslutningarna som redan existerade i Nyland var löst underordnade det lokala svenskspråkiga lantbrukarsällskapet, var de nyländska skogsägarna antagligen mindre benägna att genast binda sig till nya föreningsprojekt då alternativet var att bibehålla de gamla föreningarna och som tillägg utnyttja lantbrukarsällskapets skogstjänster med mindre ekonomisk risk. Stämningen var dessutom inte endast väntande, ty år 1921 hade i Lovisa grundats landets första svenskspråkiga skogsandelslag. Andelslaget bolagiserades emellertid i samband med den ekonomiska depressionen kring 1930.¹⁴⁴

Enligt Selén hade Borgå lantmannagille redan år 1922 ordnat en tillställning där Ranckén var inbjuden som föreläsare om skogsrevir. De lokala skogsägarna hade emellertid ansett det klokast att i lugn och ro avväga revirets möjliga grundande.¹⁴⁵ När Kimito-reviret väl

¹⁴³ Blåfield 1960, 96; Suomen metsänhoitajaliitto 1946, 511; *Hufvudstadsbladet* 15.12.1929.

¹⁴⁴ *Skogsbruket* 1953: 9, 255–256.

¹⁴⁵ Selén 1979, 7.

var klart med sin föreningsregistrering i mars 1924 blev ärendet dock snart aktuellt även för Nylands och samtidigt hela landets del när föreningen Tapio i maj månad samma år ordnade ett stort rådplägningsmöte där man bland annat tog ställning till huruvida liknande revir borde grundas i andra delar av landet.

I bakgrunden till Tapios rådplägningsmöte låg debatten om privatskogsbrukets som efter krigsåren återigen började föras på riksomfattande nivå. A. K. Cajander som på den tiden var både statsminister och vicejordbruksminister i landet och som till sin utbildning var forstmästare och doktor i botanik hade tillsatt en kommitté vars uppgift var att utreda effektiviteten av den ikraftvarande skogsförordningen från 1917. Enligt förordningen hade man i landet grundat särskilda länsskogs nämnder vars uppgift var att övervaka förordningens efterlevnad med generalklausulen om förbud mot skogsskövling som utgångspunkt. Dessa organ var underordnade den offentliga förvaltningsapparaten. För privatskogsägarnas rådgivning beträffande skogsegendomars användning ansvarade enligt förordningen lantbrukarsällskapen, vilket nog var praktiskt med tanke på att många skogsägare var medlemmar i lantmannagillan som i sin tur var organisationsmedlemmar i lantbrukarsällskapen.¹⁴⁶

Enligt Vaara hade Cajander redan i början av 1910-talet starkt kritiserat lantbrukarorganisationers roll i rådgivningen av skogsägare. Cajander representerade den traditionella forstmästarlinjen med en förbehållsam och till och med fientlig inställning till jordbrukets påverkan på skogsbruk. På grund av Cajanders inflytelserika positioner inom akademien och politiska beslutsfattande organ vägde hans ställningstaganden tungt i skogsbruksdebatten.¹⁴⁷ När Cajander förläste på Helsingfors universitet talade han till de unga forststuderandena gärna om skogens värde för den unga staten samtidigt som han kritiskt påpekade att tillräckligt goda resultat beträffande privatskogsbrukets utvecklande inte kunde åstadkommas med de dåvarande organisatoriska arrangemangen.¹⁴⁸

Tapios rådplägningsmöte präglades av samma motsättningar mellan skogsfackmän och lantbrukarorganisationer. Till mötet var kallade förutom flera funktionärer från Tapio även representanter från de flesta av landets lantbrukarsällskap och länsskogs nämnder samt en representant från Forststyrelsen respektive Jordbruksstyrelsen. Därtill var den år 1922 tillsatta privatskogslagskommittén på plats.¹⁴⁹ Största delen av deltagarna var

¹⁴⁶ Se till exempel Vaara 2013.

¹⁴⁷ Vaara 2013, 102–105

¹⁴⁸ Helander 1949, 479.

¹⁴⁹ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 4–5.

forstmästare. Ett av mötets diskussionsteman var rubricerat ungefär som ”Borde inte jordbrukssällskapen fästa mer uppmärksamhet vid skogsvårdssidan?”, vilket redan i sig avspeglar Tapios inställning till frågan.¹⁵⁰

Själva diskussionen utgick ifrån Tapios och länsskogs nämndernas kritik mot jordbrukarsällskapens rådgivande skogsbyråer. De uppfattades som vinstmaskiner med avsikt att genom att uppmana skogsägare till försäljningar och själv förmedla försäljning generera inkomster till sällskapen och samtidigt orsaka ohållbar skogsbehandling. Lantbrukarsällskapens representanter försvarade sig genom att bland annat hänvisa till gårdsekonomi som en blandning av skogs- och jordbruk där helhetsnyttan var avgörande.¹⁵¹ Min tolkning är att forstmästarnas kritik framför allt handlade om den oförutsägbarhet som den aktiva ekonomiska verksamheten ledde till när den inte kontrollerades av skogsvårdens specialorganisationer om man betraktade saken från ett perspektiv som präglades av Cajanders åsikter om privatskogsbrukets organisering. Bland annat Benjamin Helander från Tapio underströk betydelsen av sådan ordning inom skogsbruk som skulle ge bästa garantier för skogsvårdens framgång.¹⁵² Med ordning avsåg han antagligen skogsägarnas styrning.

Diskussionen fortsatte i de ovan beskrivna banorna till ett annat tema som handlade om privatskogsrevir och förutsättningar för deras grundande. Enligt Viitala var denna diskussion avgörande för den senare utvecklingen av skogsägarnas organisering, emedan många kommentarer tydde på att skogsvårdsföreningar var att föredra över revir på grund av att det vore svårt att få småskogsägare att betala för forstmästartjänster som var förhållandevis dyra jämfört med lägre utbildade skogsfackmäns löner. Viitalas tolkning är att de flesta ansåg att skogsrevir var lämpliga organisationsformer endast i södra Finlands omständigheter. Därtill har han kort noterat att det förekom olika åsikter om huruvida skogsägarorganisationer borde stödjas med statlig finansiering samt att några uppfattade statsbidrag som onödiga och begränsande.¹⁵³ Det går på basis av källmaterialet bekräfta Viitalas tolkning. Vad Viitala emellertid inte har observerat är att dessa två saker hörde ihop med varandra. Det var fråga om en intressekonflikt beträffande privatskogsbrukets organisering där de södra kustområdenas intressen stötte mot de högmodernistiska ideal som dominerade i Tapio och landets finskspråkiga

¹⁵⁰ Citationen är en fri översättning från finska. Den ursprungliga formuleringen på finska lydde: ”Eikö maanviljelysseurojen olisi kiinnitettävä huomiotansa enemmän metsähoitopuoleen?”.

¹⁵¹ Metsätaloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 36–39.

¹⁵² Metsätaloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 42.

¹⁵³ Viitala 2006, 39, 44.

forstmästarkretsar. Härnäst beskrivs den konflikt som mötets diskussion om revir avspeglade.

Torsten Ranckén fick inleda revirdiskussionen med en kort introduktion om de nya skogsrevirens verksamhet. Ranckén fokuserade på revirens skogsvårdssida – beträffande försäljningar konstaterade han enbart att revirforstmästaren säljer saluvirket enligt sin egen avvägning samt att det i reviren inte uppbärs förmedlingsprovision.¹⁵⁴ Det förstnämnda känns något konstigt med tanke på att den unga forstmästaren knappast fick sälja någonting från storgodsägarnas skogar utan att först ha diskuterat med dem om priser och köpare. Kanske försökte Ranckén på det sättet övertyga de närvarande forstmästarna om att dylikt aktivt ekonomiskt agerande som lantbrukarsällskapen hade beskyllts för inte förekom.

Av alla som deltog i debatten efter Ranckéns presentation var forstmästare Alvar Sevelius den ivrigaste förespråkaren för revirverksamhet. Sevelius, som kom från Grottabacka i Borgå och som i tio år verkat i Nylands och Tavastehus läns lantbrukarsällskap innan han år 1918 började arbeta i Nylands länsskogsnämnd, hade enligt diskussionsprotokollen inte kritiserat lantbrukarsällskapens agerande. Han ansåg att revir var att föredra i landets södra delar medan skogsvårdsföreningar kanske skulle lämpa sig bättre för små bondgårdar. Det var i linje med andra talareshållningar.

Där Sevelius däremot radikalt tog avstånd från de flesta inklusive Ranckén var frågan om organisationers finansiering. Medan den allmänna åsikten var att statsbidrag skulle behövas i fall man ville att skogsägare skulle sluta sig samman till föreningar som avlönade fackmän, motsatte sig Sevelius sådan utvecklingsriktning. I stället ansåg han att skogsägarnas organisationer nog kunde sköta sin egen finansiering, emedan utgångspunkten för verksamheten ändå borde vara att skogsbruk bedrivs enligt ekonomiska principer och strävan till lönsamhet.¹⁵⁵ Sevelius fortsatte att understryka sin opinion genom att konstatera att skogsägarorganisationer skulle bli helt självförsörjande om de bara organiserades på rätt sätt. Endast V. Riihimäki från Nylands finskspråkiga lantbrukarsällskaps skogsbyrå stödde Sevelius och tillade att det rätta organiserings sättet i praktiken kunde handla om uppbärande av förmedlingsprovisioner.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 44.

¹⁵⁵ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 45; Suomen metsänhoitajaliitto 1946, 589.

¹⁵⁶ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 47.

Resten av debattörerna ansåg det vara nödvändigt med statsbidrag. Samtidigt stödde ingen annan förutom Riihimaa Sevelius idé om självförsörjande, företagsmässiga sammanslutningar. Inga direkta motargument har nedtecknats i diskussionsprotokollen men de ligger inbyggda i konstateranden av bland annat Ilmari Kalkkinen, som på den tiden verkade i länsskogsnämnden i Sydvästra Finland, och Forststyrelsens överinspektör V. R. Toijala. Genom att förespråka statsbidrag talade de i praktiken för ett system som skulle skapa ett starkt beroendeförhållande staten och skogsägarnas sammanslutningar emellan, vilket i sin tur skulle underlätta sammanslutningars styrning från de statliga länsskogsnämnderna. Därtill skulle statsbidragen minska på det ekonomiska i sammanslutningars verksamhet och därmed öka på skogsbrukets förutsägbarhet, vilket på basis av den kritik som riktades mot lantbrukarsällskapen rådgivningsverksamhet var för många av deltagarna av elementär betydelse. Med andra ord ville Tapios och länsskogsnämndernas representanter skapa ordning genom centraliserad styrning där rådgivning skulle vara oberoende av jordbruket. Det skulle möjliggöra effektivare kontrollering av skogsägarnas försäljningar.

Samtidigt måste det påpekas att man inte motsatte sig all virkesförsäljning i sig. I stället tolkade bland annat Tapios Helander situationen så att det fanns mer utvecklade försäljningsområden (i.e. de södra kustområdena) och mindre utvecklade försäljningsområden (mer eller mindre resten av Finland), vilket var helt motiverat med tanke på bland annat de observationer som privatskogskommittén år 1900 hade gjort om lokala skillnader i landets skogsbrukstraditioner.¹⁵⁷ Det var de mindre utvecklade områden som man ansåg lida av lantbrukarsällskapens ekonomibetonade rådgivning och behöva starkare styrning bort från det påstådda skövlingsbruket.

Det är klart att ett dylikt förhållningssätt i praktiken skulle generera viss förbehållsamhet mot skogsägarnas självständiga försäljningsverksamhet. Något sammanfattande konstaterade Helander att forstmästarna enligt sin bästa förmåga skulle sträva till ordning i privatskogarnas skötsel. Där kan man höra ekon av det högmodernistiska idealet om forstmästare som självberättigade räddare av skogsbruket från dess kaotiska tillstånd.¹⁵⁸ I majoritetens vision gestaltade sig skogsägarnas sammanslutningar följaktligen som passiva kontrollinstrument i stället för aktiva och ekonomiskt oberoende aktörer som i Sevelius vision.

¹⁵⁷ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 36.

¹⁵⁸ Metsätäloudellisia päivänkysymyksiä 1924, 38. I originaltexten används det finska ordet ”järjestys”.

Om revirdebatten kan man sammanfattningsvis konstatera att i den kom två olika synsätt beträffande privatskogsbrukets organisering med hjälp av skogsägarsammanslutningar i konflikt med varandra. Det som Sevelius föreslog var en radikal tillämpning av de existerande revirens verksamhetsideologi. Han hade arbetat med de tidiga sammanslutningarna i Nyland på 1910-talet genom sin anställning i Nylands och Tavastehus läns lantbrukarsällskap och var därmed bekant med skogsbrukets läge och skogsägarna i svenska Nyland.¹⁵⁹ Enligt diskussionsprotokollen kritiserade han inte heller lantbrukarsällskapens rådgivning av skogsägare. Sevelius verkade vara villig att utgå ifrån skogsägarnas egna intressen och lita på att de i långa loppet skulle sammanfalla med skogens och Finlands bästa. Det är sannolikt att han även tänkte att skogsägarna vore mer benägna att sluta sig samman om ett tillräckligt ekonomiskt incentiv kunde påpekas.

De flesta av forstmästarna i mötet arbetade i annorlunda omständigheter och förhöll sig mer pessimistiskt till skogsägarnas intressen och samarbetsvilja. Till följd därav ansåg de centraliserad finansiering och styrning vara påkallad. Vaara har vidare påpekat att forstmästare i allmänhet av tradition förhållit sig kritiskt till skogsägarnas affärsorienterade verksamhet som de ansåg utgöra ett hot mot virkesförrådets stabila tillväxt samt deras sakkunnigroll. I deras vision fanns inget utrymme för självständiga, företagsamma skogsägarorganisationer.¹⁶⁰ Det fanns därtill vissa språkrelaterade motsättningar inom forstmästarkåren från tiden av Skogskulturs grundande som även i rådplägningsmötet dök upp när Elfving något bittert konstaterade att framtidsplaneringen borde utgå ifrån att det utöver Tapio fanns också en annan, om ock mindre, allmän skogsvårdsorganisation i landet vars existens alla emellertid verkade ha glömt.¹⁶¹

Elfvingss medtagning i den av Cajander tillsatta kommittén två år tidigare signalerar samtidigt, att den i forstmästarkretsar dominerande finskspråkiga flygeln behövde alla ifrågakommande krafter med i kampen där syftet verkade vara att utöka skogssektorns sakkunnigas inflytande över Finlands privatskogsskogsbruk. Skogsägarnas sammanslutningar låg i alla skogsfackmäns intressen och därför motsatte man sig inte revirens grundande. Det gällde att undvika språkstridernas turbulens.

Den centrala slutsatsen på mötet blev att skogsrevir kunde grundas där det ansågs vara möjligt med hänsyn till rådande omständigheter. Bägge parterna ställde sig sålunda i princip förståelsefullt till varandras synpunkter. I praktiken innebar det att grundandet av

¹⁵⁹ Svahnström 1984, 10; Östra Nylands privata skogsrevir 1983, 6.

¹⁶⁰ Vaara 2013, 83–87, 221, 365.

¹⁶¹ Metsätäloudellisia päivänsymyksiä 1924, 59.

nya skogsrevir ansågs vara en fråga som bäst kunde avgöras lokalt. Det kan man uppfatta som konflikthantering genom en principiell kompromiss där man avstod ifrån att utveckla en gemensam skogsvårdspolitik för hela landet.

Skogslagskommitténs betänkande publicerades år 1926. I det riktades stark kritik mot lantbrukarsällskapens rådgivningsarbete som enligt kommittén dominerades av ett ekonomiskt nyttoperspektiv på bekostnaden av skogens vård och hållbara tillväxt. Kommittén föreslog att förordningen från 1917 skulle ersättas med en ny lag om enskilda skogar där särskilda skogsvårdsnämnder med både lagövervaknings- och rådgivningsuppgifter skulle ersätta länsskogsnämnder och åta sig lantbrukar-sällskapens rådgivningsuppdrag.¹⁶²

Beträffande skogsrevir var kommitténs åsikt positiv: de ansågs under sin korta existens ha skapat goda forstliga omständigheter i sina verksamhetsområden. Enligt kommitténs syn var deras grundande önskvärt att befrämjas i mån möjligt, men det viktigaste var att först få mindre skogsvårdsföreningar till stånd. Meningen var att skogsvårdsföreningars och skogsrevirens verksamhet skulle stödjas av skogsvårdsnämndernas funktionärer för den delen de var i behov av hjälp. Betänkandets formulering förblev emellertid så pass öppen att nämndernas och de föreslagna centralorganisationernas agerande gentemot föreningarna kunde tolkas som styrning i stället för enskilda hjälpåtgärder vid behov.¹⁶³

Bland kommitténs förslag till åtgärder i syfte att befrämja privatskogsbruk fanns ingenting om skogsägarnas affärsmässiga samarbete. Ärendet kvitterades med hänvisning till bolaget Metsänomistajain Metsäkeskus som enligt kommittén redan skötte den delen.¹⁶⁴ Metsänomistajain Metsäkeskus hade förhållandevis framgångsrikt bedrivit virkesexport och sågning i mitten av 1920-talet enligt andelslagsverksamhetens principer, men som ovan konstaterats var dess verksamhet koncentrerad i landets östra delar och mellersta delar inklusive Lojo-trakterna från Nyland. Aktieteckningen utanför bolagets kärnområden hade väckt så lite intresse bland skogsägare att man faktiskt var nära att ge upp med hela projektet. I bolagets förvaltningsstyrelse satt på 1920-talet bland annat A. K. Cajander samt Benjamin Helander från Tapio.¹⁶⁵

Sålunda är det föga förvånande att kommittén inte behandlade virkesförsäljningsfrågor trots att man nog var medveten om att skogsägare bland annat i Nyland organiserat

¹⁶² Komiteamietintö 1926:2, 25–26; Vaara 2013, 129.

¹⁶³ Komiteamietintö 1926:2, 77–78.

¹⁶⁴ Komiteamietintö 1926:2, 76.

¹⁶⁵ Zetterberg 1983, 26.

gemensamma försäljningar. Verksamhetsideologin av Metsänomistajain Metsäkeskus byggde på centraliserad anskaffning av medlemmarnas virke som lokal virkesförsäljningsarbete kunde ha äventyrat. Det fanns redan tecken på sådant, emedan en del av medlemmarna ville att bolaget skulle betala dem direkt för sitt virke enligt den lokala marknadens prisnivå i stället för att göra öppna köp där medlemmarna fick betalt enligt den prisnivå som formade sig på basis av de slutliga affärerna Metsäkeskus och andra köpare emellan.¹⁶⁶ Med tanke på stiftandet av lagen om enskilda skogar innebar kommitténs linjedragning en något artificiell separering av försäljningsaspekter från skogsvårdens befrämjande. Den avspeglade den samma centraliseringstanken i fråga om virkesförsäljningar som varit dominerande redan i Tapios rådplägningsmöte 1924.

På basis av kommitténs förslag inleddes lagförberedningen i regeringen år 1927. Samtidigt kom olika land- och skogsbrukssektorns organisationer med utlåtanden beträffande förslaget. Holopainen har beskrivit den aktiva lobbyverksamheten som idkades av Tapio under förberedelsearbetet.¹⁶⁷ Hänvisande till de tidigare konstaterandena om gemensamma intressen beträffande skogsvårdsnämndernas grundande hos finsk- och svenskspråkiga fackmannakretsar trots konflikten beträffande skogsägarnas styrning kan det här påpekas att man också å svenskspråkigt håll lobbade kraftigt för lagen. Bland baron Ernst von Borns arkiverade handlingar finns bevarad en promemoria som från Skogskultur hade skickats till den svenska riksdagsgruppen och som Elfving å tjänstens vägnar hade undertecknat och antagligen även upprättat. Baron själv var medlem i Nylands och Tavastehus läns lantbrukarsällskaps förvaltningsråd och fick promemorian av Elfving som en bilaga till ett brev där Elfving talade för regeringens lagproposition.¹⁶⁸

I promemorian ställde sig Skogskultur nästan fullständigt bakom lagförslaget. Tre nämnvärda ändringsförslag ingick emellertid i handlingen. För det första krävde man förtydligande av språkindelningen så att det av lagtexten klart skulle framgå att separata organ ska finnas för landets svenskspråkiga områden.¹⁶⁹ Det var ett centralt krav med tanke på skogsrevirens grundande. En oklar definiering av centralorgan kunde ha äventyrat den år 1924 nådda kompromissen. Om endast Tapio hade fått en offentlig

¹⁶⁶ Zetterberg 1983, 29–30.

¹⁶⁷ Holopainen 1957, 93.

¹⁶⁸ ”K. O. Elfving till E. von Born 5.2.1928”, 1928, Sig. 1103, SLSA.

¹⁶⁹ Till Svenska Riksdagsgruppens ärade medlemmar”, sidorna 2–4, en bilaga till ett brev från K. O. Elfving till E. von Born 5.2.1928, 1928, Sig. 1103, SLSA.

ledarposition inom privatskogsbruk hade det i blivit möjligt för den dominerande centraliseringslinjen att köra över de preferenser som Skogskultur representerade.

De andra två kraven handlade om att generalklausulen i den nya lagen borde skrivas i positiv ton i stället för ett förbud i stilen av ”Skog bör icke ödeläggas” såsom det hette i förordningen 1917 samt att Nyland skulle göras till sitt eget distrikt med egen skogsvårdsnämnd.¹⁷⁰ Med tanke på skogsvård kunde dessa ändringsförslag kännas obetydliga, men från enskilda storgodsägarnas perspektiv var situationen annan. I de högersinnade kretsarna av storgodsägarna kunde förbudet ha tolkats som urholkande av skydd av privat egendom och fri försäljningsverksamhet särskilt med tanke på att man inte längre skulle kunna vända sig till lantbrukarsällskapets hjälp i skogsskövlingsmål. Indelningen av Helsingfors skogsvårdsnämnds verksamhetsområde till två separata distrikt var i sin tur förutom en praktisk sak även ett sätt att koncentrera mer resurser i storgodsägarnas förfogande. Allt som allt tyder de tre ändringsförslagen följaktligen på att Elfving och andra forstmästare i trakterna mer eller mindre av sin egen vilja uppmärksammade den lokala sociala basens speciella preferenser.

Trots lantbrukarsällskapets och bland annat MTK:s motstånd samt en lång riksdagsdebatt kom lagen om enskilda skogar med tillhörande förordning att stiftas år 1928 i stort sett som kommittén hade menat det.¹⁷¹ Genom att grunda särskilda svenskspråkiga skogsvårdsnämnder och placera dem under Skogskultur institutionaliserade man den språkliga indelningen inom privatskogsbrukets förvaltning. Samtidigt kan man tänka att kompromissen inom forstmästarkåren beträffande organiseringen av skogsägarnas samarbete utvecklade sig till en slutlig lösning. Man kan förstås fråga sig om Skogskulturs centrala fackmannafigurer reservationslöst ställde sig bakom Sevelius vision. Svaret torde ligga i att Skogskulturs ledning uttryckligen insisterade att just han skulle väljas som ledande fackman till Helsingfors skogsvårdsnämnd.¹⁷²

3.3 Nyländska skogsägare organiserar sig till revir 1929–1934

Helsingfors skogsvårdsnämnd begynte sin verksamhet år 1929. Som ansvarig forstmästare för Nylands socknar anställdes Alvar Sevelius från den upplösta länsskogsnämnden. Emedan han förut hade arbetat både på rådgivnings- och

¹⁷⁰ ”Till Svenska Riksdagsgruppens ärade medlemmar”, sidorna 2–4, en bilaga till ett brev från K. O. Elfving till E. von Born 5.2.1928, 1928, Sig. 1103, SLSA.

¹⁷¹ Viitala 2006, 40; Helander 1957, 98.

¹⁷² ”J. F. Aminoff till I. A. von Julin 2.5.1948”, 1948, Korrespondens 1946–1948, SkA.

lagövervakningssidan av privatskogsbrukets förvaltning, torde det ha förfallit praktiskt att han fick fortsätta i den nya nämnden där både rådgivningen och lagövervakningen sköttes. Till Helsingfors skogsvårdsnämnds ordförande valde Nylands och Tavastehus läns lantbrukssällskap greve J. F. Aminoff som var ägaren till Rilax gård. Takorganisationen Skogskultur leddes på den tiden av K. O. Elfving som var både styrelsens ordförande och verkställande direktör i organisationen ända till början av 1940-talet. För boniteringsarbeten hade till Skogskultur några år tidigare anställts forstmästare Einar Malmström.

När lagen om enskilda skogar ännu förbereddes hade Sevelius, Elfving och Malmström aktivt börjat propagera för skogsägarsammanslutningars grundande eller återuppväckande i Nylands svenskbygder. Elfving och Malmström var bland annat med om att starta en skogsvårdsförening i Ingå år 1928. Ungefär samtidigt återuppväcktes den gamla skogsägarsammanslutningen i Tenala. Den adopterade nya stadgar som var samma som i Ingå-föreningen.¹⁷³

De nya stadgarna inkluderade bland annat strävan till gott ekonomiskt utbyte från medlemmars skogar som ett av föreningsverksamhetens syften.¹⁷⁴ I Ingå anordnade skogsägarna redan samma år en virkesauktion.¹⁷⁵ Där märker man att sammanslutningar både på papper och i praktiken tillskrevs en aktiv roll inom virkeshandel. Skogsvårdsföreningar i Nylands svenskbygder skulle emellertid utgöra endast en mellanfas, ty tanken var att de i närmaste framtid skulle ansluta sig till ett privatskogsrevir.¹⁷⁶ Det blev Sevelius uppgift att försöka få de nyländska skogsägarna att bilda dylika kommungränsöverskridande sammanslutningar.

Sevelius inledde sitt arbete från Borgå. Först kontaktade han det lokala lantmannagillet där man kunde anta traktens mest aktiva skogsägare var medlemmar i. Sevelius talade på lantmannagillet möte på våren 1929 och fick gillets samtycke till startande av ett revirprojekt. Därefter skjutsades han från gård till gård i Borgå och Sibbo av sin kusin, godsägare Axel Sevelius. Sammanlagt 271 skogsägare undertecknade en urkund där de förband sig till att tillsammans grunda ett privatskogsrevir och ansluta sig som

¹⁷³ ”Stadgar för Tenala skogsvårdsförening” 1929, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

¹⁷⁴ ”Stadgar för Ingå skogsvårdsförening 1928 r. f.” 1928, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

¹⁷⁵ Svahnström 1984, 10.

¹⁷⁶ ”Protokollet fört vid av Föreningen för Skogskultur sammankallat skogsägaremöte” 11.3.1928, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

medlemmar till det.¹⁷⁷ Enligt *Borgåbladet* hade namninsamlingskampanjen lyckats i stort sett bra: i några byar hade alla gårdar anslutit sig som medlemmar.¹⁷⁸

På det konstituerande mötet valdes vicehäradshövding Harald Munck till revirets ordförande. Denne var ägaren till Drägsby gård med 800 ha växtlig skogsmark. Också till andra positioner valdes huvudsakligen herrgårdssägare eller annars lokalt prominenta män som bland annat arkitekt C. Frankenhauseuser med sammanlagt 745 ha växtlig skogsmark, doktor E. Wallensköld-Rotkirch med sammanlagt närmare 1000 ha växtlig skogsmark, två häradsdomare och jägarlöjtnant Arne Stjernberg¹⁷⁹ Tillsammans skulle dessa män leda föreningens verksamhet enligt det i stadgarna inskrivna ändamålet som utgick ifrån befrämjandet av medlemmars skogshushållning genom iakttagande av rationella metoder vid skogsvården och skogsförsäljningen med hjälp av en avlönad forstmästare samt andra forstligt skolade fackmän.¹⁸⁰ Till revirets första forstmästare anställdes Einar Malmström som därmed lämnade sin post i centralskogs nämnden.

Det första nyländska revirets grundande kom att utgöra modellen för de motsvarande processer som genomfördes i andra svenskbygder i länet några år senare. I samarbete med Sevelius från skogsvårdsnämnden beslutade några storgodsägare först att inleda det förberedande arbetet. Därefter besökte nämndens fackmän varje gård som var belägen inom det planerade verksamhetsområdet och försökte övertyga ägarna om projektets nyttor. Det kunde ta flera månader, ty gårdsbesöken blev sällan snabbvisiter. Skogsvårdsnämndens skogsförman Johan Grandell skrev angående gårdsbesöken att skogsägarna vanligtvis ställde sig tveksamt till ett ekonomiskt förbindande revirprojekt. I stället skulle de helst ha velat vänta och se hur verksamheten kom igång. Enligt Grandell krävdes det ibland en hel del övertalning och lismande beteende för underteckningar.¹⁸¹ Den ekonomiska nyttan med stora skogsägarsammanlutningar torde också ha varit ett vanligt utnyttjat argument.

I dylika banor resonerade också *Borgåbladet* inför det första nyländska revirets grundande. Man noterade i tidningen att särskilt gemensamma försäljningar verkade ha

¹⁷⁷ Selén 1979, 8.

¹⁷⁸ *Borgåbladet* 16.11.1929.

¹⁷⁹ ”Protokoll fört vid Borgå–Sibbo privata skogsrevirs konstituerande möte” 26.11.1929, Protokoll från sammanträden 1929, RAB; Förteckning över skogsägare som undertecknat urkunden om Borgå–Sibbo privata skogsrevirets grundande, Protokoll från sammanträden 1929, RAB.

¹⁸⁰ ”Stadgar för Borgå–Sibbo privata skogsrevir r. f.” 1929, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

¹⁸¹ ”Minnen från Östra Nylands privata skogsrevirs tillkomst 1933” odaterad, Historikmanuskript m.m., RAL.

väckt intresse hos skogsägare i samband med insamlandet av namn på medlemsförteckningen. Enligt tidningens reportage förföll det något förståeligt med hänsyn till skogsindustrins kartellverksamhet i området.¹⁸² Med tanke på Granpappersvedssammanslutningens grundande år 1927 kan man väl anta att de lokala skogsägarna började ana att deras ställning kunde försämrast. Borgåbladets artikel visar att man allmänt visste om köparnas samarbete även om man naturligtvis inte kunde vara säkra på hurdan verksamhet den i praktiken bestod av. Ironiskt nog behövde skogsegendomar i ökande grad skyddas mot bolagspatroner som själv torde ha varit egendomsskyddets ivriga förespråkare.

Emiliani (2003) har funnit att särskilt större bolag tenderar att betrakta reduceringen av anskaffningskostnader som det primära sättet att maximera aktieägarvärdet. Strävandena till kostnadsreducering genom prispolitik och effektivisering leder automatiskt till en konflikt med utbudssidan.¹⁸³ Om man betraktar anskaffningskarteller som ett särskilt sätt för bolag att reducera anskaffningskostnader kan man deducera att skogsbolagen under den undersökta tidsperioden försökte reducera anskaffningskostnader, vilket då var i konflikt med skogsägarnas intresse att själv besluta över användningen av sin skog. Eftersom parterna hade som gemensamt mål att byta ut virke mot pengar, var det i alla fall viktigt för dem att komma överens om något slags lösning. Konflikten kunde således inte lösas på ett permanent sätt, men den kunde hanteras på olika sätt. I kapitel 4 återkommer jag till ärendet för att analysera hur skogsägarnas försäljningssamarbete påverkade konflikten och dess hantering i Nylands svenskbygder.

En annan förenande aspekt beträffande skogsrevirens grundande var att alla styrelser kom att ha medlemmar med förhållandevis stora skogsegendomar och/eller höga samhällseliga positioner. I Östra Nyland leddes reviret på 1930-talet av två adelsmän: greve Magnus Creutz samt vicehäradshövding, och senare minister, Henrik W. Ramsay. Revirets viceordförande var riksdagsman Henrik Kullberg. De två västliga reviren hade något mindre berömda styrelseledamöter i början. Dock kan också beträffande dem nämnas bland annat Västra Nylands revirs ordförande, riksdagsman Uno Hildén samt Kyrkslätt–Esbo–Helsinge -revirets styrelseledamot Gunnar Ehrnrooth som ägde Gumböle gård med 562 hektar skog i Esbo.¹⁸⁴ Till skillnad från skogsägarsammanslutningar i landets andra

¹⁸² *Borgåbladet* 16.11.1929.

¹⁸³ Emiliani 2003, 108–109.

¹⁸⁴ I föreningshistorikerna har man inkluderat fullständiga listor på ordföranden, styrelseledamöter m.m. I dem nämns emellertid inte deras yrke, hederstitlar och antal skogsareal. För närmare uppgifter se t.ex. ”Östra Nylands privata skogsrevir, årsberättelse 1935–1936” 1936, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; Brander et al. 1932, 155.

delar kunde reviren genom sina ledande medlemmar utnyttja omfattande kontaktnätverk i samhällets övre kretsar. Den något exceptionella situationen berodde på revirens ovan diskuterade sociala bas som bestod av förhållandevis många skogsvårdsintresserade storgodsägare. I början torde tanken också ha varit att genom opinionsledning och exempel från prominenta personers sida få även mindre ivriga skogsägare att inse revirmedlemskapets nyttor.

Borgå–Sibbo -skogsvårdsrevirets första verksamhetsår präglades av den världsomfattande depressionen som pressade ned även virkespriserna. Virkesförmedling bedrevs i alla fall. Sevelius idé om självförsörjande skogsägarsammanslutningar började tillämpas i praktiken från och med verksamhetsåret 1932 då årsmötet beslutade om att skära ned medlemsavgifter samtidigt som en provision skulle uppbäras från de försäljningar som gjordes genom revirets förmedling.¹⁸⁵ Motiven bakom beslutet framgår inte av protokollet, men enligt årsberättelsen 1931 hade virkespriserna i revirets verksamhetsområde varit förhållandevis höga trots den rådande marknadssituationen tack vare förmedlingen. Det hade i sin tur lett till livligare försäljningsverksamhet än vad man hade förväntat sig.¹⁸⁶ Till följd därav hade revirets styrelse ett klart incitament för att börja beskatta den lönsamma servicen medan medlemsanslutning kunde underlättas genom lägre medlemsavgifter.

Provisionssystemet kom att skifta tyngdpunkten i revirets verksamhet ännu tydligare till försäljningsbaserad skogsvård. När virkesförmedlingen blev finansieringens ryggrad var det viktigt för reviret att i princip varje år få till stånd gemensamma försäljningar. Då dessa kunde motiveras med bättre priser blev det samtidigt av särskild betydelse att få alla möjliga skogsägare med så att förmedlingens effekt på priserna skulle bli verklig. I tidningen *Skogsbruket* kontrasterade Borgå–Sibbo -revirets forsttekniker Alfred Strengell de organiserade virkesförsäljningarna med mjölkning av kor. Enligt Strengell var det av störst vikt att inte ta allting på en gång. Han betonade nyttan med långsiktig planering och vårdande skogsarbete. Revirorganisationers insamlande av prisuppgifter och årlig förmedling av större virkespartier skulle enligt honom hjälpa skogsägare att anpassa sina avverkningar enligt konjunkturen och skogens tillväxt och på det sättet i långa loppet förbättra sin ekonomiska ställning.¹⁸⁷

¹⁸⁵ ”Protokoll fört vid revirets årsmöte 27.2.1932” 1932, Protokoll från årsmöten 1929–1949 RAB.

¹⁸⁶ ”Revirets årsberättelse för första verksamhetsåret 1.1.1930–1.1.1931” 1931, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

¹⁸⁷ *Skogsbruket* 1933: 6, 86–87.

Medlemsantalet i reviret nästan fördubblades under de första verksamhetsåren trots lågkonjunkturen, vilket tyder på att större satsningar på försäljningar i den meningen var ett lyckat val.¹⁸⁸ Efter att gemensamma försäljningar blivit en årlig händelse, kunde medlemmarna lättare göra framtidsplaner beträffande sin ekonomi. Systemet gynnade kontinuerlig avverkning av mindre partier som sedan med tidsmellanrum som berodde på gårdens storlek och behov av likviditet tillsammans med andra skogsägares partier kunde säljas som större helheter. De årliga försäljningarna genom revirets förmedling i syfte att få så höga priser som möjligt innebar också att intressebevakning på virkesmarknaden genom konkurrensutsättande av priser blev en elementär del av revirens verksamhet. Samtidigt kan det konstateras att Borgå–Sibbo privata skogsrevir från och med 1932, och de andra reviren två år senare, i praktiken kom att utgöra ett slags institutionaliserade försäljningskarteller vars upprätthållande förutsatte aktiva styrningsåtgärder av revirstyrelserna. I kapitel 4 kommer vi att se att dessa aspekter tillsammans hade en central betydelse för skogsbruket i Nylands svenskbygder.

De tre andra revirens uppkomst mellan 1933 och 1934 berodde enligt Lillandt på den dåliga situationen på virkesmarknaden som fick skogsägarna att återigen sätta igång verksamheten av de gamla sammanslutningarna för att pressa upp de låga virkespriserna.¹⁸⁹ Det ligger antagligen en del sanning i hans antagande, men samtidigt tar han inte i beaktande att verksamheten för revirens grundande redan påbörjats i flera socknar i Nyland utöver Borgå och Sibbo. Såsom det ovan konstaterades hade till och med några skogsvårdsföreningar redan kring 1928 grundats i syfte att i närmaste framtiden slå dem samman till skogsrevir. Lågkonjunkturen skapade inte idén om revir utan incentiv för att realisera de redan existerande planerna.

Borgå–Sibbo -revirets positiva exempel, de låga virkespriserna, industrins kartellbildning och den i några förenings stadgar inskrivna strävan till grundande av skogsrevir samt Sevelius aktiva lobbyverksamhet i Nylands svenskbygder torde tillsammans utgöra förklaringen till att tre nya revir grundades. Därtill blåste man nytt liv i Lapträsk skogsvårdsförening som sedan 1909 verkat i Östra Nyland samt grundade en ny skogsvårdsförening i Mörskom och Pyttis.¹⁹⁰ Samtidigt hade Vasa skogsvårdsnämnd i samarbete med de lokala skogsägarna grundat sammanslutningar. I deras verksamhet var skogsvård och virkesförsäljning emellertid separerade funktioner, vilket i praktiken

¹⁸⁸ ”Revirets årsberättelse 1934–1935” 1935, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

¹⁸⁹ Lillandt 1985, 35.

¹⁹⁰ Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

innebar att allt ansvar för organiserad skogsvård vilade på nämndens axlar, emedan det inte anställdes några fackmän i sammanslutningarna.¹⁹¹ Vasa skogsvårdsnämnd och Skogskultur var således tvungna att anpassa sig till de annorlunda historiska förutsättningarna för skogsägarnas samarbete.

Till skillnad från Borgå–Sibbo -reviret var utöver skogsägarna och skogsvårdsnämnden även en tredje aktör inblandad i grundandet av de tre andra reviren i Nyland, nämligen Svenska Lantbruksproducenternas Förbund (i fortsättningen förkortas här som SLF). Den svenska producentrörelsen hade tidigare hållit sig utanför skogsbruksdebattens centrum och höll även rätt så låg profil i revirärendet. I SLF:s historik har det behandlats endast kursoriskt med några meningar.¹⁹² Det något försiktiga förhållningssättet kan ha viss koppling till att den finska producentsidan samtidigt hade inlett planeringar för virkesförsäljningens riksomfattande centralisering.

Forstmästare Ilmari Kalkkinen hade lämnat sin post i Egentliga Finlands skogsvårdsnämnd på våren 1933 för att bli verksamhetsledare i MTK:s nygrundade virkesförsäljningsavdelning som efter flera månaders förberedningsarbete höll på att inträda i virkesmarknaden. Tapios direktör hade ett år tidigare konstaterat att Kalkkinens intresse för att ordna gemensamma skogsförsäljningar inte passade ihop med nämndens verksamhetsidé.¹⁹³ Antagligen avgick Kalkkinen dock utan större bitterhet, ty den ställning han kom att ha hos MTK lämpade sig bättre för verkställandet av hans vision om skogsägarnas försäljningssamarbete. Man ser dock här hur Tapios ställning som centralskogssällskap gjorde det möjligt att effektivt begränsa skogsägarnas ekonomiska samarbete på lokal nivå.

Visionen utgick från början ifrån stark centralisering. Enligt Kalkkinen var det av essentiell betydelse att alla finländska skogsägare skulle organisera sig under MTK:s virkesförsäljningsavdelning och bjuda ut sitt saluvirke genom den för att utgöra en trovärdig motkraft till skogsindustrins karteller. Skötseln av försäljningsfrågor på lokal basis var enligt Kalkkinens åsikt otillräckligt och dessutom motverkade centraliseringen som han ansåg vara ytterst nödvändigt.¹⁹⁴ För att stödja virkesförsäljningsavdelningens

¹⁹¹ Lillandt 1985, 35.

¹⁹² Nylands sv. producentförbund 1966, 32.

¹⁹³ Laine 2006, 121.

¹⁹⁴ Zetterberg 1983, 39; Kalkkinen i Zetterberg 1983, 40.

och senare Metsäliittos anskaffning började MTK aktivt integrera skogsvårdsföreningar i sin försäljningsorganisation.¹⁹⁵

Kalkkinen var samtidigt medveten om SLF:s planer och till och med deltog i några möten där försäljningsfrågor i svenska Nyland behandlades som konsult.¹⁹⁶ Sett utifrån hans perspektiv kunde SLF:s lokala projekt i Svenskfinland gestalta sig som försök att äventyra MTK:s virkesförsäljningsverksamhet. Genom att inbjuda Kalkkinen till planeringsmöten visade SLF att man emellertid var samarbetsvilliga på den svenska sidan trots den annorlunda synen på försäljningsfrågor. MTK och Kalkkinen nöjde sig med det. Den finska producentsidan valde således reträtt som sin konflikthanteringsstrategi i fråga om skogsägarnas lokala försäljningssamarbete i Nylands svenskbygder. I grund och botten var både MTK och skogsrevir skogsägarnas intressebevakningsorganisationer, vilket man enligt Viitala hos MTK också i sinom tid erkände. Samtidigt innebar de avvikande sätten att se på skogsägarnas bästa att konflikten förblev en ständig del av förhållandet dem emellan. Kritisk diskussion om revirens affärsmässiga verksamhet och dylika metoders spridning till andra delar av landet kom senare på 1960- och 1970-talen att ibland föras i MTK:s skogsfackmannakretsar.¹⁹⁷

SLF:s avsikt var att grunda ett regionalt samarbetsorgan med flera kommunbaserade underorganisationer som skulle sköta virkesanskaffningen åt centralorganet som i sin tur skulle förmedla virkespartierna vidare. Det första steget var att några storgodsägare kontaktades av SLF i sonderingssyfte. För den delen följde processen det gamla mönstret där stöd inhämtades från svenskbygdernas prominenta figurer. Samtidigt hade man förhandlat med Skogskultur om de bästa sätten att befrämja skogsägarnas ekonomiska samarbete.¹⁹⁸

Hos skogsägare väckte SLF:s idé stort intresse, och bland annat Borgå–Sibbo -reviret deltog i förberedningsarbetet. Enligt Lillandt var Skogskultur den andra parten i processen, men källmaterialet tyder på att dess roll i verkligheten har varit stödjande och rådgivande. K. O. Elfving eller någon av föreningens andra funktionärer verkar inte ha fått någon roll i de nya organisationernas ledning.¹⁹⁹ Däremot var Helsingfors

¹⁹⁵ Viitala 2006, 49; Zetterberg 1983, 41.

¹⁹⁶ ”Södra Finlands Skogsägareförbunds tioårsberättelse 1933–1943” 1943, Historikmanuskript m.m., RAL.

¹⁹⁷ Viitala muntligt 4.9.2018.

¹⁹⁸ ”Årsberättelse över Södra Finlands Skogsägareförbunds verksamhet 11.9.1933–30.6.1934” 1934, sida 2, Årsberättelser 1934–1953, RAB.

¹⁹⁹ ”Årsberättelse över Södra Finlands Skogsägareförbunds verksamhet 11.9.1933–30.6.1934” 1934, sidorna 2–4, Årsberättelser 1934–1953, RAB; Lillandt 1985, 36.

skogsvårdsnämnds ordförande greve Aminoff aktivt med från början och blev slutligen vald till centralorganets ordförande. Även andra ledande positioner i organet bemannades av skogsägare, inte forstmästare och andra fackmän. I centralorganets stadgar angavs som dess namn Södra Finlands Skogsägareförbund (Här förkortas som Skogsägareförbund). Vidare konstaterades det i stadgarna att förbundet utgjorde en inom SLF självständigt arbetande avdelning. Till förbundet kunde ansluta sig både enskilda skogsägare och deras sammanslutningar.²⁰⁰

Skogsägareförbundet bestod i praktiken av flera skogsägarsammanslutningar som var verksamma i Nylands svenskbygder. Många av dem kunde behändigt inkorporeras i de redan existerande skogsvårdsföreningarnas organisation. Under det första verksamhetsåret kom det att finnas virkesanskaffningsorganisationer med egen ordförande i följande socknar: Pernå, Mörskom, Ingå, Sjundeå, Karis, Pojo och Bromarv. Därtill var Borgå–Sibbo -reviret samt Lappträsk skogsvårdsförening medlemmar med liknande uppgifter. I Ekenäs landskommun, Snappertuna, Degerby, Strömfors och Liljendal var intresset bland skogsägarna till sin omfattning så pass mindre att inga organisationer kunde fås till stånd. Dock valdes till dessa kommuner var sin egen ombudsman som de lokala skogsägarna kunde vända sig till med sina virkespartier.²⁰¹ Till skillnad från MTK:s virkesförsäljningsavdelning som omorganiserades till bolaget Metsäliitto år 1934, var Skogsägareförbundet endast en förmedlingsorganisation. Den samlade in virkespartier och konkurrensutsatte priser men bedrev ingen självständig försäljningsverksamhet.

Redan under Södra Finlands Skogsägareförbunds första verksamhetsår blev det klart att starkare organisation medförde större nytta på försäljningsfronten. Borgå–Sibbo skogsrevir och skogsvårdsföreningen i Lappträsk lyckades mycket bättre med insamlingen av virkespartier till förmedling än de flesta av de andra skogsägarsammanslutningarna. Det ansågs vara fördelaktigt med fastanställda fackmän som vid sidan om skogsvårdsarbeten kunde kartlägga vilka gårdar som ämnade ställa virkespartier till salu.²⁰² Det torde även ha legat i storgodsägarnas intresse att avlöna folk för att göra det praktiska arbetet i stället för att själv behöva figurera som ombudsmän, vilket i början var fallet. Följaktligen uppstod det en konsensus om

²⁰⁰ ”Stadgar för Södra Finlands Skogsägareförbund” 1933, Årsberättelser 1934–1953, RAB

²⁰¹ ”Årsberättelse över Södra Finlands Skogsägareförbunds verksamhet 11.9.1933–30.6.1934” 1934, sida 3, Årsberättelser 1934–1953, RAB.

²⁰² ”Årsberättelse över Södra Finlands Skogsägareförbunds verksamhet 11.9.1933–30.6.1934” 1934, sidorna 5–6, Årsberättelser 1934–1953, RAB.

skogsägarsammanslutningars snabba ombildande till revir i linje med den ursprungliga idén om mindre sammanslutningar som en mellanfas. De nya reviren kom att adoptera provisionssystemet och årlig virkesförmedling enligt Borgå–Sibbo -revirets modell. I östra delar av Nyland kvarstod några skogsvårdsföreningar men i försäljningsfrågor kom de att befinna sig i nära samarbete med reviren bland annat genom Skogsägareförbundet. Senare kom de att inkorporeras i Östra Nylands privata skogsrevir.²⁰³

Såsom diskussionerna på Tapios rådplägningsmöte år 1924 redan hade tytt på gick utvecklingen av skogsägarsammanslutningarna i landets finskspråkiga delar i delvis annorlunda banor efter 1928. Skogsvårdsnämnderna verkar också där ha agerat aktivt för att skogsägarnas egna organisationer skulle fås till stånd. Samtidigt blev även MTK intresserad av skogsvårdsföreningar och började befrämja deras grundande. Det låg i MTK:s intresse att skapa lokala virkesanskaffningsorganisationer för det nyligen grundade Metsäliitto, och skogsvårdsföreningar ansågs lämpa sig bra för dylika syften. Samtidigt förhöll sig emellertid några skogsvårdsnämnder kritiskt till MTK:s aktiva deltagande i grundandet av föreningar. Det ansågs flytta betoningen i verksamheten från skogsvård till virkesförsäljning.²⁰⁴ Kritiken torde ha kommit från sådana forstmästare som låg centralorganisationen Tapio särskilt nära. De ekonomiska aspekternas betoning var ju någonting man velat bli av med genom att åsidosätta lantbrukarsällskapen i skogsägarnas rådgivning.

MTK:s syfte att bevaka skogsägarnas ekonomiska intressen präglades från början av annorlunda visioner jämfört med skogsreviren. I stället för revirsystemet där stora lokala organisationer skötte både skogsvården och virkesförsäljningsärenden fokuserade MTK enbart på försäljningsärenden, vilket Metsäliittos grundande illustrerar. Det kunde även de mest kritiska skogsvårdsnämnderna på den finskspråkiga sidan godkänna. Således förblev skogsvårdsärenden i nämndernas händer medan MTK med Metsäliitto i spetsen ägnade sig åt försäljning. Kalkkinen som själv var forstmästare torde ha bedrivit dylik kompromisslösning för MTK:s del. Följaktligen separerades organiserad virkesförsäljning från organiserad skogsvård i största delen av landet. Processen var emellertid inte helt friktionsfri, och arbetsfördelningen kom att kräva ytterligare justeringar på 1940-talet. I alla fall innebar utvecklingens riktning att de nygrundade

²⁰³ Se Bilaga I.

²⁰⁴ Viitala 2006, 49.

skogsvårdsföreningarna skulle styras bort från självständiga ekonomiska aktiviteter som förmedling och provisionsuppbärande.

Man kan vidare försöka begripa separeringen genom att betrakta den i ljuset av Tapios handböcker för skogsägare som centralskogssällskapet publicerade med några års mellanrum. Handböckerna innehöll bland annat modellregler och exempel på avtalsblanketter. Det framgår av Tapios modellstadgar för skogsvårdsföreningar att de inte uppfattades som en mellanfas som senare skulle byggas om till skogsrevir. Motsvarande hänvisningar till anslutning till revir i närmaste framtid som i fallet av några nyländska skogsägarsammanslutningars stadgar noterades, har inte inskrivits i modellstadgarna. Dessutom var modellreglerna överhuvudtaget riktade endast till skogsvårdsföreningar.²⁰⁵

Med tanke på diskussionen om revir på rådplägningsmötet år 1924 är det inte helt förvånande att det inte inkluderats någon som helst hänvisning till de svenskspråkiga områdenas organisationsvariant. I praktiken innebar det att kännedom om privata skogsrevir som en organisationsform aldrig nådde skogsägare i landets mer avlägsna orter. Det avspeglar väl hur privatskogsbrukets indelning i två språksfärer som man genom lagen om enskilda skogar hade institutionaliserat manifesterade sig i praktiken. I den finskspråkiga sfären var skogsrevir icke-existerande både i praktisk och semantisk mening. När skogsägare kallades till möten för att diskutera möjligheter till grundandet av en lokal sammanslutning fanns det bara det enda mönstret att följa. Den organisationstyp som Tapio förespråkade kom således att adopteras överallt oberoende av de lokala traditioner och organiseringsförutsättningar inom skogsbruk.

En annan, sammanhängande aspekt som är värd att diskuteras här är hur Tapios handböcker avspeglar det finska centralskogssällskapets förhållningssätt till skogsägarnas gemensamma försäljningar. Modellreglerna som inkluderats i de studerade upplagorna från 1926 och 1929 innehåller ingenting om gemensamma försäljningar eller skogsägarnas ekonomiska intressen till skillnad från de nyländska revirens stadgar. År 1926 hade man till exempel formulerat skogsvårdsföreningens syften ungefär som befrämjande av skogars skötsel och rationalisering av deras användning.²⁰⁶ Någon förändring i förhållande till de ursprungliga stadgarna som Vaara hänvisat till hade för

²⁰⁵ ”Mallisäöntöjä ja kaavakkeita”, Tapion taskukirja 1929, 69–71; ”Mallisäöntöjä ja kaavakkeita”, Tapion taskukirja 1926, 48–49.

²⁰⁶ ”Mallisäöntöjä ja kaavakkeita”, Tapion taskukirja 1929, 69–71; ”Mallisäöntöjä ja kaavakkeita”, Tapion taskukirja 1926, 48–49.

den delen inte skett trots att de åboländska revirens verksamhet under 1920-talet måste ha blivit allmänt känd i forstmästarkretsar. Med andra ord ansåg man i Tapio att aktiv ekonomisk verksamhet inte tillhörde skogsvårdsföreningars verksamhet.

Ännu år 1926 hade en modellblankett för avtal om gemensamma rotförsäljningar inkluderats i handboken. Också den försvann från de senare upplagorna i och med att Tapios nya roll som en lagstadgad takorganisation för privatskogbrukets förvaltningsapparat möjliggjorde starkare styrning enligt forstmästarkårens dominerande uppfattningar. Detta trots att i statsrådets beslut om privatskogslagens verkställande uttryckligen angavs vidtagande av stödåtgärder i syfte att åstadkomma gemensamma försäljningar som en av centralskogssällskapens uppgifter.²⁰⁷

Efter att MTK och Metsäliitto i början av 1930-talet blivit aktiva på virkesförsäljningsfronten ändrades emellertid hela konceptet av gemensamma försäljningar i den finskspråkiga intressebevakningsdiskursen. Dessutom publicerade Tapio prisuppgifter och försäljningsrelaterade artiklar i sin tidning och därmed inte helt avlägsnade sig från privatskogbrukets ekonomiska sida. Det som däremot är relevant här är hur det finskspråkiga centralskogssällskapets politik bidrog till elimineringen av självständigt försäljningssamarbete från skogsvårdsföreningars verksamhet. I långa loppet kom det att innebära att skogsägare utanför de södra kusttrakterna fick antingen var för sig förhandla med industrins ombudsmän om sitt virke eller alternativt ansluta sig till Metsäliittos växande organisation som representerade MTK:s uppfattning om gemensamma försäljningar.

Holopainen har i Tapios historik från 1957 konstaterat (beträffande Tapios verksamhetsområde) att skogsägare var intresserade av att ordna gemensamma virkesförsäljningar men att deras försök nästan alltid misslyckades. Den största orsaken var enligt Holopainen skogsindustrins negativa inställning till dylikt samarbete.²⁰⁸ Det känns sannolikt med tanke på att gemensamma försäljningar förbättrade skogsägarnas prissättningsmöjligheter, vilket naturligtvis inte låg i köparsidans intressen. Samtidigt kunde industrins inflytande effektivare ha motarbetats om gemensamma försäljningars

²⁰⁷ Valtioneuvoston päätös yksityismetsälain täytäntöönpanemisesta 1928, 5 § 7 mom.

²⁰⁸ Holopainen 1957, 246. Som en kuriositet kan påpekas att några finskspråkiga skogsvårdsnämnder grundade i samarbete med MTK på 1970- och 80-talen skogsägarnas samarbetsområden där även ett slags gemensamma försäljningar bedrevs. Eftersom dessa områden planerades så att deras gränser sammanföll med industrins anskaffningszoner, var det emellertid inte fråga om en förbättring av skogsägarnas konkurrenskraft utan snarare tvärtom. I den högmodernistiska varianten av gemensamma försäljningar sålde alla områdets skogsägare tillsammans till en och samma köpare. Samarbetsområden blev ett kortvarigt experiment. Se t.ex. Vaara 2013, 165–166.

organisering hört till de finskspråkiga skogsvårdsföreningars uppgifter i likhet med skogsreviren. Så var emellertid inte fallet.

Från och med 1935 blev det i praktiken obligatoriskt för alla nya skogsvårdsföreningar att organisera sig enligt Tapios modellregler. Det var en av förutsättningarna till att de kunde anhålla om statsbidrag som staten via skogsvårdsnämnder började dela ut år 1930. Om Viitalas statistiska uppgifter angående den årliga utvecklingen av antalet skogsvårdsföreningar i Finland stämmer, kan man konstatera att över hälften av dem grundades år 1935 eller senare.²⁰⁹ De flesta av landets skogsvårdsföreningar har följaktligen grundats som standardiserade ”modellföreningar” enligt Tapios rekommendationer. Föga förvånande är att Holopainen inte tar upp de nyländska skogsrevirens årliga virkesförsäljningar även om de ordnades regelbundet och dessutom omfattade flera kommuner i Södra Finland – ett annat tecken på att revirens verksamhet inte noterades i den finskspråkiga privatskogsdiskursen.

Varför gemensamma försäljningar aldrig blev en integrerad del av de finskspråkiga skogsvårdsföreningarnas verksamhet och skogsbruksårets årliga höjdpunkt illustrerar väl de utvecklingslinjer i Finlands privatskogsbruks historia som hittills diskuterats. Den närmare granskningen har avslöjat att skogsbrukets institutioner och traditioner samt sammanhängande värden var exceptionellt utvecklade i landets södra kustområden. Där hade skogen som privat egendom och handelsvara länge präglat interaktioner människor emellan. Det gällde först och främst storgodsen och bruksindustrin, men i långa loppet innebär deras affärer att en konstant marknad på virke uppstod i ett tidigt stadium. Kontinuiteten innebar att normer och institutioner utvecklades för att underlätta handel. Det möjliggjorde långsiktig planering, vilket ledde därhän, att storgodsägare började investera mer i sina skogar och virkeshandel. Investeringar stabiliserade marknaden ännu mer samtidigt som de skapade nya arbetsmöjligheter inom skogsbruk också för de som inte själv ägde skog. Vanliga bönder med mindre skogsegendomar noterade skogens växande värde, vilket skapade incentiv för att vårda och utöka dem i stället för att sälja dem åt gången.

Jag har använt uttrycket skogsbruksekosystem för att understryka hur skogsbruket i de södra kustområdena bestod av ett nätverk av kontinuerliga utbyten av virkesrelaterad information samt transaktioner. I andra delar av landet var virkesförsäljning inte lika

²⁰⁹ Viitala 2006, 45. Det hände att även sådana föreningar som grundats före 1935 ändrade sina regler enligt Tapios förslag. Se ”Kertomus Vihdin metsänhoitoyhdistyksen toiminnasta 1933–1953, s.1”, 1953, Metsänhoitoyhdistysten vuosikertomukset, Uudenmaan–Hämeen metsänhoitolautakunta, TLA.

institutionaliserad och idkades länge i mindre omfattning. I fallet av Österbotten har vi sett att privat skogsegendom uppfattades på ett annorlunda sätt än i söder dels på grund av att privat egendom i sig var ett relativt nytt koncept, dels därför att de sociala och geografiska omständigheterna gav mindre upphov till långsiktig planering.

Det tog endast några decennier från 1800-talets senare hälft för skogsindustrin att utveckla sig till landets bärande ekonomiska kraft. I samma takt ökade statens intresse för den nationalekonomiskt livsviktiga skogen. Följaktligen blev det ytterst viktigt att reglera och kontrollera landets skogsresurser varav den största andelen låg i privat ägo. Staten med forstmästarkåren i spetsen ville betrygga skogars tillväxt genom centraliserad styrning och rådgivning. Den dominerande flygeln inom landets forstmästarkår uppfattade aktiv försäljning dock som ett hot mot hållbar skogsvård och sålunda även mot nationalekonomin. Ur skogsindustrins synvinkel var det i sin tur fråga om att förstärka sin prissättningskraft på bekostnaden av skogsägare för att minimera anskaffningskostnader.

Ledaren för den finskspråkiga producentrörelsens virkesförsäljningsverksamhet, forstmästare Ilmari Kalkkinen, ansåg i sin tur att det bästa sättet att bevaka skogsägarnas intressen mot industrins karteller var att kanalisera alla virkesförsäljningar genom ett riksomfattande försäljningsorgan som skogsägare per automatik skulle sälja sina virkespartier till oberoende av lokala marknadsomständigheter. I mitten av den tämligen snabba utvecklingen befann sig skogsägare vars egen inställning till sin gröna egendom som plötsligt blivit så värdefull ännu sökte sin form. För planerare innebar det ett slags *Tabula rasa* -tillstånd: mer frihet och mindre motstånd.

I Nylands svenskbygder var det svårare att ovanifrån institutionalisera privatskogsbruk, ty där hade man redan långt utvecklade egna verksamhetssätt och preferenser. Områdets skogsägarsamarbete härstammade från en social bas med förhållandevis långa och breda rötter inom aktivt skogsbruk. Därtill fanns det bland nyländska skogsägare både ekonomiskt och politiskt inflytelserika opinionsledare som var mest intresserade av att skogens ekonomiska avkastning förbättrades och betryggades. Deras intressen uppmärksammades i de svenskspråkiga producentkretsarna och den forstliga intresseorganisationen Skogskultur. I sin verksamhet för skogens bästa fokuserade de på de existerande institutionernas stödjande och förstärkande. Slutresultatet blev fyra privata skogsrevir vars centrala uppgift var att bevaka skogsägarnas intressen genom att ordna gemensamma virkesförsäljningar. Det lokalt baserade försäljningssamarbetet syftade till

att betrygga skogsägarnas valfrihet och förstärka deras initiativtagning beträffande ekonomiskt utnyttjande av sin skogsegendom.

Genom granskningen av skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder har det varit möjligt att identifiera några centrala konfliktsituationer som hjälper oss att förstå varför skogsägarnas försäljningssamarbete genom egna föreningar förblev ett nyländskt särdrag. Gemensamt för dessa situationer var att de uppstod när centraliseringssträvanden kolliderade med skogsägarnas intressen och lokal praxis. De förenades också av den aspekten att parterna även hade gemensamma intressen eller att de till en viss grad var beroende av varandra. Därför var det viktigt för dem att hantera konfliktsituationerna. Även om det praktiskt taget var fråga om skilda konflikter som hanterades på olika sätt kan de alla spåras tillbaka till en enda principiell konflikt om styrning över de privata virkesresursernas försäljning.

Konflikten inom forstmästarkåren handlade om huruvida skogsägarnas försäljningsverksamhet var en möjlighet eller snarare ett hot mot förbättringen av privatägda skogars skötsel. Den hanterades genom kompromiss och senare i princip löstes i samband med språktvistigheter inom branschen genom lagstiftning som indelade landets privatskogsbruksförvaltning i två sfärer. I bägge sfärerna kom förvaltningen att aktivt jobba för grundandet av skogsägarnas samarbetsorganisationer. Vad som skilde dem åt var att organiseringsprocessen och den senare övervakningen i den svenskspråkiga sfären utgick ifrån skogsägarnas intresse för bättre avkastning medan i andra delar av landet dämpade man medvetet ner försäljningsaspekten.

Det resulterade i olika reaktioner på den andra konflikten som ungefär samtidigt uppstått på virkesmarknaden till följd av industrins kartellbildning. I Nylands svenskbygder, där förvaltningen öppet stödde skogsägarnas försäljningssamarbete, kunde de lokala organisationerna genom att ordna gemensamma virkesförsäljningar skapa en motkraft till karteller. Det påverkade hur konflikten inom deras verksamhetsområde hanterades. I andra delar av landet hade förvaltningen däremot styrt utveckling mot mindre affärsorienterade lokala samarbetsorgan. Det skapade utrymme för och gav upphov till de finskspråkiga producenternas centralorganisation MTK:s aktivare roll som skogsägarnas främsta intressebevakare.

MTK hade sin egen vision om hur skogsägarnas försäljningar bäst kunde ordnas. Aktiebolaget Metsäliitto och den senare andelslagsvarianten utgjorde dess viktigaste komponent. Det hade två följder: För det första kom konflikten på virkesmarknaden att

hanteras på ett annorlunda sätt än inom skogsrevirens verksamhetsområde. För det andra konkurrerade reviren och Metsäliitto i princip om samma medlemmar. En tredje konflikt uppstod således kring intressebevakningens organisering. Trots att MTK ställde sig jovialt till de nyländska skogsägarnas eget försäljningssamarbete i början av 1930-talet låg det även senare i Metsäliittos intressen att utöka sitt medlemsantal och inflytande över skogsägare så mycket som möjligt oberoende av språk- eller förvaltningsgränser.

4 Särvägen

4.1 Konkurrens, samarbete och karteller

Ovan har konstaterats att skogsreviren uppstått som en motkraft till skogsindustrins strategiska samarbete. Genom att förmedla virkespartier fungerade de som skogsägarnas lokala intressebevakningsorganisationer. Samtidigt har vi sett att motsvarande sammanslutningar inte uppstod i andra delar av Finland. De flesta inom forstmästarkåren förhöll sig förbehållsamt till försäljningsbaserad verksamhet och ansåg skogsresursernas rationella användning förutsätta centraliserad styrning. Centraliseringen förverkligades genom att övervakande skogsvårdsnämnder skapades och skogsägarnas egna sammanslutningar standardiserades enligt forstmästarkårens dominerande vision. Det innebar att endast Nylands virkesmarknad karaktäriserades av organiserat skogsägarsamarbete. Hur reagerade industrin på skogsrevirens grundande på 1930-talet och hur lyckades reviren etablera sin position på den lokala virkesmarknaden är frågor som skall besvaras härnäst.

Den tidiga industriella utvecklingen inom Finlands skogssektor hade dominerats av sågverk. På 1920-talet började papperstillverkningens andel av landets totalexportvärde dock öka. Ända till den stora depressionen växte bägge branscherna i rask takt, men därefter kom sågverken att förlora sin dominerande position. Sågindustrin visade sig vara särskilt känslig för konjunkturer på grund av branschens struktur. Den präglades av ett stort antal relativt småskaliga produktionsenheter vars finansiella basis utgjordes av lånepengar i stället för eget kapital. Många av branschens mindre aktörer gick i konkurs i början av 1930-talet. Större och finansiellt mer stabila pappersbolag hade bättre förutsättningar för att överleva de svåra åren. Fram till slutet av 1930-talet hade ledarpositionen inom Finlands export övergått till pappersprodukters tillverkare.²¹⁰

²¹⁰ Häggman 2006, 175, 253.

I samband med att pappersindustrins framtida vinstförväntningar på 1920-talet började växa hade en kartell grundats av några stora bolag år 1927 för att underlätta råvaruanskaffning på den inhemska marknaden. Den benämndes Granpappersvedssammanslutning enligt verksamhetens ursprungliga huvudfokus. På den tiden baserade sig papperstillverkning i stort sätt på sulfitmetod vars huvudsakliga råvara var gran. I och med att den tallbaserade sulfatmetoden blev allt vanligare från och med efterkrigstiden ändrades kartellens namn år 1947.

Som kartellens huvudsakliga målsättningar kan man identifiera starkare kontroll över råvarupriserna samt eliminering av exportfirmors konkurrens. Samarbetets riktlinjer utgick ifrån landets indelning i virkesanskaffningsdistrikt enligt industrianläggningars och skogsresursernas belägenhet. Medlemmarna fick årliga köpkvoter till de distrikt som ansågs geografiskt sammanfalla med deras så kallade naturliga anskaffningsområde.²¹¹ Kvotsystemet innebar att konkurrens medlemmarna emellan i princip eliminerades. På kartellens möten bestämdes på förhand de priser som skogsägarna skulle erbjudas. Därtill betryggades alla medlemmars tillgång till råvara i den omedelbara närheten av sina industrianläggningar genom att skapa skyddszoner där det var tillåtet för endast dem att köpa. Till exempel garanterades Svartå bruk genom sin anslutning till kartellen en skyddszon vars diameter var 10 kilometer.²¹²

I köparkarteller finner man samma drag som i privatskogsbrukets organisering för den offentliga förvaltningens del. Även om industrin inte uttryckligen strävade till att försvaga skogsägarnas ställning på marknaden var det ändå den praktiska följden av kartellernas verksamhet. James Scott har påpekat att särskilt stora företag i ett kapitalistiskt samhälle en tendens att adoptera strategier som syftar till standardisering och centralisering på grund av marknadslogiken som utgår ifrån att man ska maximera sina vinster. På samma sätt som staten, betraktar också stora företag samhället från ett flygplansperspektiv som störs av variation och oregelbundenhet.²¹³ Det som emellertid skiljer dem från varandra är att företagen utgör en integrerad del av marknaden medan staten blandar sig i marknaden enligt politiska preferenser.

²¹¹ ”Suuntaviivoja yhteistoiminnan järjestämiseksi, joulukuu 1927”, 1927, en promemoria upprättad av forstmästare K. A. Fellman, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA; ”Protokoll fört vid direktionen för Granpappersvedssammanslutningens möte den 16 januari 1928”, 1928, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²¹² ”Ab Svartå Bruk Oy:s inträde i som intressent i Granpappersvedssammanslutningen 20.12.1929”, 1929, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²¹³ Scott 1998, 8, 87.

Det vore sålunda felaktigt att kalla industrins kartellbildning för högmodernistisk. Begreppet kan bättre associeras med ideologi än logik. Det betyder dock inte att ideologin ej alls kunde sammanfalla med logiken. I fallet av Finlands skogssektor var kartellernas och den finskspråkiga skogsvårdsförvaltningens intressen sammanfallande bland annat för den delen att bägge parter hade incentiv för att kontrollera skogsägarnas agerande på virkesmarknaden för att betrygga tillgången till resurserna. Skogsförvaltningen gjorde det genom att kväva skogsägarnas lokala försäljningssamarbete medan industrin försökte styra virkesförsäljning enligt sina preferenser med hjälp av karteller.

Granpappersvedssammanslutningen är ett exempel på den finländska skogsindustrins långvariga försök att centralisera och standardisera virkesanskaffning och därmed den centrala mekanismen i skogsbruket dvs. affärsprocessen. I industrins vision gestaltade sig kartellerna som centrala planerings- och styrningsorgan som på förhand skulle bestämma över priser och styra virkesproduktion enligt skogsindustrins behov. Distriktsindelningen, skyddszoner och prisbeslut var styrningens instrument. Deras effekt förstärktes med propaganda- och lobbyverksamhet.²¹⁴ Kartellerna satte naturligtvis sin prägel också på sina medlemmar. För många av de skogsbolag som opererade på Nylands virkesmarknad var kartellmedlemskap en förutsättning för lyckad konkurrens mot exportföretag men samtidigt begränsades deras rörelsefrihet på den inhemska marknaden utanför de naturliga anskaffningsområdena.

Av Bilaga III framgår de centrala träproduktfabrikernas belägenhet i Nyland. Av dessa hörde till Granpappersvedssammanslutningen från och med början av 1930-talet Aug. Eklöf, Stockfors inklusive Svartå bruk samt de utanför Nyland belägna fabrikerna av Kymmene, Yhtyneet Paperitehtaat och Rauma Wood (senare Rauma–Repola).²¹⁵ Lojo–Kotka anslöt sig till kartellen något senare.²¹⁶ Aug. Eklöf var den allra största pappersvedsköparen i området med en kvot på 210 000 m³ under anskaffningsåret 1934–1935.²¹⁷ Av Nylands skogsförädlingsfirmor var bolaget störst också i fråga om totalproduktion – firman bedrev omfattande sågverksamhet och därtill tillverkade trähus, möbler samt bland annat yx- och penselskaft.²¹⁸ T.ex. Askolins sågars totala årliga

²¹⁴ T.ex. ”Pöytäkirja Kuusipaperipuuyhtymän työvaliokunnan kokouksesta 28.9.1933”, 1933, s. 4, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA. Se även Vaara 2010.

²¹⁵ Se Bilaga III; Se t.ex. ”Protokoll fört vid direktionen för Granpappersvedssammanslutningen möte den 14 juni 1935”, 1935, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²¹⁶ Bolaget anges som medlem i sammanslutningens protokoll åtminstone från och med 1952.

²¹⁷ Jag har för denna avhandlings behov ansett det tillräckligt att använda mig av ett generellt kubikmått i stället för de mer specifika varianterna som lm³ (lös rymd) och m³t (travat).

²¹⁸ von Troil 1948.

kapacitet var sammanlagt ungefär 15000 standards i slutet av 1940-talet medan motsvarande siffra för Aug. Eklöf var åtminstone några tusen standards större.²¹⁹ I en riksomfattande jämförelse kunde Aug. Eklöf högst beskrivas som ett medelstort bolag.²²⁰ På grund av firmans stora betydelse på den lokala marknaden har jag i detta underkapitel betraktat skogsrevirens förhållande till köpare med Aug. Eklöf som den huvudsakliga referenspunkten.

Den näststörsta pappersvedsköparen var industrijätten Kymmene med en kvot på 50 000 m³. Stockfors och Svartå bruks sammanlagda kvot var ungefär lika stor.²²¹ Det kan vidare konstateras att Aug. Eklöf var den enda av dessa bolag som anskaffade nästan allt sin pappersved från ett distrikt. Firman var således exceptionellt starkt beroende av de nyländska skogsägarna i sin virkesanskaffning. Svartå bruks anskaffningar var på samma sätt begränsade men dess virkesbehov var betydligt mindre. Dessutom hade det antagligen som en del av Stockfors möjlighet till att vid behov utnyttja moderbolagets anskaffningar i kompletterande syfte.

Till följd av sin ställning kunde Aug. Eklöfs ledning inte låta bli att ta i beaktande de utmaningar som skogsrevirens grundande från virkesanskaffningens perspektiv medförde. Så länge det fanns enbart ett revir torde effekten på marknaden ha varit liten. Dessutom sålde inte alla revirmedlemmar från början genom revirets förmedling. Dock ingick bolaget redan år 1931 ett avtal med reviret där det förband sig till att med fasta priser köpa revirmedlemmarnas virke.²²² Med tanke på de rådande ekonomiska omständigheterna kan man fråga sig om Aug. Eklöf hade ingått ett dylikt avtal med enskilda skogsägare. När de tre andra reviren såg dagsljuset, och försäljningssamarbetet reviren emellan inleddes genom Skogsägareförbundet år 1933, utsattes Aug. Eklöf för allt starkare tryck.

Det framgår av Skogsägareförbundets handlingar att ett ur förbundets synvinkel förmånligt kontrakt undertecknades med Aug. Eklöf redan 1934. För sammanlagt allt virke som såldes genom skogsrevir lovade bolaget att betala högre priser än vad firman

²¹⁹ Se Sirén 1999, 226–228 och jämför med von Troil 1948, 123–126. Se även kartorna Kuisma 1993, 419–421.

²²⁰ År 1933 hade Aug. Eklöf elfte störst kvot av de 26 medlemmarna i Granpappersvedssammanslutningen. Se ”Hankintakauden 1933–1934 ostomäärien suhteet ostokvootteihin”, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA. År 1952 var bolagets motsvarande plats 19nde av 29. Se ”Hallituksen hyväksymät hankintaosuudet hankintakaudelle 1952–1953”, Hallituksen pöytäkirjat 1947–1963, Teollisuuden Paperipuuyhdistys, ELKA.

²²¹ ”Osakkaiden hankintavuodeksi 1935/1936 ehdottamat hankintakvootit verrattuna edellisen vuoden ostokvootteihin”, 1934, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²²² ”Borgå–Sibbo privata skogsrevirs årsberättelse 1931”, 1931, Årsberättelser 1934–1953, RAB.

under säsongen betalat till enskilda skogsägare. Bolagets representanter betonade dock att kontraktet endast gällde revirmedlemmar i stället för alla lokala skogsägare som önskade sälja genom revir.²²³ På det sättet försökte Aug. Eklöf begränsa virkesförmedlingens påverkan. Samtidigt är det sannolikt att dylika krav endast förstärkte skogsägarnas incentiv för att ansluta sig till skogsreviren, vilket i långa loppet kom att ytterligare försvaga den lokala skogsindustrins prissättningsmöjligheter.

Aug. Eklöf kom att bli skogsrevirens gemensamma ”stamköpare” under de följande årtiondena. Enligt Borgå–Sibbo -revirets uppgifter om försäljningar verkar det som att bolaget i dess verksamhetsområde figurerade bland potentiella köpare varje år dvs. det hade erbjudit ett pris på alla eller några av de virkespartier som såldes genom reviren. Typiskt för Borgå–Sibbo -reviret var att Aug. Eklöf köpte den största delen av revirets pappersved medan stockar såldes i regel i mindre partier till en större köparskara.²²⁴ Även från det västligaste reviret skeppades pappersved längs kustlinjen till Aug. Eklöfs cellulosafabrik i Tolkis.²²⁵ Anpassningen till den nya marknadssituationen var emellertid inte en självklarhet. Den hade mer att göra med omständigheternas tvång än bolagets preferenser.

Den inhemska skogsindustrins centralorgan, Finska Träförädlingsindustriernas Centralförbund, hade behandlat skogsägarnas ökande samarbetssträvanden med oro redan år 1932. Enligt Laine rekommenderade förbundet beträffande skogsrevir emellertid att industrin trots allt skulle förhålla sig till dem såsom enskilda skogsägare.²²⁶ Det innebar att några åtgärder för att direkt motarbeta skogsrevirens försäljningsverksamhet inte vidtogs av köparsidans karteller. Sedermera har industrins inställning till lokala skogsägarsammanslutningars försäljningsverksamhet varit mer aggressiv.²²⁷ Man kan följaktligen fråga sig varför Nylands skogsrevir fick etablera sina positioner i fred.

En del av förklaringen är att ett öppet motstånd mot lokalt försäljningssamarbete kunde ha lett till att även industrins kartellverksamhet hade blivit offentligt ifrågasatt. I den offentliga diskursen betraktades skogsägarnas samarbete som en naturlig följd av industrins kartellverksamhet. Bland annat Borgåbladet ställde sig sympatiskt mot det

²²³ ”Protokoll fört vid Södra Finlands Skogsägareförbunds styrelsemöte den 9 oktober 1934”, 1934, Årsberättelser 1934–1953, RAB.

²²⁴ Se t.ex. ”Borgå–Sibbo privata skogsrevirs årsberättelse, åren 1935–1952”, 1935–1952, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²²⁵ Svahnström 1984, 30.

²²⁶ Laine 2006, 56.

²²⁷ Kahiluoto 1988, 19; Holopainen 1957; 246. Se även Halkola 2013, 49.

lokala reviret och dess verksamhet på marknaden.²²⁸ Hänvisande till den rådande stämningen i offentligheten efterlyste general och bolagsägare Rudolf Waldén på Granpapersvedssammanslutningens möte år 1933 särskild försiktighet med förhållningen till skogsägarnas försäljningsorganisationer. Mötet kom fram till en motsvarande rekommendation som Finska Träförädlingsindustriernas Centralförbund ett år tidigare.²²⁹

En annan aspekt att tänka på är huruvida det över huvud taget hade varit möjligt att effektivt sätta tryck på skogsrevirens verksamhet. Som konkurrenter till de lokala bolagen i Nyland uppträdde nämligen under den undersökta tidsperioden ett antal exportfirmor varav Metsänomistajain Metsäkeskus och Metsäliitto samt Wiik & Höglund kan nämnas som vanligt förekommande namn i skogsrevirens försäljningsdokument.²³⁰ Skogsrevirens belägenhet vid kusten innebar att exportmöjligheterna där var avsevärt bättre än i inlandet. Exportföretagens intresse för det nyländska virket förstärkte skogsrevirens förhandlingskraft gentemot den inhemska industrin.

Exportfirmornas betydelse bör emellertid inte heller överdrivas. De partier som skogsrevir sålde till exportföretag var små jämfört med till exempel köpsavluten med Aug. Eklöf. Emedan skogssektorns köparkarteller grundats uttryckligen för att bekämpa exportföretagen, kan man i alla fall utgå ifrån att de nyländska firmorna var tvungna att ta i beaktande exportfirmornas möjliga förhandlingar med reviren. De kunde aldrig med säkerhet veta hur stora partier exportföretagen var ute efter. Med tanke på det hade till exempel bojkottering av skogsrevirens verksamhet varit riskabelt.

En påverkande faktor till var de geografiska omständigheterna i skogsrevirens verksamhetsområde. Ännu år 1927, när Granpapersvedssammanslutningen höll på att grundas, hade Ahlström Oy låtit utskriva en promemoria där bland annat Finlands södra kustområden som virkesmarknad analyserades kort. I promemorian beklagades att de inhemska virkesköparna i allt för liten utsträckning anskaffat pappersved från de södra kustområdena trots att de utgjorde ett betydande förråd av granvirke. Genom kartellsamarbete ansågs exportfirmorna emellertid kunna utkonkurreras utan att priser på

²²⁸ *Borgåbladet* 12.7.1934.

²²⁹ ”Pöytäkirja Kuusipaperipuuyhtymän työvaliokunnan kokouksesta 28.9.1933”, 1933, s. 3 och 7, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²³⁰ Se t.ex. ”Borgå–Sibbo privata skogsrevirs årsberättelser för verksamhetsåren 1934–1935 samt 1936–1937”, 1935 och 1937, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; ”Metsänomistajain Metsäkeskus Oy till Östra Nylands privata skogsrevir 25.11.1937”, 1937, Gemensamma försäljningar 1934–1950, RAL; ”Protokoll fört vid styrelsemötet den 19 december 1953”, Styrelsens och arbetsutskottets sammanträden 1934–1956”, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok, RAE.

ett nämnvärt sätt borde höjas genom att utöka sitt presens i trakterna. Detta var enligt promemorian möjligt att åstadkomma om flera ombudsmän, som skulle förhandla direkt med skogsägarna, kunde skickas till söder.²³¹ För Nylands kustområdets del var planen dock ganska orealistisk med tanke på transportförhållandena.²³²

Såsom framgår av kartan i Bilaga III var flottningsmöjligheterna i området begränsade till några enskilda älvar. Därtill kunde Lojotrakternas större vattendrag användas för transport. Då flottningen skedde nedströms var industrianläggningars placering utmed vattendragens nedre lopp oftast det bästa alternativet för ny industri. På 1930-talet kontrollerades de flesta av dylika strategiska områden av den lokala skogsindustrin. Järnvägstransport var förstås ett alternativ, men dess kostnader var före efterkrigstiden fyra gånger större än flottningens. Kostnaderna för biltransport var ännu mångfaldigt större.²³³ Etableringen av ett storskaligt anskaffningsnätverk i Nyland låg knappast i de utanför länet belägna bolagens intresse. Det hade varit väldigt svårt att centralt sköta virkesanskaffning till förädlingsanläggningar som låg djupt i inlandet. Pappersindustrins intresse för Nylands svenskbygders virke var så pass marginellt att den ursprungliga uppdelningen av Granpappersvirkessammanslutningens anskaffningsdistrikt gjordes så att Aug. Eklöf i stort sett ensam tilläts operera i ett område som avgränsade sig till Hangö–Karis -järnvägssträckan i väster och Lovisa–Vesijärvi -banan i öster.²³⁴

Sett utifrån perspektivet av ett stort inhemskt skogsbolag kunde skogsrevirens uppkomst faktiskt öppna upp bättre möjligheter till anskaffning. Eftersom skogsreviren ordnade auktioner och själv marknadsförde sina virkespartier kunde man köpa virke även om inte ombudsmän stationerade i Nyland. I princip räckte det med ett par samtal från kontoret. Genom att köpa en eller några större partier direkt från reviren sparade man i anskaffningskostnaderna. Besparingarna kompenserade en del av de höga kostnaderna som transporter längs järnvägar orsakade. Bland annat Kymmene gjorde då och då dylika affärer med skogsreviren.²³⁵

²³¹ ”P. M. rörande pappersvedsanskaffningen 3.2.1927”, 1927, Kuusipaperipuu-yhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²³² Pelttari har allmänt om Nyland konstaterat att området inte lämpade sig för storskalig industri på grund av små vattendrag. Pelttari 1933, 88.

²³³ Kuusisto 2015, 12.

²³⁴ Observera dock att Stockfors och Svartå inte ännu var med i kartellen. ”Bilagan till Protokoll fört vid direktionen för Granpappersvedssammanslutningen möte den 16 januari 1928”, 1928, Kuusipaperipuu-yhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA. Se även Bilaga III.

²³⁵ ”Protokollen från Kyrklätt–Esbo–Helsingfors privata skogsrevirs styrelsemöten 9.12.1935 & 29.10.1937”, 1935 och 1937, Revirets protokollsbok 1934–, RAES; ”Borgå–Sibbo privata skogsrevirs årsberättelse, åren 1935–1952”, 1935–1952, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

De bolag vilkas verksamhets fokus låg i Nylands svenskbygder var således tvungna att klara sig enligt sin bästa förmåga på den ändrade marknaden. Vi har redan sett att Aug. Eklöf köpte från Borgå–Sibbo -reviret även om det innebar ett högre pris än vad man annars betalade. Det innebär dock inte att skogsrevirets uppkomst tagits emot med öppna armar – särskilt efter att det grundades tre till. I Östra Nylands skogsrevirs årsberättelse beklagade ordförande Magnus Creutz och revirforstmästare Mickos år 1935 att ”--- en del privata personer, föreningar och virkesuppköpare motarbetat reviret.”. Samtidigt hade reviret orsakat turbulens på marknaden genom att på grund av sjunkande stockpriser avbryta stockförsäljningar och utöka pappersvedsutbudet i stället. I Kyrkslätt–Esbo–Helsinge -reviret uppmanades skogsägare till att i framtiden begränsa virkesutbud så att man bättre kunde kontrollera prisutveckling.²³⁶ En av de nyttor som medlemskapet i ett skogsrevir medförde skogsägarna var att virkesutbudet kunde justeras under försäljningssäsongen för de osålda partiernas del. För köparna innebar det en mindre förutsägbar marknad.

På pappersvedskartellens möten försökte Aug. Eklöfs representanter minska på bolagets beroende av sin näromgivning genom att kräva anskaffningskvoter utanför kustdistriktet. För första gången behandlades kvotjusteringskraven i Granpappersveds-sammanslutningens möte år 1935. Bolaget ville ha en kvot på 15000 m³ i Egentliga Finland men slutligen beviljades det endast en nominell kvot på 2000 m³.²³⁷ År 1948 försökte Aug. Eklöf inträda i Tavastlands marknader men möttes återigen av motstånd från andra köparens håll. Slutresultatet blev detsamma: bolaget var tvunget att nöja sig med en liten tilläggskvot som var en bråkdel av det ursprungliga kravet. Motiveringen var att Tavastland inte tillhörde Aug. Eklöfs naturliga anskaffningsområde.²³⁸ Den egentliga orsaken torde dock ha varit att de andra företagen borde ha kompenserat den ändrade situationen genom att i sin tur köpa från Aug. Eklöfs närområden. Det hade de av realekonomiska skäl inget incentiv för att gå med på.

Även om Aug. Eklöf hade lyckats erövra mer spelrum utanför Nylands virkesmarknad skulle anskaffningens tyngdpunkt förblivit i närheten av bolagets anläggningar. Bolaget kunde ju inte vända sin rygg mot området där alla dess anläggningar var belägna. Såsom

²³⁶ ”Östra Nylands privata skogsrevirs årsberättelse för verksamhetsåret 1934–1935”, 1935, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; ”Protokoll fört vid Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs styrelsemöte 11.5.1935, RAES.

²³⁷ ”Pöytäkirja työvaliokunnan kokouksesta 13.11.1935”, 1935, Kuusipaperipuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

²³⁸ ”Pöytäkirja työvaliokunnan kokouksesta 11.5.1948”, 1948, Hallituksen pöytäkirjat 1947–1963, Teollisuuden Paperipuuyhtymä, ELKA.

ovan konstaterats hade Aug. Eklöf redan i början av 1930-talet börjat bygga affärsförhållanden med skogsreviren. Viljan att skapa ett gott förhållande var ömsesidigt. Skogsreviren gjorde för sin del vad de kunde för att vinna de lokala köparnas förtroende.²³⁹ ”Vid all försäljningsverksamhet har man såväl från skogsägarnas som revirets sida försökt gynna --- köpare, som ställt sig förståelsefullt till revirets verksamhet och intressen.”, summerades i Östra Nylands revirs årsberättelse år 1952.²⁴⁰

Som citatet indikerar förutsatte skogsreviren att deras intressen respekterades. Eftersom dessa för vissa elementära aspekters del skilde sig från köparsidans, kom något egentligt samarbete aldrig till fråga. Samtidigt som industrin på 1930-talet försökte bekämpa exportföretagens påverkan genom att kraftigt lobba för ett exportförbud för råvirke, talade skogsreviren för fria marknader utan begränsningar.²⁴¹ Med tanke på etableringen av skogsrevirens ställning på den lokala marknaden var det av stor betydelse att något egentligt exportförbud aldrig verkställdes. Särskilt det västligaste reviret hade blivit avsevärt svagare i fråga om förhandlingskraft på grund av sin geografiska belägenhet som var gynnsam för export men däremot rätt så periferisk ur de inhemska köparnas synvinkel.

Den osäkerhetsfaktor som statens möjliga inblandning i virkesexport i form av reglering eller till och med förbud utgjorde tedde sig som så pass allvarlig från skogsrevirens perspektiv, att de valde att försöka övertyga industrin om att några förbud inte behövdes. Även några positiva orsaker till det valda förhållningssättet måhända fanns. Det kan nämligen tilläggas att exportförsäljningar till sin karaktär ofta var lite mer komplicerade än affärerna med inhemska köpare på grund av att de förutsatte specialarrangemang. Dessutom får man inte bortse ifrån att många av revirmedlemmarna högst sannolikt hade ett politiskt incitament för att stödja det inhemska inför det utländska under lämpliga omständigheter.

Revirens avspänningspolitik utgick ifrån betonandet av två aspekter i revirens verksamhet som enligt dem hade en positiv påverkan på industrins virkesanskaffning. För det första marknadsfördes revirmedlemmarnas virke som kvalitetsgaranterat. Motiveringen var att det kom från skogar vars skötsel och avverkning ansvarades av en forstmästare. För det andra hävdades att revirens skogsvårdsverksamhet hade en stabiliserande effekt på den

²³⁹ Mangström muntligt 7.9.2018.

²⁴⁰ ”Årsberättelse över Östra Nylands privata skogsrevirs verksamhet 1952”, 1953, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

²⁴¹ *Skogsbruket* 1936: 9, 167.

årliga skogsbilansen som fanns tillgänglig i området.²⁴² I skogsrevirens budskap betonades således totalvärde i stället för priser. Emiliani har konstaterat att dylikt agerande är typiskt för industrins råvaruleverantörer. Samtidigt har han påpekat att köpare ändå tenderar att tänka på kostnadsreducering enbart i kontexten av råvarupriser i stället för produktionen i sin helhet.²⁴³ Hur stort värde industrin tillmätte revirens argument om totalvärde framgår inte av källmaterialet, men i alla fall innebar de att bolagen som Aug. Eklöf hade någonting att kräva i gengäld för sin förståelsefulla ställning.

Skogsreviren strävade till att de virkesaffärer som realiserades genom deras förmedling sköttes kontraktsevenligt och med viss flexibilitet gentemot industrin. Några exempel på hur det kunde gå till i problemsituationer kan nämnas här. Fröken Fransman hade år 1938 som leverans genom Kyrkslätt–Esbo–Helsinge -revirets förmedling sålt ett pappersveds-parti till Aug. Eklöf, men istället för att leverera endast från sin egen skog hade hon inkluderat 100 m³ från grannens skog. Den delen av partiet var köparen inte villig att betala för, ty den ansågs falla utanför kontraktet. Fröken Fransman för sin del hotade med stämning emot firman om hon inte fick sina pengar. Aug. Eklöf kontaktade därefter revirets styrelse antagligen för att få stöd ifall av ett eventuellt rättsfall. Reviret kontaktade i sin tur Fransman som medgav att hon utan att först fråga styrelsen hade i sitt parti inkluderat virke från granngården. Styrelsens ställningstagande blev att då den inte på förhand blivit underrättad om vad som Fransman planerade bär den inte heller något ansvar för det som hade inträffat. Samtidigt upprättades strikta anvisningar för medlemmar beträffande leveransköp för att undvika motsvarande situationer i framtiden.²⁴⁴

Som ett annat exempel kan man ta upp en händelse som visar att reviren också var noga med att deras egen personal agerade enligt god sed i fråga om affärer. Svartå bruk hade på vårvinter 1951 till Västra Nylands revir skickat en rapport angående den sistlidne försäljningssäsongen där man anklagade revirets forsttekniker K. O. Forne för att ha uppmanat revirmedlemmar att bryta ett försäljningskontrakt. Det handlade om att revirmedlemmarna genom att ingå ett avtal med Svartå bruk beträffande ett antal

²⁴² ”Östra Nylands privata skogsrevirs årsberättelse för verksamhetsåret 1934–1935”, 1935, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; ”Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs årsberättelse 1936–1937”, 1937, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; *Skogsbruket* 1936: 9, 164–165, 167.

²⁴³ Emiliani 2003, 111.

²⁴⁴ ”Protokoll fört vid Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs möte 9.8.1938”, 1938, Revirets protokollsbok 1934–, RAES; ”Protokoll fört vid Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs möte 14.9.1938”, 1938, Revirets protokollsbok 1934–, RAES.

virkespartier förbundit sig till att sälja partierna till den sagda köparen. När styrelsen granskade ärendet, fann den inte att Forne direkt hade uppmanat skogsägare att sälja till en annan köpare men nog låtit förstå att kontraktet inte var bindande. Styrelsen beklagade den orättvisa behandlingen som Svartå bruk ansågs ha blivit offer av och uttryckte sin önskan om att det goda samarbetet bolaget och skogsägarna emellan trots allt inte skulle äventyras. På styrelsemötet där ärendet behandlades underströks vidare som revirets linje att inga köpare var att gynnas eller missgynnas i virkesaffärer samt att kontrakten med köpare alltid till fullo skulle respekteras.

Revirstyrelsernas avspänningspolitik verkar ha lett till en positiv respons från köparnas sida. Bland annat avstod Aug. Eklöf ett antal gånger ifrån att kräva ersättning för sådana leveranspartier som av en eller annan orsak aldrig hamnade i bolagets ägo trots att bindande kontrakt med revirmedlemmar genom revirets förmedling undertecknats.²⁴⁵ Den goda andan på marknaden förstärktes också utanför försäljningssäsongen genom bolagsexkursioner som reviren i samarbete med de lokala köparna då och då ordnade. I början av 1970-talet summerades den historiska utvecklingen av förhållandet köpare och Östra Nylands revir på följande sätt: ”Man vågar gått påstå att förhållandet mellan köpare och säljare är gott, tvistefrågor har genom förhandlingar och god vilja från vardera parten kunnat lösas.”²⁴⁶

Trots det goda förhållandet till köpare etablerade skogsreviren sin position som en del av skogsbruket i Nylands svenskbygder utan tvekan som självständiga aktörer. Det kan man bäst konkludera genom att citera Västra Nylands skogsrevirs ordförande Henrik Tornberg som år 1935 med några bitande meningar uttryckte kärnan i skogsrevirens ideologi som skogsägarnas intressebevakare: ”Reviret får aldrig bli en uppköpsfilial för någon eller några firmor. Reviret bör vara den stora sammanslutning som kan bjuda front mot dem, vilka möjligen skulle vilja missbruka en del skogsägares oenighet.”²⁴⁷ På basis av källmaterialet verkar det som att skogsreviren under den undersökta tidsperioden höll sig

²⁴⁵ ”Manuskriptet till Harald Muncks föredrag på Borgå–Sibbo privata skogsrevirs 20-årsfest 26.2.1955”, 1955, Protokoll från sammanträden 1955, RAB.

²⁴⁶ Ibland kunde stämningen på marknaden koka över. På *Borgåbladets* sidor beklagade Borgå–Sibbo - revirets forstmästare Hortling om att stockprisen varit avsevärt lägre än de som av samma köpare betalats i Västra Nyland. Aug. Eklöfs uppköpare konstaterade i sitt ”försvarstal” bittert att reviret upprepade gånger kommit fram med obefogade beskyllningar mot hans arbetsgivare. Även den debatten avslutades dock i att bägge parterna avstod ifrån att låta konflikten eskalera. *Borgåbladet* 13.1.1951 & 18.1.1951, ”Protokoll fört vid Borgå–Sibbo skogsrevirs styrelsemöte 24.1.1951”, Protokoll från sammanträden 1951, RAB; ”Östra Nylands privata skogsrevir 1933–1973”, ett odaterat manuskript av okänd författare, Historikmanuskript m.m., RAL.

²⁴⁷ Ordet ”aldrig” har understrukits i originaltexten. ”Protokoll fört vid Västra Nylands privata skogsrevirs årsmöte 27.8.1935”, Styrelsens och arbetsutskottets sammanträden”, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok 1934–1956, RAE.

fast vid den principen. Det innebar emellertid inte att ett fientligt förhållande skulle ha utvecklats mellan reviren och skogsindustrin. I stället kom den nyländska virkesmarknaden att karaktäriseras av förhandlingsmetoder som i många avseenden påminde om de centraliserade löneförhandlingarna på arbetsmarknaden.

4.2 Det svenska området

År 1950 skickade Nylands–Tavastlands skogsvårdsnämnd ett cirkulärbrev till de lokala skogsvårdsföreningarna. Ärendet handlade om assistering av finskspråkiga skogsägare vars skogar var belägna i den svenskspråkiga nämnden tillhörande krets. I praktiken var det tal om skogsrevirens verksamhetsområde. Med hänvisning till Centralskogssällskapet Tapios riktlinjer konstaterades det i brevet att man endast efter att först ha förhandlat med den svenskspråkiga nämnden kunde avväga huruvida gränsöverskridande assistering kunde anses vara påkallad. Brevets centrala budskap var att all möjlig friktion som kunde uppstå om finska föreningarnas fackmän på egen hand emottog arbetsuppgifter på andra sidan av språkgränsen borde undvikas.

”Det svenska området”, såsom man i finskspråkiga fackmannakretsar verkar ha kallat skogsrevirens verksamhetsområde, var inte en papperskonstruktion utan den genom lagreformen 1928 skapade indelningen av privatskogsbrukets förvaltningsapparat var en realitet. I det föregående underkapitlet såg vi redan att förhållningssättet och agerande beträffande gemensamma försäljningar klart skilde sig mellan de två sfärerna. I detta underkapitel betraktas ärendet ur en annan synvinkel med fokus på inter- och intraorganisatoriska maktförhållanden i den svenskspråkiga delen av apparaten. Centralt för det är att diskutera hurdan ställning skogsägare hade gentemot den och hur den i praktiken förhöll sig till deras ekonomiska intressen.

Bilaga II är en enkel organisationsplan varav framgår skogsrevirens position i förvaltningsapparatens officiella hierarki. Även den svenskspråkiga producentsidan har inkluderats. Genom Södra Finlands Skogsägareförbund hade reviren en representant i MTK:s skogsdelegation som grundades i början av 1940-talet. I delegationen satt en representant från varje finskspråkigt ”skogsvårdsföreningars förbund” som i ledningen av skogsvårdsnämnderna på den finska sidan grundats. I skogsdelegationen behandlade man framför allt skogsägarnas merkantila ärenden som Tapio och nämnderna i sin tur i allt

högre grad tog anstånd till. Viitala har uppfattat det så skogsägarnas egna organisationer därmed styrdes av både nämnderna och förbunden.²⁴⁸

Södra Finlands Skogsägareförbund samt två andra svenskspråkiga förbund var emellertid inte underordnade MTK:s organisation utan de var självständiga aktörer inom det svenskspråkiga producentförbundet. Vad gäller skogsreviren har man i en kort historiktext som givits ut av Skogsägareförbundet i anledningen av förbundets 60-årsjubileum uttryckligen konstaterat att ”Skogsägareförbundet --- fungerat närmast som en kontaktlänk mellan de fyra nyländska reviren å ena sidan och skogsdelegation å andra sidan.”²⁴⁹ I Skogsägareförbundet verkar man dessutom ha upplevt förbundets ställning i delegationen främst som den av en observatör.²⁵⁰ Sett utifrån revirens perspektiv torde delegationsmöten under den studerade tidsperioden ändå ha utgjort en viktig informationskälla bland annat angående Metsäliittos verksamhet.

Vad förvaltningsapparaten beträffar kan man lägga märke till är att Forststyrelsen i princip var den centralmyndighet som både Tapio och Skogskultur var underordnade och som övervakade deras verksamhet. Det är möjligt att centralskogssällskapens policyval beträffande virkesförsäljning och skogsägarnas styrning hade konvergerat om Forststyrelsen aktivt hade blandat sig i deras verksamhet. Enligt Holopainen hade Forststyrelsen dock föga intresse för deras styrning utan att tala om enskilda skogsvårdsnämnder.²⁵¹ På basis av källmaterialet kan man bekräfta Holopainens konstaterande åtminstone för Skogskulturs och därigenom Helsingfors skogsvårdsnämnds del. Följaktligen kan man i enighet med Vaara påpeka att organisationer som dominerades av skogsfackmän mer eller mindre självständigt ansvarade för skogsvårdsnämnderna och därigenom direkt kunde påverka även skogsägarnas egna organisationer.

I kapitel 3 har vi sett hur den dominerande linjen inom landets forstmästarkår förhöll sig till skogsägarnas försäljningssamarbete och hur det manifesterade sig i Tapios verksamhet. Enligt Vaara var styrning effektivt på grund av att i nämndernas ansvar låg både rådgivning och lagövervakning. Det var svårt för skogsägare att kritisera deras beslut, ty gränsen mellan rådgivning och övervakning var oklar. Därtill verkar Vaara inse

²⁴⁸ Vaara 2013, 178; Viitala 2006, 61–63.

²⁴⁹ ”Pressinformation 19.11.1993”, 1993, Historikmanuskript m.m., RAL.

²⁵⁰ ”Södra Finlands Skogsägareförbund till Östra Nylands skogsrevir 26.9.1957”, 1957, Revirets verksamhet ända till 31.12.1964, RAL.

²⁵¹ Holopainen 1957, 111.

att nämndernas skogsägarmedlemmar som lantbrukarsällskapen utnämnde inte heller vågade ifrågasätta fackmännens sakkunskap.²⁵²

Vad han emellertid inte uppmärksammat är att de verkliga maktförhållandena och styrning i den svenskspråkiga sfären under Skogskultur inte sammanfaller med den officiella organisationshierarkin. Skogskultur och Helsingfors skogsvårdsnämnd motverkade inte skogsrevirens verksamhet på virkesmarknaden. På grund av deras inbördes spända förhållande lämnades därtill ännu mer utrymme för privatskogsbrukets organisering i Nyland att utveckla sig mot starkare skogsägarstyre. Det ligger en hel del av förklaringen till revirens särställning i förståelsen av att hela förvaltningsapparaten fungerade på ett annorlunda sätt på det lokala planet.

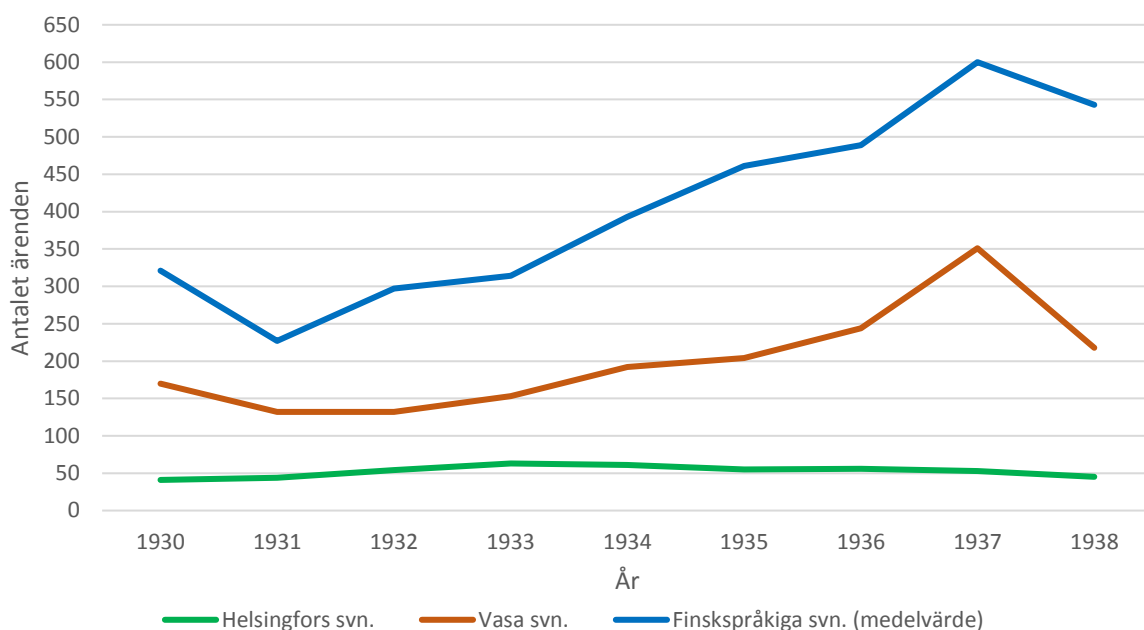
Det är nog inget under i sig att helhetsbilden förblivit något oklar. Revirens frånvaro från den finskspråkiga skogsdiskursen var så pass total under den undersökta tidsperioden att även forstmästare kunde ha svårigheter med att placera reviren på skogssektorns karta. Illustrerande är hur man i ett brev från Östra Tavastlands skogsvårdsnämnd till Mörskom kommuns beskattningsnämnd, som handlade om vilka gårdar som tillhörde den finskspråkiga föreningen i kommunen, hänvisade till Östra Nylands revir så sent som år 1954 med ett tämligen invecklat uttryck ”en skogshushållningssammanslutning med namnet Östra Nylands privata skogsrevir”.²⁵³ Det enda som fackmännen i grannkommunerna antagligen visste om var revirens försäljningsverksamhet.

Betraktar man Helsingfors skogsvårdsnämnds verksamhet i ljuset av källmaterialet märker man snabbt att den egentligen var väldigt passiv aktör jämfört med landets andra skogsvårdsnämnder. Nedan har det passiva förhållningssättet illustrerats utgående ifrån antalet behandlade ärenden på nämndernas möten.

²⁵² Vaara 2013, 135.

²⁵³ Den ursprungliga finskspråkiga formuleringen är: ”Östra–Nylands privata skogsrevir nimiseen metsätaloudelliseen yhtymään”. V. L. Heinänen till Myrskylän kunnan taksoituslautakunta 30.12.1954”, 1954, Medlemskap i reviret 1935–1960, RAL.

Diagram I Antalet behandlade ärenden på skogsvårdsnämndernas möten
1929 - 1938



Källa: Metsänhoitolautakuntien toiminta, åren 1930 - 1938, tabell 1.

Vad man kan läsa i diagrammet är att Helsingfors skogsvårdsnämnd behandlade årligen ungefär 50 ärenden, vilket ter sig som ett tämligen litet antal om man jämför med Vasa skogsvårdsnämnd. Motsvarande skillnader går att upptäcka i antalet möten under ett verksamhetsår samt omfattningen av den årliga brevväxlingen.²⁵⁴ De stora skillnaderna beror delvis på att det helt enkelt fanns mindre att göra för Helsingfors skogsvårdsnämnd i fråga om lagövervakning. I kapitel 4.3 kommer vi att se att antalet skogsskövlingssfall inom nämndens verksamhetsområde var klart minst i hela landet.

Dock måste man ta i beaktande att samtidigt som de andra nämndernas verksamhets utveckling följde konjunkturer på virkesmarknaden var antalet behandlade ärenden i Helsingfors skogsvårdsnämnd nästan konstant under hela tidsperioden.²⁵⁵ Då högkonjunkturer kan anses innebära mer aktiv försäljningsverksamhet i skogar kan man anta att även behovet av övervakning och rådgivning i fråga om försäljningar och stämplingar också ändrade sig i takt med konjunkturer. Eftersom Helsingfors skogsvårdsnämnds kurva är nästan fullständigt platt, verkar det som att nämnden inte blandade sig i de lokala skogsägarnas försäljningsverksamhet på samma sätt som de andra nämnderna. Dess arbete begränsade sig till rutinmässig skötsel av löpande ärenden. Nämnden lät skogsreviren självständigt handha försäljningsrelaterade uppgifter. Även

²⁵⁴ Metsänhoitolautakuntien toiminta, åren 1930 - 1938, tabell 1.

²⁵⁵ För konjunkturutvecklingen på virkesmarknaden se Zetterberg 1983, 64.

Alvar Sevelius som verkade som nämndens forstmästare ända till 1941 uppfattade nämnden enligt greve Aminoff endast som en formalitet.²⁵⁶

Man kan stödja dessa tankegångar genom att närmare betrakta nämndens inofficiella förhållande till å ena sidan Skogskultur samt å andra sidan skogsreviren. På basis av några detaljrika beskrivningar nedtecknade av greve Aminoff kan man konstatera att kontakten Skogskultur och nämnden emellan var väldigt svag. Nämndens ordförande Aminoff konstaterade år 1948 att centralskogssällskapet inte alls hade varit intresserad av nämndens verksamhet under de första tjugo verksamhetsåren. Flera gånger hade han tänkt underrätta Skogskultur om ärenden som var aktuella i nämnden men kommit till slutsatsen att den informationen ”--- knappast mottagits med något nämnvärdt intresse.”²⁵⁷

Skogskulturs agerande berodde antagligen på att forstmästare K. O. Elfving som under en lång tid allena ledde centralskogssällskapetets alla praktiska verksamhet tänkte i annorlunda banor om privatskogsägarnas ställning än Aminoff som själv var storskogsägare även om meningsskiljaktigheterna inte sträckte sig till skogsrevirens verksamhet. År 1939 beklagade Aminoff att Elfving försökte övertala Nylands storskogsägare att acceptera skogslagsreformer som enligt hans åsikt bara utökade förmynderskap över skogsägare bland annat i form av obligatoriska skogsvårdsavgifter.²⁵⁸

Vad som vidare framgår av Aminoffs brevväxling är att han gärna hade sett skogsvårdsnämnderna åta sig en aktivare roll som förespråkare för skogsägarnas intressen. Till följd därav kom han i konflikt med till och med Sevelius som ansåg att det inte tillhörde nämndens kompetens att delta i intressebevakning.²⁵⁹ Däri kan också ligga en av orsakerna bakom nämndens tynande tillvaro som Diagram I avspeglar. Samtidigt hade varken Elfving eller hans efterträdare, forstmästare A. I. von Julin tillräckligt med inflytande bland skogsägare att Aminoffs position och ställningstaganden offentligt skulle ha utmanats. Särskilt eftersom det i Skogskulturs styrelse satt sådana personer som äganderättens försvarare och revirman Henrik Kullberg.

²⁵⁶ ”J. F. Aminoff till J. A. von Julin 2.5.1948”, 1948, Korrespondens 1946–1948, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²⁵⁷ ”J. F. Aminoff till J. A. von Julin 2.5.1948”, 1948, Korrespondens 1946–1948, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²⁵⁸ ”J. F. Aminoff till Ernst von Born 28.3.1939”, 1939, Sig. 1103, SLSA.

²⁵⁹ ”J. F. Aminoff till J. A. von Julin 2.5.1948”, 1948, Korrespondens 1946–1948, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

Följaktligen befann sig de två organen i ett slags dödsläge åtminstone till och med 1950-talet. Ett illustrerande exempel på detta är hur nämndens beslut att utnämna Gunnar Federley till sin nya forstmästare efter Sevelius avgång upphävdes av Skogskultur som ansåg att Federley bland annat försummat skötseln av plantskolor och planerade att i stället utnämna en annan forstmästare. Aminoff i sin tur ställde sig så pass starkt mot Skogskulturs agerande i frågan att ett gemensamt möte sammankallades. Där kom man överens om att en tredje person skulle utnämnas medan Federley bereddes ett tillfälle att söka sig till en annan befattning.²⁶⁰

Ifall det förekom något slags styrning från skogsvårdsnämndens sida kan man på basis av det ovanstående utgå ifrån att det åtminstone inte handlade om att sätta begränsningar till deras agerande på virkesmarknaden. Aminoff, som verkade aktivt i Skogsägareförbundet, anslöt sig till Västra Nylands skogsrevir som medlem tillsammans med ett antal storgodsägare från länets sydvästra delar år 1950 efter att reviret lovat att anställa en forstmästare till.²⁶¹ Ingenting i källmaterialet tyder heller på direkt styrning från Skogskulturs sida. Elfving hade ju aktivt deltagit i revirens grundande och de torde ha legat varmt om hans hjärta.

År 1934 skrev han till Forststyrelsen för att bland annat övertyga centralmyndigheten om att revirens statsanslag borde höjas ”--- i betraktande av den nyttiga och statsmedel besparande verksamhet, som dessa sammanslutningar utföra.”²⁶² När olika möjligheter till gemensamma försäljningars förstärkande diskuterades på Skogskulturs representantmöte där närvarande var centralskogssällskapets skogsägarmedlemmar gav Elfving sitt samtycke till de föreslagna åtgärderna om ock först efter att protokollet justerades så att åtgärderna ansågs vara att tillråda förutsatt skogsvårdens intressen samtidigt tillvaratogs.²⁶³ År 1942 efterträdde Elfving av Einar Malmström som dessförinnan i tio år arbetat som Borgå-Sibbo -revirets forstmästare och därutöver var medlem i samma revirs styrelse i egenskap av en skogsägare.²⁶⁴

²⁶⁰ ”J. F. Aminoff till J. A. von Julin 25.4.1948”, 1948, Korrespondens 1946–1948, SkA; ”Protokoll fört vid ett möte mellan Skogskultur och Helsingfors skogsvårdsnämnd 28.5.1948” 1948, Korrespondens 1946–1948, SkA.

²⁶¹ ”Västra Nylands privata skogsrevirs årsberättelse för 1950”, 1951, Årsberättelser och mötesprotokoll 1944–1957, RAE.

²⁶² ”K. O. Elfving till Forststyrelsen 24.4.1934”, 1934, Korrespondens 1926–1934, SkA.

²⁶³ ”Protokoll fört vid Skogskulturs representantmöte 16.4.1934”, 1934, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²⁶⁴ Svahnström 1984.

Elfving's uppfattning är lätt att förstå mot den bakgrunden att hans nattsömn inte stördes av rädslan för att okunniga händer skulle ha opererat i de nyländska skogsägarnas skogar. På grund av att skogsreviren hade var sin egen forstmästare var den forstliga elitens grepp om Nylands privatägda skogar i princip särskilt stark. Den broderliga andan som var så karaktäristisk för landets forstmästarkår innebar att tröskeln till att kritisera andras verksamhet var hög. Samtidigt såg de ledande skogsägarna i reviren på forstmästare från ett annorlunda perspektiv. För dem var forstmästare inte kamrater utan en investering. Redan i början var idén med anställningen av forstmästare att de under en lång tid skulle jobba i revirens tjänst. För att kunna uppnå bästa möjliga resultat behövde man känna till både medlemmarna och deras skogar.²⁶⁵ Helst anställdes unga, nyligen utexaminerade forstmästare. Enligt Mangström kontrollerade styrelserna därtill noga ansökandenas bakgrund. Allting som kunde tyda på "socialistiska" element innebar i praktiken diskvalifikation.²⁶⁶

På den tiden användes socialism i godsägarnas kretsar som en allmän hänvisning till verksamhet som på något sätt kunde uppfattas som ett hot mot skogsägarnas rätt till sin egendom. Till exempel Ernst von Born konstaterade något bittert om den planerade lagen om skogsvårdsföreningar att den hade "en smula bismak av socialisering". Med exakt motsvarande hänvisningar till socialiseringshot argumenterade MTK:s forstmästare i sin tur för lagen.²⁶⁷ Forstmästare som inte kunde antas samtycka till att de var skogsägarna själva "--- som skall ta hand om sina skogar och i rent privatekonomiskt intresse förmås ägna dem den rätta vården och omtanken ---", anställdes inte.²⁶⁸

I skogsreviren förutsattes det således förhållandevis mycket av fackmännen utöver effektivt arbetande. För de anställda verkar det inte ha varit ett problem. Däremot anpassade man sig väl till revirens organisation. För många av revirens fackmän blev det fråga om en anställning som varade ända till pensionering. Endast under de svåra krigsåren då den största delen av revirens personal var inkallad till militärtjänst och vissa aldrig återvände var läget annorlunda.²⁶⁹ De långa anställningsförhållandena skapade grunden för ett gott förhållande revirmedlemmar och personalen emellan.

²⁶⁵ "Protokoll fört vid Kyrklätt-Esbo-Helsingen privata skogsrevirs styrelsemöte 11.5.1935", 1935, Revirets protokollsbok 1934-, RAES.

²⁶⁶ Mangström muntligt 7.9.2018; "Protokoll fört vid Kyrklätt-Esbo-Helsingen privata skogsrevirs styrelsemöte 11.5.1935", 1935, Revirets protokollsbok 1934-, RAES.

²⁶⁷ *Borgåbladet* 20.7.1950; Vaara 2013, 183.

²⁶⁸ *Borgåbladet* 20.7.1950; Mangström muntligt 7.9.2018.

²⁶⁹ Svahnström 1984, 51-52; Zilliacus 1984, 57; Östra Nylands privata skogsrevir 1983, 30-31; Selén 1979, 34. För en lista på stupade revirfunktionärer se Blåfield 1960, 113.

Man kan i exemplifierande syfte peka på några händelser. I Östra Nylands revir ordnade styrelsen till följd av medlemmarnas initiativ en insamling av pengar för en 50-årsgåva till skogstekniker Andersson. Sammanlagt 78 gårdar deltog, vilket torde inkludera ungefär alla personer vars skogars skötsel Andersson ansvarade för. När B. Sjödahl, som var revirförstmästaren hos Kyrkslätt–Esbo–Helsinge skogsrevir, stupade i fortsättningskriget 1941 beslutade revirets styrelse att samla in pengar från medlemmar för att stödja hans änka.²⁷⁰ I början av 1930-talet, då det första reviret ännu befann sig i barnskor, avstod revirförstmästare Einar Malmström från 10 % av sin lön för att underlätta Borgå–Sibbo -revirets dåvarande svåra ekonomiska läge.²⁷¹

Revirstyrelserna kunde inte räkna med motsvarande generositet från medlemmarnas sida. Det torde ha varit ett allmänt förekommande problem i landets skogsägarsammanslutningar på 1930- och 40-talen att betalningen av medlemsavgifter försumrades av några medlemmar. För den delen utgjorde reviren inget undantag. På styrelsemöten av Kyrkslätt–Esbo–Helsinge -reviret, som av de fyra var minst till storlek, behandlades obetalda medlemsavgifter på flera möten under de första verksamhetsåren. Under krigstiden uppgick andelen obetalda medlemsavgifter i reviret till 12 %. Det tog en hel del tid att skicka påminnelser och postförskottsförbindelser samt gå igenom bokföring. I värsta fall hotades medlemmar med rättsliga konsekvenser.²⁷² Medlemsavgifterna var livsviktiga för reviren på grund av att de inte uppbar förrätningsavgifter såsom man gjorde i andra delar av landet. Ärendet behandlas mer utförligt i det följande underkapitlet, men här kan det konstateras att det var ett sätt uppmuntra skogsägare till årlig försäljning av virke genom revirets förmedling som utgjorde den andra centrala delen av revirens finansiering.²⁷³

Styrningsbehovet förstärktes märkbart av gemensamma försäljningars centrala roll i revirens verksamhet. Ovan har vi sett hur reviren strävade till att alla affärer med industrin sköttes kontraktsevenligt. Under de första verksamhetsåren visade det sig att även mer allmän styrning behövdes. Under högkonjunkturen 1937 fick man i Borgå–Sibbo -reviret

²⁷⁰ ”Ett cirkulärbrev angående Arvid Anderssons 50-årsdag 26.2.1955 samt bifogade insamlingslistorna”, 1955, Revirets verksamhet ända till 31.12.1964, RAL; ”Protokoll fört vid Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs styrelsemöte 16.10.1941”, 1941, Revirets protokollsbok 1934–, RAES.

²⁷¹ Selén 1979, 12.

²⁷² Se bland annat ”Protokollen förda vid revirets styrelsemöten 15.7.1934, 11.5.1935 och 29.6.1935”, 1934–1935, Revirets protokollsbok 1934–, RAES; ”Creutz brev till flera skogsägare 1943”, 1943, Medlemskap i reviret 1935–1960, RAL; ”Protokoll fört vid arbetsutskottets möte 3.2.1939”, 1939, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok 1934–1956, RAE.

²⁷³ ”Revir – ett koncept för ett tal som hållits på Kyrkslätt lantmannagilles möte i mars 1934”, 1934, Diverse 1943–1945, RAES.

surt konstatera en del medlemmar inte hade respekterat de kontrakt som redan undertecknats med industrin utan i stället efteråt sålt på egen hand sitt virke. Förfarandet ansågs skada hela reviret, och styrelsen måste ha varit särskilt missnöjd på grund av att motsvarande agerande förekommit även ett år tidigare. Efter att reviret hade beslutat att sälja till Aug. Eklöf som i förhandlingar med reviret erbjöd det högsta priset skickade Metsänomistajain Metsäkeskus, som även lämnat in ett anbud, några uppköpare till området för att erbjuda skogsägare ett högre pris än vad som reviret hade avtalat om. Några hade blivit frestade att sälja på ett högre pris. I Västra Nyland beklagades också om ”det sorgliga faktum, att endel skogsägare icke vilja förstå, att en försäljningsfullmakt också förpliktar”. Detta trots att några till och med betalats förskott av bolaget som reviret gjort köpeavtalet med.²⁷⁴

Till följd av sammanhållningsproblem, som ej torde vara främmande för någon kartellliknande organisation, började styrelserna noggrannare övervaka försäljningsprocedurerna. Den viktigaste åtgärden var att man inför försäljningssäsongen började skicka cirkulärbrev där medlemmar uppmanades till att delta i gemensamma försäljningar. I breven bifogades försäljningsförbindelser som bilagor. Det äldsta av dylika brev som finns arkiverat är från 1943, men det är möjligt att man redan tidigare hade skickat enstaka uppmaningar.²⁷⁵ ”Sedvanliga” verkar de ha blivit först mot slutet av 1940-talet.

Cirkulärbreven innehöll praktisk information om de kommande gemensamma försäljningarna men framför allt fungerade de som påminnelser om försäljnings-samarbetets betydelse för skogsägare. Borgå-Sibbo -revirets forstmästare Valter Hortling betecknade dem som ”klargörande skrivelse[r] om nyttan av gemensamma försäljningar och behovet av absolut enighet bland skogsägarna gentemot reviret”.²⁷⁶ I ett brev som var undertecknat av Östra Nylands revirs styrelse summerade man den centrala tanken bakom breven som att ”skogsägaren inte ensam kan erhålla det förmånligaste priset” och att ”[p]rovisionen är livsviktig för reviret”.²⁷⁷ Utöver breven spreds budskapet om

²⁷⁴ ”Årsberättelserna för Borgå-Sibbo privata skogsrevir 1936 och 1937”, 1936–1937, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²⁷⁵ Kyrkslätt-Esbo-Helsing skogsrevirs styrelse till medlemmar 1.5.1943, 1943, Diverse 1943–1945, RAES.

²⁷⁶ ”Protokoll fört vid Borgå-Sibbo privata skogsrevirs allmänna möte 3.8.1950”, 1950, Protokoll från sammanträden 1950, RAB.

²⁷⁷ ”Östra Nylands skogsrevirs styrelse till revir medlemmar, odaterad”, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

gemensamma försäljningars nytta på informationstillfällen som ordnades inför försäljningssäsongen.²⁷⁸

Revirstyrelsernas oro för gemensamma försäljningars framtid kan förstås mot den bakgrunden att organiseringen av motsvarande operationer utan en fast organisation i praktiken hade varit omöjligt. När styrelserna strävade till att utöka skogsägarnas förhandlingskraft på marknaden genom att förstärka revirorganisationen kom de samtidigt till den punkt där det blev nödvändigt att försöka begränsa medlemmarnas friheter beträffande deras virkesförsäljningsbeslut. I Kyrkslätt–Esbo–Helsinge -reviret gick styrelsen år 1939 så långt att den upprättade ett förslag till en stadgeändring vars syfte var att förstärka medlemmarnas incentiv för att sälja genom revirets förmedling.²⁷⁹ I de ursprungliga stadgarna stod det att revirets årsmöte kunde ”--- ålägga medlem att, då han säljer skog, erlagga till reviret --- ända till 1 % av försäljningssumman.”²⁸⁰

I praktiken hade man tolkat stadgarna så att årsmötet årligen fattade ett beslut om provisionsandelen för årets gemensamma försäljningar. Enligt ändringsförslaget skulle alla medlemmar per automatik betala provision när de sålde virke oberoende av huruvida försäljningen skedde genom revirets förmedling eller ej. En medlem kunde dock anhålla styrelsen om en befrielse från provisionsskyldigheten om denne själv avlönade en forstmästare för att övervaka försäljningen. Förslaget godkändes i stort sett som sådant av årsmötet på hösten 1939, men ändringen torde ha trätt i kraft först några år senare. Enligt Zilliacus låg revirets verksamhet förlamad ända till 1942.²⁸¹ Skyldigheten att avlöna en forstmästare ersattes dock med en lindrigare formulering där hänvisades allmänt till en fackman i stället för en forstmästare.²⁸² Det blev i varje fall både finansiellt och tidsmässigt avsevärt mer resurskrävande för en revirmedlem att på egen hand ordna försäljningen av sitt virke.

²⁷⁸ Se bland annat: ”Protokollen förda vid Borgå–Sibbo -revirets styrelsemöten 12.10.1950 och 29.8.1951”, 1950–1951, Protokoll från sammanträden 1950 & 1951, RAB.

²⁷⁹ Kyrkslätt–Esbo–Helsinge skogsrevirs styrelse till medlemmar 1.5.1943, 1943, Diverse 1943–1945, RAES.

²⁸⁰ ”Stadgar för Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevir 20.10.1933”, 1933, Diverse 1943–1945, RAES.

²⁸¹ Zilliacus 1984, 17. År 1941 verkar ha varit det sista året då en betydande del (ca två tredjedelar) av revirmedlemmarnas totala inkomster från årets försäljningar inte uppbars någon provision på grund av att endast förmedlat virke ”beskattades” med provision. Se ”Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs statistiska årsberättelse för 1941”, 1941, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

²⁸² ”Protokoll fört vid Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevirs styrelsemöte 18.8.1939”, 1939, Revirets protokollsbok 1934–, RAES; ”Stadgar för Kyrkslätt–Esbo–Helsinge privata skogsrevir, odaterad”, Diverse 1943–1945, RAES.

I Östra Nylands revir verkar en motsvarande förändring mot strängare provisionspolitik ha skett genom stadgeändring i mitten av 1940-talet. Styrningen ledde till önskade resultat, ty år 1948 kunde styrelsen i revirets årsberättelse uttrycka sin glädje över att ”--- medlemmarna allt mera börjat anlita revirets funktionärer och en betydande del av alla försäljningar har helt ombesörjts av reviret.”²⁸³ När provisionsflödet till revirens konton ökade kunde man tillgripa även andra metoder för att kanalisera allt saluvirke till förmedling. I Borgå–Sibbo -reviret försökte man utnyttja det förbättrade finansiella läget för att eliminera nödförsäljningar som skogsägare under sämre år kunde vara tvungna att göra. I slutet av 1940-talet diskuterade styrelserna för de två östligaste reviren upprättandet av en gemensam fond därav likvid föras till skogsägare som befann sig i ett dåligt finansiellt läge. Fonden kom inte att se dagsljus men däremot utvecklade man tanken vidare åtminstone i Borgå–Sibbo -reviret i sådana banor att reviret skulle gå i borgen för kortvariga lån för skogsägare. Några år därefter antecknades de första borgensförbindelserna.²⁸⁴

Vad som i revirens organisatoriska utveckling följaktligen sticker ut är revirstyrelsernas ökande inflytande över de vanliga medlemmarna. Både belöning och bestraffning användes för att styra försäljning inom revirens verksamhetsområden. Man kan fråga sig huruvida revirorganisationens upprätthållande och förstärkande kunde ha blivit ett mål i sig. Michels klassiska teori om oligarkins järnlag utgår ifrån att organisationens dvs. ledarnas och byråkraternas intressen kommer att styra organisationens agerande, emedan de i långa loppet kommer att identifiera sig med organisationen i stället för dess sociala bas av både materiella (lön) och psykologiska (identitet som makthavare) orsak.²⁸⁵

Tänker man i sådana banor som Michels måste man först utesluta den materiella aspekten från behandlingen. Revirstyrelserna betalades ingen lön. Däremot är den psykologiska aspekten mer komplicerad. Den relativt begränsade omsättningen i styrelserna tyder på att revirorganisationen kan ha blivit en integrerad del av vissa ledargestalters identitet. Ett extremfall vad mandatens längd beträffar var Östra Nylands revir där Magnus Creutz och

²⁸³ I ett odaterat brev från Östra Nylands revirs styrelse till medlemmar påmindes alla om att medlemmar enligt revirets stadgar var skyldiga att tillse att 2 % av köpesumman betalas till reviret även om de hade ordnat försäljningen självständigt. Stadgar verkar ha ändrats för provisionssystemets del under åren 1943 och 1944. ”Östra Nylands revirs statistiska årsberättelser 1943–1945, punkterna 12 och 13”, 1943–1945, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; ”Östra Nylands skogsrevirs styrelse till revirmedlemmar, odaterad”, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL; ”Stadgar för Östra Nylands privata skogsrevir 1934” 1934, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; ”Årsberättelsen för Östra Nylands skogsrevir 1948”, 1949, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

²⁸⁴ ”Protokollen förda vid Borgå–Sibbo -revirets styrelsemöten 22.1.1949, 21.3.1951 och 13.10.1958”, Protokoll från sammanträden 1949, 1951 & 1958, RAB.

²⁸⁵ Michels 1911, 26, 57, 241–242.

Henrik Kullberg bemannade revirets två högsta positioner från startskottet ända till början av 1954 när Creutz avgick på grund av spänningar i reviret och Kullberg avled. Variationen i de andra revirens ledning var större, men man finner motsvarande kontinuiteter även i dem.²⁸⁶

Michels ansåg att långa mandatperioder var en följd av specialisering.²⁸⁷ I fallet av reviren förblev styrelsernas centrala uppgifter emellertid huvudsakligen oförändrade trots att styrningselementet förstärktes. För den delen kan man konstatera att någon ”oligarkisering” inte ägde rum. De långa mandatperioderna kan således tolkas som att styrelserna kunde lita på skogsägarnas stöd som inte berodde på att ledamöterna skulle ha varit oersättliga. Man kan inte heller åsidosätta faktumet att anslutningsprocenten inom Helsingfors skogsvårdsnämnds verksamhetsområde var högst i hela landet när lagen om skogsvårdsföreningar trädde ikraft.²⁸⁸

Tankegången kan dock utvecklas vidare genom att betrakta själva styrningen av revirmedlemmars försäljningar som en identitetsomformande faktor. Oberoende av vilka personer som satt i revirens styrelser måste utgångspunkten i deras verksamhet alltid ha varit att försäljningssamarbete medför större vinst än om man självständigt skulle sälja sitt virke. En välfungerande kartell torde alltid vara att föredra när man tänker på vinst. Därför låg de i alla styrelseledamöters intresse att se till att gemensamma försäljningars effekt maximerades. Nya ledamöter kom att lära sig att sammanhållning förutsatte styrningsåtgärder och att styrelsen i praktiken måste styra medlemmarnas agerande i stället för att bara förvalta deras löpande ärenden.

De som länge innehaft ett förtroendeuppdrag i ett skogsrevir visste att det alltid fanns sådana som inte brydde sig om sammanhållning och gemensamma spelregler eller på grund av finansiella skäl var tvungna att agera mot dem. Sålunda blev deras inställning till andra skogsägarnas kompetens att själv fatta rätta beslut beträffande skogsförsäljningar förbehållsam. Det kunde passa in i Castoriadis teori om att ledare och byråkrater eller byråkratledare i långa loppet skapar en egen gruppidentitet med organisationsstrukturen och -kulturen som sin sociala bas och som motiv till sin existens uppfattar den historiska ”dumheten” av massor okunniga att agera utan ledning. Också

²⁸⁶ Se Svahnström 1984, Zilliacus 1984, Östra Nylands privata skogsrevir 1983 och Selén 1979.

²⁸⁷ Michels 1911, 241.

²⁸⁸ År 1954 var andelen medlemmar 67 % och andelen växtlig skogsmark 81 %. Vasa skogsvårdsnämnd hade den andra största medlemsanslutningsprocenten (48 %) och Sydvästra Finland den andra största arealanslutningen (64 %). Tapios årsbok 1954, tabell 19.

Mangström har påpekat att det fanns mer och mindre pålitliga skogsägare.²⁸⁹ Om revirstyrelsernas ledamöter hyste dylika uppfattningar var de måhända inte benägna att konsultera massor dvs. vanliga medlemmar inför viktiga beslut.²⁹⁰

Det går att urskilja två aspekter i revirstyrelserna agerande vad gemensamma försäljningar beträffar. För det första kan man utgående ifrån källmaterialet konstatera att revirstyrelserna aktivt strävade till att förstärka gemensamma försäljningars effekt på marknaden genom att försöka få alla medlemmar att delta i dem. För det andra är det möjligt att kartellens upprätthållande genom styrning kan ha givit upphov till utvecklingen av vissa oligarkiska tendenser eller åtminstone visst hierarkiskt tänkande i revirens ledning. Man kan testa hypotesen genom att närmare betrakta Nylands Skogsandelslags grundande och avveckling. Andelslaget var de fyra revirens gemensamma projekt som planerades och verkställdes med Skogskulturs medverkan.

Genom Södra Finlands Skogsägareförbund fick man i reviren och Skogskultur under våren 1947 veta om den finska producentsidans planer för att omvandla Metsäliitto till ett andelslag. Den svenskspråkiga privatskogsbruksförvaltningens och de olika skogsägar-sammanslutningarnas ställning till ärendet behandlades därefter på flera möten som Malmström sammankallade. Samtidigt startade Metsäliitto en omfattande medlemsförvärvningskampanj.²⁹¹

Det väckte missnöje hos de svenskspråkiga organisationerna att bland annat reviren och andelslaget Skogen som var skogsägarnas andelslag i Österbotten inte blivit inbjudna till Metsäliittos konstituerande möte. Därtill ansåg man allmänt att de existerande försäljningsorganisationerna bättre skulle betjäna skogsägare. Då det från Metsäliittos sida konstaterades vara omöjligt att bland annat skogsreviren skulle ha blivit organisationsmedlemmar i det nya andelslaget beslöt man att helt hålla sig utanför.²⁹²

Bland annat Henrik Kullberg tyckte att de svenskspråkiga skogsägarnas anslutning till Metsäliitto skulle äventyra de nyländska svenskbygdernas självbestämmanderätt i skogsförsäljningsfrågor. Åtminstone några av de centrala aktörerna på den svenskspråkiga sidan verkar ha uppfattat Metsäliittos medlemsrekrytering som konkurrens om medlemmar och ett hot mot revirens ställning. För Metsäliittos del ansåg

²⁸⁹ Mangström muntligt 7.9.2018; Castoriadis 1988, 57, 60.

²⁹⁰ Michels 1911, 27–28.

²⁹¹ Zetterberg 1983, 95.

²⁹² ”Protokollen förda vid rådplägningsmöten sammankallade av Skogskultur i anledning av startandet av Andelslaget Metsäliitto 25.4.1947 och 28.4.1947”, 1947, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

Ilmari Kalkkinen att all möjlig konkurrens mellan försäljningsorganisationer vore skadligt för Metsäliittos målsättningar.²⁹³ Antagligen därför valde Metsäliittos ledning, såsom när Skogsägareförbundet höll på att grundas, att inte sätta mer tryck på de svenskspråkiga organisationerna. I stället valde man att dra sig tillbaka och koncentrera sig endast på den finskspråkiga sfären.

Några allmänna möten hölls inte mellan de svenskspråkiga organisationerna som verkade i Nyland och de lokala skogsägarna. Däremot började reviren tillsammans med Skogskultur planera ett eget andelslag som skulle ytterligare förstärka försäljningssamarbete i Svenskfinlands södra delar. Ärendet behandlades också ingående på revirens styrelsemöten. Man förenade sig om att ett eget skogsandelslag vore att föredra, eftersom man inte direkt kunde förhindra medlemmar från att ansluta sig till Metsäliitto. Man ville inte konkurrera med det finskspråkiga jätteandelslaget men samtidigt var det viktigt att skydda det lokala systemet mot dess växande inflytande.

Fruktan för att den lokala självständigheten inom privatskogsbruk skulle äventyras var så pass stor att ett andelslagsprojekt stöddes enligt källmaterialet av alla som deltog i planeringsmöten trots att några av dem samtidigt var tveksamma över dess finansiella hållbarhet. Därtill trodde åtminstone Malmström på basis av skogsägarorganisationers utveckling i Sverige att en riksomfattande organisation inte skulle kunna klara sig utan endast lokala organ framgångsrikt kunde anpassa sig till den inhemska marknadens varierande omständigheter.²⁹⁴

Man vågade inte försöka tvinga revirmedlemmar till att ansluta sig till ett skogsandelslag eller automatiskt sälja sitt virke till det. Dessutom ville man inte försvaga revirens ställning genom att finansiera andelslagsverksamhet med ytterligare medlemsavgifter. Därför kom det att startas med lånepengar som enligt planen skulle betalas tillbaka med provisioner som andelslaget skulle samla in i samband med försäljningar.²⁹⁵ För att snabba upp startprocessen kom några styrelseledamöter att personligen gå i borgen för de lån som behövdes för att tillräckligt med startkapital kunde erhållas. Resultatet blev ett

²⁹³ ”Protokollen förda vid rådplägningsmöten sammankallade av Skogskultur i anledning av startandet av Andelslaget Metsäliitto 25.4.1947 och 28.4.1947”, 1947, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL; *Skogsbruket* 1948: 3, 70–71; ”Pöytäkirja metsänhoitoyhdistysten liittojen toiminnanjohtajien kokouksesta 12.10.1954”, 1954, Revirets verksamhet ända till 31.12.1965, RAL.

²⁹⁴ ”Protokoll fört vid mötet av representantkommittén för bildandet av svenskspråkiga skogsandelslag 26.9.1947”, 1947, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL; ”Protokoll fört vid Västra Nylands skogsrevirs styrelsemöte 29.11.1947”, 1947, Revirets protokollsbok 1934–1956, RAES.

²⁹⁵ ”Protokoll fört vid revirstyrelsernas möte angående startandet av ett svenskspråkigt skogsandelslag i Nyland, odaterad”, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

andelslag som inledde sin verksamhet år 1948 med balanskontot på minus. Det hade grundats inte minst för att betrygga skogsrevirens ställning som skogsägarnas viktigaste intressebevakare i Nylands svenskbygder. Av samma anledning var man tvungen att ordna andelslagets finansiering på ett tämligen riskabelt sätt. Man ville inte att det skulle bli en konkurrent till reviren. Kombinationen visade sig vara för utmanande. Andelslaget råkade i svårigheter i samband med Korea-konjunkturen och måste avvecklas 1952.

Det tog flera år innan andelslagets skulder hade blivit ersatta. De totala skulderna torde ha överskridit 15 miljon FIM exklusive räntorna. Greve J. F. Aminoff, som i egenskap av Skogsägarförbundets ordförande tog del i efterspelet, föreslog att mer lån borde tagas för att rädda andelslaget. Både Skogskultur och revirstyrelserna var emellertid inte benägna att riskera mera.²⁹⁶ Skogsreviren eller bättre sagt de nyländska skogsägarna bär huvudansvaret för skuldernas betalning, vilket med undantag av Östra Nylands revir ordnades utan större motstånd från medlemmarnas sida. Betalningen skedde huvudsakligen med provisionsinkomster.

Lite under hälften av skulderna betalades av själva borgenärerna som inkluderade bland annat revirordförandena greve Magnus Creutz och Hemming Frankenhäuser. Creutz satt att på årsmötet 1953 genomdriva ett beslut om revirets deltagande i täckandet av andelslagets förluster med två miljoner FIM utan att ärendet på förhand delgivits revirmedlemmarna väckte så pass mycket missnöje bland medlemmarna att ett par tio stycken krävde att ett nytt möte borde ordnas. Creutz var tvungen att avgå men beslutet ändrades inte. De sista skulderna torde ha avklarats under 1957.²⁹⁷

Diefenbach menar att sociala förhållanden människor emellan inte automatiskt blir hierarkiska i en organisation även om organisationen i teknisk mening skulle vara hierarkiskt uppbyggd. Förutsättningen för att en organisation inte blir hierarkisk och oligarkisk är enligt honom att organisationens medlemmar har lika rättigheter till att delta i beslutsfattande, få information och bidra till avvägningen av olika beslutsalternativens konsekvenser. Vad som i fallet av Nylands Skogsandelslags historia illustrerar är att skogsägarna i princip representerades av demokratiskt valda revirstyrelser som dock kunde agera rätt så självständigt. De centrala besluten i fallet av andelslaget fattades utan

²⁹⁶ ”Revirmedlem Ivar Flinck med flera till Östra Nylands privata skogsrevir 18.3.1953 samt två odaterade brev beträffande samma ärende”, 1953, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL; Protokoll för vid ett rådplägningsmöte som sammankallats i anledning av Nylands Skogsandelslags skulder 18.3.1953”, 1953, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

²⁹⁷ ”Protokoll fört vid ett möte mellan representanterna från skogsreviren samt Nylands Skogsandelslags styrelse 30.11.1956”, 1956, Revirets verksamhet ända till 31.12.1964, RAL.

att revirmedlemmar konsulterades. Samtidigt ordnade man andelslagets grundande så att det inte innebar några kostnader för sådana skogsägare som ej var intresserade av att delta. Hela diskussionen om anslutning till Metsäliitto, som egentligen var orsaken till att ett eget andelslag började planeras, tyder dock på att det centrala motivet hela tiden var revirorganisationens och de gemensamma försäljningars skyddande.

Jag har dragit slutsatsen att det fanns vissa oligarkiska tendenser i revirorganisationerna men de var långt ifrån fullständiga oligarkier. Därtill bör den negativa tonvikten som oligarkin ofta förknippas med för deras del ifrågasättas. Oligarkin i revirens beslutsfattande härstammade från styrelsernas uppdrag att bevaka medlemmarnas intressen genom att upprätthålla försäljningssamarbete som konfronterades av både inre och yttre söndrande faktorer. Eftersom en kartell är en opportunistisk konstruktion, kunde styrelseledamöterna inte fullständigt lita på att inre enighet skulle hålla sig om en yttre söndrande faktor såsom Metsäliittos medlemsförvärvning eller någon annan centraliserande kraft satte tryck på enigheten.

För att inte riskera inre oroligheter reagerade styrelserna på förändringstryck innan det nådde till enskilda medlemsgårdar. Förhållningssättet övergick från erfarna ledamöter till nyvalda. Det kom att utgöra en integrerad del av revirens verksamhetslogik så länge som det ansågs vara nyttigt med gemensamma försäljningar och annat lokalt samarbete. Arrangemanget torde kunna beskrivas som särskilt lyckat med tanke på upprätthållandet av kartellliknande organisationer som oftast tenderar att vara kortvariga. Samtidigt upprätthöll man även länken till den sociala basen, eftersom gemensamma försäljningars skyddande innebar att de lokala intressen och den ursprungliga visionen av Sevelius förblev verksamhetens kärna.

Avslutningsvis kan man konstatera att reviren lärde sig av andelslagsepisoden. Sådana former av samarbete med Metsäliitto som inte äventyrade deras egen ställning utvecklades. När Metsäliitto inledde sin egen trädförädlingsverksamhet kom reviren att teckna aktier för det nyetablerade dotterbolaget Metsäliiton selluloosa Oy. Särskilt mycket satsade man på aktieteckningen i Metsäliittos pappersfabrik i Kirknäs för att på det sättet betrygga de lokala intressenas beaktande i produktionen några år senare.²⁹⁸ Till

²⁹⁸ ”Ett cirkulärbrev av Svenska lantbruksproducenternas centralförbund till svenskspråkiga skogsägar-sammanslutningar 6.11.1953”, 1953, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL; ”Protokoll fört vid SLC:s möte med representanter för de svenska skogsägarorganisationerna 17.10.1958”, 1958, Revirets verksamhet ända till 31.12.1964, RAL; Protokoll fört vid Borgå–Sibbo skogsrevirs styrelsemöte 19.12.1958”, 1958, Protokoll från sammanträden 1958, RAB; Zetterberg 1983, 167–170. Se även Viitala 2006, 93–94 för anskaffningsavtal med Metsäliitto.

följd därav kom skogsreviren att utöver direkt försäljningsverksamhet även ha en länk till förädlingsbranschen. Till skillnad från Metsäliitto kom dessa två funktioner att hållas isär.

4.3 Nya spelregler på marknaden och i skogen

Under årens lopp växte antalet medlemmar i reviren, och en allt större andel av lokala skogsägare kom att representeras av revirstyrelser i förhandlingar med köparsidan. Skogsindustrins prissättningskraft och andra möjligheter till styrning var begränsade. Det satte sin prägel på affärskulturen i skogsrevirens verksamhetsområde. År 1951 trädde lagen om skogsvårdsföreningar i kraft, vilket i nötskal innebar att revirens medlemsantal ökade betydligt i likhet med landets andra skogsägarsammanslutningar på grund av de lagstadgade skogsvårdsavgifterna. De som var skyldiga att betala avgiften kunde även ansluta sig till en skogsägarsammanslutning utan extra kostnader.

Vaara har förhållit sig kritiskt till lagen. Enligt honom innebar dess ikraftträdande att skogsägare ställdes under allt starkare styrning från skogsvårdsnämndernas och Metsäliittos sida. Eftersom skogsvårdsföreningar i praktiken agerade som en del av förvaltningsmaskineriet och dessutom endast inom lagens ramar, kunde de inte försvara skogsägarnas intressen mot skogsvårdsnämndernas styrning. Samma gällde även skogsvårdsföreningars förbund som inte hade någon kompetens att blanda sig i skogsvårdsfrågor. Vad virkesaffärer beträffar hade vissa delar av landet helt hamnat under Metsäliittos kontroll. Den erbjöd ett skogsägarvänligt och dessutom det enda alternativet till de vanliga köpen med industrin. För små skogsvårdsföreningar hade avtalen med Metsäliitto dessutom stort finansiellt betydelse. I Österbottens län torde nästan alla föreningar ha haft ett anskaffningsavtal med Metsäliitto. Dessutom inkorporerades det lokala svenskspråkiga andelslaget i Metsäliitto i slutet av 1950-talet. Enligt Viitalas statistik gjorde den största delen av skogsägarna sina affärer ändå med skogsindustrin.²⁹⁹

För skogsrevirens vardag innebar lagen inga nämnvärda förändringar vad deras förhållande till skogssektorns andra aktörer och verksamhet på virkesmarknaden beträffar. Gemensamma försäljningar organiserades årligen och förhållandet till den svenskspråkiga förvaltningsapparaten förblev oförändrad. I samband med lågkonjunkturen 1952–1953, som sammanföll med Nylands Skogsandelslags upphörande, försökte Skogskulturs Malmström faktiskt få reviren att adoptera ett fast förrättningsavgiftssystem men planerna stötte på revirens motvillighet och föll i glömska

²⁹⁹ Vaara 2013, 189–191, 201–202; Viitala 2006, 94; Zetterberg 1983, 147–148.

inom några år. Enligt Borgå–Sibbo -revirets forstmästare passade obligatoriska avgifter dåligt in i revirens ideologi där goda incentiv för att göra virkesaffärer utgjorde en av grundpelarna.³⁰⁰

Samarbetet med Metsäliitto var sporadiskt och handlade inte om anskaffningsavtal, utan revir medlemmarnas virke konkurrensutsattes som förut. Hortling konstaterade på ett möte år 1956 att Metsäliitto i sin tur på inget sett var intresserad av att hjälpa de lokala skogsägarna på virkesmarknaden. I Östra Nyland hade Metsäliitto över huvud taget inte köpt av reviret. Med hjälp av sina kontaktnätverk kunde reviren däremot då och då locka utländska köpare till kustområdena, vilket hade en prishöjande effekt åtminstone enligt revirfunktionärernas tolkning.³⁰¹ Vad lagen om skogsvårdsföreningar för revirens del innebar var framför allt finansiell stabilitet och mer omfattande medlemskår. Revirens roll på virkesmarknaden i Nylands svenskbygder började allt starkare sätta sin prägel på det lokala skogsbruket. En speciell virkesaffärskultur utvecklade sig kring revirens gemensamma försäljningar. Även i själva skogen kändes deras påverkan.

Som virkesaffärskultur avser jag här i praktiken olika processer kring det som Laine beskrivit som virkeshandels skrivna och oskrivna regler såsom kontrakt och tradition.³⁰² Också Georg Simmel tänkte i sådana banor att en konflikt mellan människor eller organisationer alltid utspelar sig inom ramen för gemenskapens normer som sätter gränser för impulsiva, personliga elementen som hat i konflikter. En juridisk process torde vara ett extremt exempel på en väldigt starkt reglerad och avgränsad konfliktsituation.³⁰³ För att betona den mänskliga interaktionens centrala roll samt smidigare i definitionen inkludera också avvikelser från och brytningar mot virkeshandels institutioner har jag emellertid valt att tala om kultur i stället för regler.

Såsom konstaterades i kapitel 3 kan man utgående ifrån Emilianis konfliktperspektiv hävda att den finländska virkes-marknaden präglades av en konflikt mellan råvarusäljare och köpare. Konflikts kärna var köparsidans strävan till reducerade anskaffningskostnader och ökad stabilitet genom kartellbildning. Med hjälp av Blake & Moutons konflikthanteringstypifiering och Bacharach & Lawlers analys av

³⁰⁰ ”Protokoll fört vid rådplägningsmötet för forstmästare inom Skogskulturs verksamhetsområde 10.12.1951, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL. Se även Bo Forslunds jubileumsartikel om Östra Nylands skogsrevir i *Östra Nyland* 27.11.1973.

³⁰¹ ”Protokoll fört vid möte med representanter för de svenska skogsorganisationerna 17.10.1958”, 1958, Revirets verksamhet ända till 31.12.1964, RAL; ”Östra Nylands privata skogsrevir 1933–1973”, ett odaterat manuskript av okänd författare, Historikmanuskript m.m., RAL.

³⁰² Laine 2006, 11–12.

³⁰³ Simmel 1903, 510.

prutningsmetoder kan man analysera virkesaffärs-kulturen i Nylands svenskbygder genom att fokusera på förhandlingsstrategier i affärs-situationer.

Skogsreviren förmedlade virke på två olika sätt ända till 1950-talet. Ibland ordnade reviren och Skogsägareförbundet virkesauktioner men de ledde sällan till direkta köpavslut på grund av låga anbud. Orsaken torde ha varit att köpare i dylika offentliga tillställningar inte var villiga att överskrida de av kartellerna på förhand överenskomna priserna för varje anskaffningsdistrikt.

Det vanligaste sättet var att köpare i början av hösten, efter att revirforstmästarna hört av sig om årets virkesutbud, till reviren skickade skriftliga anbud som sedan utgjorde basen för vidare förhandlingar. Privata förhandlingar gjorde det möjligt för köpare att vid behov höja priser utan att kartellernas position offentligt blev äventyrad. Även dylika förhandlingar skedde i officiella tecken.

Förhandlingsprocessen verkar vanligtvis ha skett ungefär enligt följande mönster: Potentiella köpare meddelades först om årets virkesutbud av revirens forstmästare. Skriftliga anbud mottogs av revirets styrelse som sedan på ett möte diskuterade dem. Därefter fick forstmästaren vid behov i uppdrag att inhämta tilläggsuppgifter till exempel beträffande exportfirmornas tillförlitlighet. Om prisnivån verkade förbli för låg i början av försäljningssäsongen sålde man inte direkt. Det kunde dröja till och med några månader innan allt virke slutligen var sålt. I sådana situationer, samt om flera likvärdiga anbud hade inkommit, förhandlade forstmästaren med styrelsens fullmakt om eventuella prisförhöjningar.³⁰⁴

När styrelsen på basis av de uppgifter som forstmästaren fått fattat sitt beslut beträffande vilka köpare virket skulle säljas till, gällde det att underteckna de nödvändiga dokumenten. I kontrakten inkluderades en lista på vilka säljare och partier det gällde. Revirforstmästaren var den som undertecknade för revirets del. Köparens representanter kunde vara ombudsmän men även personer med högre ställning inom bolaget. Till exempel för Aug. Eklöfs del verkar delägare och direktör Georg Eklöf ibland ha egenhändigt undertecknat å firmans vägnar.³⁰⁵

³⁰⁴ ”Protokoll fört vid Västra Nylands privata skogsrevirs styrelsemöte 19.12.1953, 1953, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok 1934–1956, RAE; ”Protokoll fört vid Västra Nylands privata skogsrevirs styrelsemöte 26.1.1954, 1954, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok, RAE ”Protokoll fört vid Borgå–Sibbo privata skogsrevirs styrelsemöte 16.11.1955” samt protokollen från styrelsemötena 19.11.1955, 19.11.1956 och 28.11.1956.

³⁰⁵ ”Köpekontrakten med Aug. Eklöf samt några andra köpare”, 1940–1943, Protokoll & Brev 1915–1951, RAES.

Efter att man kommit överens om försäljningen meddelades de medlemmar som deltagit i försäljningen. I fall partiet eller partierna ifråga hade sålts som leverans tillsändes skogsägarna förskott av köparen genom reviret. Ytterligare fick skogsägarna anvisningar beträffande utkörningen. Under avverkningssäsongen skedde slutmätningen av leveranspartierna enligt den allmänna praxisen förutom i fråga om exportaffärer där särskilda metoder kunde tillämpas. Betalningen av provisioner sköttes i regel av industrin så att revirens andel av köpesumman subtraherades från det slutliga priset som betalades skogsägarna.³⁰⁶

I andra delar av Finland karaktäriserades skogsbruket i allmänhet av en tämligen färgrik virkesaffärskultur ända till slutet av 1900-talet. Flera böcker har skrivits och minnesinsamlingar genomförts med avsikt att beskriva och kartlägga de tillhörande traditionerna och procedurerna. Skogsaffärerna präglades av oförutsägbart även om vissa mönster förstås upprepade sig, och vissa regler i form av kontrakt och standardmåt i princip följdes. Det berodde på att skogsägare förhandlade direkt med industrins ombudsmän som inför försäljningssäsongens start gick från gård till gård med pengar och köpekontrakt i sina portföljer. Enligt Laine hade ombudsmännens sociala nätverk samt deras förmåga att väcka och mäta förtroende hos säljaren en stor betydelse för förhandlingars slutresultat.³⁰⁷

Förhandlingarna dröjde ofta in till småtimmarna. De var sociala evenemang som utgjorde ett undantag till gårdens vardag. Sällan gick man rakt i saken utan ombudsmännen fick vara beredda för att berätta nyheter och skämt samt anpassa förhandlingarna enligt säljarens världsbild. Skickliga ombudsmän var känsliga för små tecken som kunde avslöja något personligt om säljaren.³⁰⁸ Vidare hörde det till sakens natur att förtroende förstärktes med brännvin, och ibland utvecklade sig affärsförhandlingar till rent supande. Tehdaspuu-anskaffningsbolagets ombudsmän berättade bland annat om en skogsägande bonde i Idensalmi bolagets representanter hade för avsikt att träffa för att diskutera affärer. Bonden hade emellertid inte personligen kunnat ta emot gästerna på grund av att han ännu höll på att återhämta sig från besöket av en annan firmas ombudsmän som ägt rum dagen innan. Brännvin användes som ett övertalningsmedel, men nog hände det att också köpare hade huvudvärk och dimmiga minnen att ta med sig hem från sina resor.³⁰⁹

³⁰⁶ ”Protokoll fört vid Västra Nylands privata skogsrevirs årsmöte 27.2.1946”, 1946, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok 1934–1956, RAE; ”Köpekontrakten med Aug. Eklöf samt några andra köpare”, 1940–1943, Protokoll & Brev 1915–1951, RAES.

³⁰⁷ Laine & Nikinmaa 2015, 85–86, 92.

³⁰⁸ Laine & Nikinmaa 2015, 87; Laine 2006, 132; Pakkanen 1993, 31–32.

³⁰⁹ Pakkanen 1993, 18, 27.

Per automatik fanns det inget förtroende mellan förhandlingsparterna utan det gällde att bygga upp det skilt för varje affär.

När skogsägare allena förhandlade med industrin var de i regel pristagare. Särskilt i områden där alla köpare tillhörde en eller flera karteller var det i praktiken väldigt svårt att påverka virkespriser. Siltala har påpekat att köparsidans dominans på virkesmarknaden i allmänhet ökade hela tiden från och med mellankrigstiden.³¹⁰ Köparens representanter hade ingen obegränsad budget utan deras prutningsmarginal var på förhand bestämd. Erfarna ombudsmän kunde börja med anbud som var betydligt lägre än den av ledningen bestämda maximigränsen för att sedan kunna övertyga säljaren genom att göra kännbara förhöjningar.

Innerst inne var många skogsägare nog medvetna om sin svaga ställning. Emedan skogsaffärer på mindre gårdar huvudsakligen aktualiserades när gårdens finansiella läge var dåligt, fanns det dock lite man kunde göra förutom att acceptera det som köparna erbjöd. Bönderna gav uttryck för sin frustration genom att benämna skogsbolag med olika öknamn.³¹¹ När virket hade sålts som leverans, kunde man till och med försöka lura köparen. Till exempel kunde man inkludera undermålig vara i det levererade partiet. Bindande affärskontrakt garanterade endast ett nominellt samförstånd.³¹² Direkta förhandlingar med enskilda skogsägare innebar från köparsidans perspektiv att ombudsmännen i princip alltid var tvungna att vara beredda för otrevliga överraskningar. Det bidrog till osäkerhet och missförtroende i affärskulturen.

Man kan på basis av den ovanstående beskrivningen konstatera att ombudsmännens besök på enskilda gårdar med hela den intima processen från användningen av sprit som övertalningsmedel till parternas olika försök att påverka den slutliga köpevaran passar in i Blake & Moutons definition av konflikthantering genom kompromiss. De har beskrivit hantering av konflikter genom kompromiss som att slingra sig undan, göra helomvändningar, ge upp och böja.³¹³ Den något iögonfallande oförutsägbarheten som verkar ha karaktäriserat enskilda skogsägarnas förhandlingar fångas särskilt bra av de två förstnämnda attribut.

³¹⁰ Siltala 2018, 247.

³¹¹ Laine & Nikinmaa 2015, 86.

³¹² Pakkanen 1993, 26, 31. En ombudsman som anar att en skogsägare kunde försöka ”konkurrensutsätta” sitt leverensparti genom att sälja det till flera olika köpare var nära att mista sitt liv i händerna av den förargade säljaren. Se Laine & Nikinmaa 2015, 138–141.

³¹³ Blake & Mouton 1964, 130.

Bacharach & Lawler har utvecklat vidare teorier om konflikthantering genom kompromiss. De har påpekat att det finns två olika strategier för dylik konflikthantering: implicit eller underförstådd prutning samt explicit prutning. Karaktäristiskt för implicit prutning är att parterna genom belöning, hot, och bestraffning försöker påverka varandra i stället för att direkt göra erbjudanden. Kommunikationen mellan parterna sker oregelbundet och på inofficiella arenor. Deras konfliktbeteende karaktäriseras av missförtroende och svårt förutsägbart agerande.³¹⁴ Även om man på den finska virkesmarknaden i regel till slut lyckades förhandla sig fram till ett köpavslut och därefter organisera själva anskaffningen förutsatte det betydande användning av bägge parternas resurser utöver själva köpesumman. Bacharach & Lawler har vidare påpekat att implicit prutning tenderar att leda till tillfälliga och bräckliga lösningar som parterna endast med stort förbehåll binder sig till.³¹⁵

I Nylands svenskbygder var situationen helt annorlunda på grund av skogsreviren. Ju större reviren blev desto mindre roll spelade förhandlingar mellan köpare och enskilda skogsägare. För enskilda revirmedlemmars del innebar förmedlingssystemet att de sällan kom i kontakt med köpare före vinters avverknings- och utdrivningssäsong. Själva affärsförhandlingarna tog de inte del i om revirorganisationen förmedlade deras virke. Det var någonting som revirstyrelserna aktivt strävade till. Till exempel i samband med medlemsförvärvning på 1930-talet uppmanade Kyrkslätt–Esbo–Helsinges revires forstmästare skogsägare till att ”---lämna åt revires styrelse att göra upp med säkra köpare, och vi skall säkert få full valuta.”³¹⁶ Tidigare har vi sett att revirstyrelserna även jobbade för att utrota medlemmarnas eventuella godtyckligheter i samband med affärer. Den mest aktiva aktören på virkesmarknaden för revirens del var deras forstmästare som agerade enligt styrelsernas anvisningar och beslut som en länk mellan säljaren och köparen.

Annorlunda strategier tillämpades i förhandlingar skogsreviren och industrin emellan. Etableringen av gemensamma försäljningar medförde revirens avspänningspolitik samtidigt som köparsidan så småningom anpassade sig till den nya situationen. Det ledde i sin tur till utvecklingen av långt institutionaliserade och stabila kommunikationsmönster samt ökad förutsägbarhet och förtroende i affärer. Revirforstmästarna figurerade som ett

³¹⁴ Det ursprungliga engelskspråkiga begreppet som härstammar från äldre forskning är ”tacit bargaining”. Jag har valt att översätta det till implicit prutning för att effektivt illustrera skillnaden till ”explicit bargaining” som används som ett motsatsbegrepp. Bacharach & Lawler 1980, 113.

³¹⁵ Bacharach & Lawler 1980, 116.

³¹⁶ ”Revir – ett koncept för ett tal som hållits på Kyrkslätt lantmannagilles möte i mars 1934”, 1934, Diverse 1943–1945, RAES.

slags budskapsbärare parterna emellan, vilket hade en neutraliserande effekt på stämningen i förhandlingarna. Redan Simmel ansåg att organisationer har en avpersonifierande och således lugnande påverkan på konflikter kan mer villiga att minimera konfliktens negativa påverkan genom att försöka negotiera med den andra parten. Detta särskilt ifall organisationerna har något gemensamt och därmed förståelse för den andra partens strävanden.³¹⁷

De förhandlingsstrategier som i kontexten av den nya marknadssituationen i Nyland aktualiserades kan definieras som explicit prutning. Centralt för explicit prutning är regelbunden och öppen kommunikation samt stabila förhandlingsmönster som minskar på variation vad gäller förhandlingarnas slutresultat. Enligt Bacharach & Lawler ger det upphov till mer hållbar konflikthantering jämfört med implicit prutning.³¹⁸ I termer av Blake & Mouton skulle det följaktligen vara fråga om att böja eller ge upp i stället för att parterna skulle försöka slingra sig undan eller göra impulsiva och svårt förutsägbara val.

Man kan uppskatta gemensamma försäljningars påverkan på den lokala affärskulturen på basis av några uppgifter om revirens omfattning. År 1954 tillhörde 81 % av den totala privatskogsarealen inom Helsingfors skogsvårdsnämnds område sådana skogsägare som var medlemmar i ett revir eller en skogsvårdsförening. På basis av uppgifter från 1953 kan man vidare beräkna att 76 % av den arealen förvaltades av Nylands fyra skogsrevir och Lappträsk skogsvårdsförening.³¹⁹ Enligt Borgå–Sibbo -revirets forstmästare Hortling låg 75 % av försäljningarna under revirets kontroll år 1950.³²⁰ Senast på 1970-talet skedde nästan all virkesförsäljning från privatägda skogar i Östra Nylands revir genom skogsrevirens förmedling.³²¹

Även de affärer som gjordes enskilda skogsägare och industrin emellan i Nylands svenskbygder under den undersökta tidsperioden implicit påverkades av gemensamma försäljningar. Enligt Östra Nylands skogsrevirs årsberättelse från 1936 hade förhandlingarna med industrin haft en allmän prishöjande effekt på den lokala marknaden.³²² Det indikerar att förhandlingskraften hos skogsägare generellt hade blivit

³¹⁷ Simmel 1903, 513–515.

³¹⁸ Bacharach & Lawler 1980, 118–119.

³¹⁹ ”Skogsvårdsföreningars medlemmar och arealer”, Helsingfors skogsvårdsnämnds årsberättelse 1953, Skogsvårdsnämnd, SkA; ”Metsähoitoyhdistysten jäsenistö”, *Tapion vuosikirja* 1954.

³²⁰ ”Protokoll fört vid Nylands Skogsandelslags styrelseprotokoll 5.7.1950”, 1950, Revirets verksamhet 1951–1953, RAL.

³²¹ ”Östra Nylands privata skogsrevir 1933–1973”, ett odaterat manuskript av okänd författare, Historikmanuskript m.m., RAL.

³²² ”Östra Nylands privata skogsrevirs årsberättelse 1935–1936”, 1936, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

bättre i området. Bättre maktbalans torde ha förbättrat förtroendeaspekten i alla affärer. Dessutom kunde även icke-medlemmar sälja sitt virke genom revirens förmedling, vilket innebär att en hel del utanförstående skogsägare åtminstone kände till revirens praxis.

Den exceptionella virkesaffärskulturen som utvecklade sig i Nylands svenskbygder i samband med skogsrevirens grundande är en reflektion av den stabiliserande effekt som skogsägarnas organiserade försäljningssamarbete hade på marknaden. Genom explicit prutning skedde affärsförhandlingar oftast smidigt och utan överraskningar eller oväntade extrakostnader i form av tid eller likvid. Lyckandet av explicit prutning var också mycket mindre beroende av de förhandlande människornas personliga egenskaper. För den delen torde revirens affärer därmed ha fungerat mer effektivt jämfört med enskilda skogsägarnas försäljningsförhandlingar.

Med tanke på att skogsrevirens ledargestalter huvudsakligen var storgodsägare kan man därtill försöka förklara de konstruktiva förhållandena med hjälp av marxistisk teori. I den anses antagonismen mellan jordägare och industrikapitalister inte vara lika total som kampen mellan arbetare och kapitalister.³²³ Harvey menar att bland annat privat egendom och dess skyddande utgör en essentiell komponent för bägge gruppernas själv-identifikation.³²⁴ I och med att kartellernas tryck på skogsägarna i Nylands svenskbygder minskade när gemensamma försäljningar började tillämpas behövde skogsägarna inte på samma sätt försvara sin egendom mot industrins godtyckliga agerande. Samma gällde industrin som med större säkerhet kunde räkna med att det inte förekom fusk särskilt i samband med leveransförsäljningar. Således uppstod det mer utrymme för den samhörighetskänsla och kompromissvillighet som den delade identiteten under lämpliga omständigheter gav upphov till.

Jag vågar även påstå att den lokala virkesmarknaden blev mindre sneddriven efter att skogsreviren etablerat sina positioner. Reviren fungerade som en motkraft till köparssidans karteller genom att de konkurrensutsatte medlemmarnas saluvirke varje år. Även om det under lågkonjunkturstider kunde hända att anbuden från industrin var få och låga, torde situationen i alla fall ha varit avsevärt bättre för skogsägare med tanke på priser än vad den hade varit utan revirens inblandning. Man kan till exempel föreställa sig vad

³²³ Ursprungligen uppfattades godsägare och industrikapitalister som separata klasser. I fråga om den finska virkesmarknaden hade storgodsägarnas roll under den studerade perioden drag av både rentier och kapitalist. Elster 1985, 374.

³²⁴ Harvey 1982, 359–360, 365.

Aug. Eklöfs medlemskap i Granpappersvedssammanslutningen hade inneburit för skogsägarna i Borgå om kommunens skogsägare inte hade organiserat sig.

Det går att ta upp ett konkret exempel för att stödja argumentet: Genom Västra Nylands skogsrevirs förmedling hade flera skogsägare från Karis–Ingå -trakterna förbundit sig till att som leverans sälja pappersved till Myllykoski Oy. Marknaden befann sig ännu i ett halvdött läge efter den så kallade Korea-konjunkturens upphörande. På grund därav kunde Svartå bruk i norra delarna av reviret pressa ned virkespriser. Reviret lyckades dock genom att slå ihop flera små partier komma överens om ett klart förmånligare leveransköp med Myllykoski. I samband med att avverkningar höll på att inledas fick Svartå bruk kännedom om ärendet och krävde att Myllykoski skulle överlåta bruket de sex partier som låg inom 10 kilometers radie från dess anläggningar på ett betydligt lägre pris än vad som Myllykoski ämnade betala reviret.³²⁵

Det är möjligt att Svartå bruks ledning själv tog upp ärendet med reviret, men på basis av källmaterialet verkar det som att skogsägarna först kom underfund med kartellreglernas intervention när Myllykoski meddelade om sin avsikt att annullera hela affären som sammanlagt 67 skogsägare förbundit sig till. På ett extraordinärt revirmöte dömdes Svartå bruks agerande som ett oacceptabelt försök att blanda sig i skogsägarens ”--- rätt att sälja vart han vill oberoende av var hans skog är belägen och vem som är köpare.”³²⁶

Vad som visar skogsägarsamarbetets kraft är att Svartå bruk efter underhandlingar tvingades avstå ifrån sina krav och affären avslutades enligt de ursprungliga planerna med Myllykoski. Emedan Svartå bruk nämns bland köpare året därpå, verkar händelsen dessutom inte ha orsakat någon större skada på revirets sedvanliga affärer.³²⁷ Utan skogsrevirets förmedlingskapacitet hade slutresultatet för skogsägare knappast blivit lika förmånligt. Högst antagligen hade de varit tvungna att direkt sälja till Svartå bruk. Tänker man fritt i klassiska keynesianska banor kan man därav deducera att en snedvriden marknad blev mindre snedvriden genom att en annan snedvridande faktor dvs. skogsägarnas gemensamma försäljningar introducerades på marknaden.

³²⁵ Priset som Svartå bruk ursprungligen hade erbjudit reviret var 26 % lägre än det som man fick av Myllykoski Oy. ”Protokoll fört vid Västra Nylands skogsrevirs extra arbetsutskotts möte 30.6.1953”, 1953, Styrelsens och arbetsutskottets sammanträden 1934–1956”, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok, RAE.

³²⁶ ”Protokoll fört vid Västra Nylands skogsrevirs extra arbetsutskotts möte 30.6.1953”, 1953, Styrelsens och arbetsutskottets sammanträden 1934–1956”, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok, RAE.

³²⁷ ”Västra Nylands privata skogsrevirs årsberättelse för 1953”, 1953, Årsberättelser och mötesprotokoll 1944–1957, RAE.

Följaktligen verkar det som att affärskulturen utvecklat sig till ett centralt särdrag i det nyländska skogsbrukets historia efter skogsrevirens grundande. För mänskliga interaktioners del hade förändring stor betydelse. Man kan dock ännu fråga sig huruvida effekten sträckte sig ända till de skogar som saluvirket uttogs. Det som man redan vid detta läge vet är att gemensamma försäljningar i princip gjorde det möjligt för skogsägare att sälja små partier. Det återstår dock ännu att diskutera huruvida det finns skäl att anta att revirmedlemmar i verkligheten också gjorde så.

När det gäller virkesmarknad måste man utgå ifrån att skogsägarna i regel utformade sina preferenser i vinstsyfte. Skogsrevirens påverkan på medlemmarnas beslut kan därför undersökas som optimering av försäljningars monetära kostnader som omvänt kan uppfattas som avgifter. En typisk försäljningsrelaterad avgift i Finlands skogshistoria har varit stämplingsavgift. I vanliga skogsvårdsföreningar tillämpades ett finansierings-system som i byggde på förrättningsavgifter dvs. avgifter som uppbars för utfört fackmannaarbete i medlemmarnas skogar. Däremot hade skogsreviren en betydligt högre medlemsavgift, medan förrättningsavgifter uppbars i regel endast i undantagsfall eller när utanförstående skogsägare använde reviren tjänster. Därtill uppbars provisioner för gemensamma försäljningars ordnande.

I den nedanförstående tabellen har samlats några uppgifter om avgifter som betalades av medlemmar i Borgå–Sibbo -reviret och tre finskspråkiga föreningar åren 1937 och 1947. Tabellen visar också hur de olika inkomstkällorna höll sig till varandra. Summorna ska betraktas endast som riktningsgivande, eftersom de baserar sig på föreningarnas egna uppskattningar.

Tabell 1

Några sydfinländska skogsägarsammanslutningars inkomster från avgifter 1937/1947 (FIM)*

	Medlemsavgift	Förrättningsavgifter	Förmedlingsprovision	Summa
Borgå - Sibbo (skogsrevir)	98998 / 50413	5775 / 0	91677 / 107395	196450 / 157808
Östra Nyland (skogsrevir)	50036 / 32272	450 / 9343	139935 / 128478	190421 / 170093
Askola (skogsvårdsförening)	4299 / 3303	11912 / 11663	5274 / 3013**	21485 / 17979
Borgnäs (skogsvårdsförening)	4945 / 3941	5204 / 5545	0 / 3033**	10149 / 12519
Nurmijärvi (skogsvårdsförening)	4433 / 3518	6880 / 23365	0 / 8135**	11313 / 35018

	Medlemsavgift (%)	Förrättningsavgifter (%)	Förmedlingsprovision (%)	Summa (%)
Borgå - Sibbo (skogsrevir)	50,4 / 31,9	2,9 / 0,0	46,7 / 68,1	100 / 100
Östra Nyland (skogsrevir)	26,2 / 19,0	0,2 / 5,5	73,5 / 75,5	100 / 100
Askola (skogsvårdsförening)	20,0 / 18,4	55,4 / 64,9	24,5 / 16,8	100 / 100
Borgnäs (skogsvårdsförening)	48,7 / 38,8	51,3 / 44,3	0,0 / 24,2	100 / 100
Nurmijärvi (skogsvårdsförening)	39,2 / 10,0	60,8 / 66,7	0,0 / 23,2	100 / 100

* Summorna för 1947 har med hjälp av inflationskorrigering förvandlats till penningsvärdet för år 1937.

** Åtminstone en del av dessa inkomster kommit från anskaffning som utförts för industrins eller Metsäliittos räkning.

Källor: "Tilastoja metsänhoitoyhdistyksistä 1937", Metsänhoitoyhdistysten toiminnasta, Uudenmaan - Hämeen metsänhoitolautakunta, TLA; Kertomus Askolan/Nurmijärven/Pornaisten mhy:n toiminnasta 1947", Toimintakertomuksia 1946 - 1948, Uudenmaan - Hämeen metsänhoitolautakunta, TLA; "Skogsrevirens statistiska årsberättelser 1937/1938 & 1947", Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SKA. Inflationskorrigeringen har gjorts med Statistikcentralens penningvärdekalkylator som använder levnadskostnadsindexet 1914: 1 - 6 = 100.

Av tabellen framgår att förrättningsavgifternas betydelse för skogsrevirens finansiering var liten jämfört med de tre finskspråkiga föreningarna. Därtill kan man lägga märke till variationen i förmedlingsprovisionernas storlek och proportion. Gemensamma försäljningars påverkan syns i de mångfaldigt större inkomsterna som reviren fått i form av provisioner.

Skillnaden i finansieringsbasen är inte obetydlig med tanke på avgifternas påverkan på skogsägarnas agerande. Förrättningsinkomsterna som huvudsakligen kom från stämpling innebar att skogsägare direkt betalade en fast summa för föreningens skogsteknikers tjänster. Arbetets absoluta pris påverkades inte av virkespriser, men dess proportionella pris berodde helt på skogsägarens succé på virkesmarknaden. När revirmedlemmar däremot sålde genom sin förenings förmedling var stämplingens kostnader alltid bundna till de slutliga virkespriserna på grund av att provisionssystemet baserade sig på ett slags platt skatt på sålt virke dvs. en fast procentandel av köpesumman.³²⁸

³²⁸ Provisionens andel varierade mellan i reviren (i praktiken mellan 1 och 2 %) ända till 1948 då reviren adopterade en gemensam provisionspolitik varmed den vedertagna praxisen blev 2 %.

På grund av att förrättningsavgifter huvudsakligen betalades i samband med att man ämnade sälja virke var medlemskapet i skogsvårdsföreningar betydligt billigare jämfört med skogsreviren ifall man endast sällan gjorde virkesaffärer. Systemet fungerade således som ett slags kontrollmekanism mot skogsägarnas aktiva och regelbunden försäljningsverksamhet. Det är omöjligt att säga huruvida effekten var planerad. Det som systemet i alla fall gjorde var att det skapade incentiv för att bjuda ut virke till salu när en särskilt hög prisnivå kunde förväntas eller när man befann sig i ett finansiellt tvångsläge. Det hängde således en hel del extern osäkerhet ihop med försäljningsbeslut.

För revirmedlemmarna var det mer förmånligt med kontinuerlig och planmässig försäljningsverksamhet, eftersom det inte kostade något extra att utnyttja fackmannahjälp. Om man sålde sällan och stora partier fick man i flera år betala för tjänster som man inte hade någon nytta av. Därför lönade det sig att undvika riskabla engångsförsäljningar i mån möjligt. Dylika avvägningar var högst aktuella för nyländska skogsägarnas del senast från och med början av 1950-talet. Då blev praxisen inom privatskogsbruk att endast de fackmän som arbetade i nämnder och skogsägarorganisationer stämplade virke och industrin i sin tur avstod ifrån att köpa ostämplat virke.³²⁹ Samtidigt ökade medlemsantalet i skogsägarorganisationer kraftigt på grund av de obligatoriska skogsvårdsavgifterna som lagen om skogsvårdsföreningar medförde.

Skogsindustrins lönsamhetsberäkningar hade helt annorlunda utgångspunkter: från skogsindustrins perspektiv var stora partier naturligtvis att föredra särskilt med tanke på kostnadsreducering. Trots att kalhyggen inte var den dominerande avverkningsmetoden inom skogsbruk under den undersökta tidsperioden, utan de uppfattades i regel som en reparativ åtgärd för svårt skövlade skogar, styrde kartellverksamheten skogens användning mot storskalig avverkning i stället för försiktigare uttagning av små virkespartier. Om skogsägarna inte kunde konkurrensutsätta sitt saluvirke eller hade väldigt begränsade möjligheter till det, var de tvungna att sälja stora partier.

Även om storskalig avverkning utan tvekan kunde verkställas enligt de rådande principerna för god skogsvård, särskilt i fackmännens närvaro, är det logiskt att risken för överuttagning blev större när skogsindustrins behov och även förhandlingskraft ökade. Ju större partier man uttog ur enskilda skogsägarnas skogar desto mindre kvalitetsträ blev

³²⁹ Vaara 2013, 298.

kvar i skogen för betryggandet av framtida tillväxt i naturliga vägar. På 1930-talet anklagade både Tapio och MTK skogsindustrin för godtycklig avverkning.³³⁰

Gemensamma försäljningars påverkan kan illustreras genom att betrakta statistik beträffande lagstridiga avverkningar. I tabell 2, som har skapats på basis av Tapios uppgifter, betraktas sådana skogsskövlingsfall i Finland som skogsvårdsnämnderna rapporterade om mellan 1929 och 1938. Statistiken kan anses utgöra ett riktningsgivande mått på hur skogsindustrins intressen styrde avverkningar mot mer omfattande uttagning när man utgår ifrån att skövling förekom oftare när avverkningar i regel var storskaliga. Även om det i princip kan ha funnits skillnader mellan skogsvårdsnämndernas linje angående vad som kunde uppfattas som skövlad skog kan man anta att de i fråga om lagövervakning höll sig till viss konsistens.

Tabell 2

Lagstridiga skogsskövlingsfall 1929 - 1938

Skogsvårdsnämnd	Perioden 1929 - 1938	Årligt medelvärde	Av områdets totala skogsareal (1938) skövlats mellan 1929 - 1938 (%)
Helsingfors (sv.)	80	8	0,12
Vasa (sv.)	923	92	0,69
Södra Tavastland (fin.)	200	20	0,31
Sydvästra Finland (fin.)	287	29	0,38
Södra Savolax (fin.)	625	63	0,85
Alla 16 finskspråkiga nämnder (\bar{x})	1081	108	1,00

Källa: Metsänhoitolautakuntien toiminta vuosina 1929 - 1938, s. 8, 17.

Det framgår av Tabell 1 att antalet observerade skogsskövlingsfall var betydligt mindre i Helsingfors skogsvårdsnämnds område där skogsreviren verkade än i andra delar av landet. Även andelen skövlad skog av den totala skogsarealen som skogsvårdsnämnden övervakade var tre gånger mindre i Helsingfors skogsvårdsnämnds område än i Södra Tavastland.³³¹ Jämfört med de andra ”grannskogsvårdsnämnderna” var skillnaden ännu större. I Södra Savolax, som var ett elementärt anskaffningsområde för många av skogsindustrins jättar, var den skövlade skogens andel sju gånger högre.

³³⁰ ”Pöytäkirja P.P.Y:n työvaliokunnan kokouksesta 18.2.1935”, 1935, Kuusipaperipuuuyhtymää koskevat asiakirjat 1927–1935, ELKA.

³³¹ Alla kommuner i Nylands norra delar hörde till Södra Tavastlands finskspråkiga skogsvårdsnämnds verksamhetsområde.

Siffrorna för den andra Föreningen för Skogskultur underlydande nämnden visar att språk i sig inte var en avgörande faktor. De förhållandevis höga siffrorna för svenska Österbotten måste delvis härstamma från de i kapitel 3 beskrivna hemmanindelningsmässigt indelade skogsskiften som gjorde det mer praktiskt att hyra ut hela skogen för fri avverkning. Det är också möjligt att den lokala skogsvårdsnämnden inte hann assistera skogsägarna med stämpling lika effektivt som de andra nämnderna på grund av att den länge saknade en forstmästare som skulle ha lett det praktiska arbetet.³³²

De slutsatser som kan dras på basis av informationen i tabellerna 1 och 2 förstärker bilden av två olika virkesmarknader och affärskulturer. Den centrala skillnaden finner man i skogsägarnas incentiv för storskalig virkesuttagning som skogsreviren hade både intern och extern effekt på. Den interna effekten orsakades av skogsrevirens avgiftssystem som fungerade som ett speciellt incitament för skogsägare att satsa på kontinuerlig försäljning av mindre partier för att på det sättet optimera förhållandet mellan höga medlemsavgifter och kostnadsfri försäljningshjälp. Den externa effekten kan spåras tillbaka till gemensamma försäljningars förstärkande påverkan på skogsägarnas ställning på den lokala virkesmarknaden.

Där industrin hade mer förhandlingskraft avverkade man mer aggressivt, vilket syns i statistiken som ett större antal observerade skövlingsfall. I Helsingfors skogsvårdsnämnds område kunde virkesförsäljning inte på motsvarande sätt styras av kartellernas anskaffningspolitik, eftersom en dryg fjärdedel av all privatägd skog var ansluten till Nylands skogsrevir.³³³ I gemensamma försäljningar kunde industrin inte påverka enskilda partiernas storlek. Därtill var även skogsägarnas assistering i försäljningsrelaterade frågor speciellt effektivt i området på grund av att skogsreviren hade egna forstmästare, vilket gav nämnden avsevärt mer tid att fokusera på de gårdar som inte var medlemmar i en lokal skogsägarsammanslutning. De observerade skillnaderna tyder på att skogsägarnas lokala försäljningsorienterade samarbete som koordinerades av egna forstmästare minskade på incentiv för och möjligheter till storskalig engångsavverkning i Nylands svenskbygder beroende på vilket perspektiv man ser saken ifrån. När kalhyggen och

³³² *Skogsbruket* 1936: 4, 68–69.

³³³ ”Skogsrevirens berättelser över verksamheten för 1946”, 1947, Skogsvårdsföreningar- och revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA. Räknar man med de mindre föreningarna i Östra Nyland som i sin försäljningsverksamhet liknade reviren blir andelen ännu större. Siffran för skogsrevirens totala skogsareal har beräknats enligt de äldsta kompletta uppgifterna om skogsrevirens totalarealer. Trots att uppgifterna gäller för verksamhetsåret 1946 skiljer de sig inte nämnvärt från situationen år 1938. Om någonting så minskade det sammanlagda totalarealet för skogsreviren mellan 1938 och 1946, ty de två västligaste reviren miste tusentals hektar i ansluten skog till följd av Porkkala-områdets utarrendering.

massuttagning med industrins skogstraktorer sedermera blev skogsbrukets mantra i Finland kan revirens gemensamma försäljningar, vars framgångsrika skötsel revirforstmästarna förbundet sig till, ha fungerat som ett slags kontrollmekanism mot ensidig massavverkning och åsidosättandet av skogsägarnas egna intressen.

5 Slutsatser

I denna avhandling har jag undersökt skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder med fokus på skogsägarnas intressebevakning som skedde genom deras egna sammanslutningar som kallades för privata skogsrevir. Jag började studera revirens verksamhet i undran om varför motsvarande organisationer inte grundades utanför de svenskspråkiga kustsocknarna i Södra Finland. Vidare var jag intresserad av att veta hur och i vilken utsträckning de påverkade och omformade det lokala skogsbruket. De korta konstaterandena om skogsrevirens speciella förmedlingsverksamhet och även annat affärsmässigt agerande, som man i studier av den finländska privatskogsförvaltningen och privatskogsbruk i Finland ibland inkluderats, tedde sig som lösryckta på grund av saknaden av en historisk kontext.

Jag har strävat till att fylla den luckan genom att analysera skogsrevirens uppkomst, etablering och påverkan. Det har gjorts genom att kartlägga hurdana intressen som dominerade Finlands skogssektor och mot dem kontrastera de intressen som utvecklade sig i Nylands svenskbygder och som skogsrevirens grundande och verksamhet avspeglade. Man kan identifiera några intressekonflikter där de nyländska skogsägarnas kontroll över sin skogs användning utmanades av centraliseringsförsök. Hanteringen av dessa konflikter hade avgörande betydelse för hur skogsbruket i Nyland vidare skulle utveckla sig.

Perspektivet för denna undersökning har varit brett även om fokusen legat på de nyländska skogsreviren. Vad som förstås kan vara nackdelen med valet av ett brett perspektiv är att skogsreviren behandlats som en enhet. Det är klart att de inte var varandras kopior i alla avseenden. Några betydande skillnader dem emellan har emellertid ej kunnat identifieras trots att en omfattande mängd källmaterial genomgåts. Tanken har varit att skapa en helhetsbild som omfattar både intra- och interorganisatoriska aspekter. Därtill har den undersökta tidsperioden avgränsats så att det varit möjligt att observera och utpeka både förändringar och kontinuiteter i långa loppet. Därmed har sådana grundläggande drag i både det nyländska skogsbruket i sin helhet och själva skogsreviren kunnat identifieras som utgör en bra utgångspunkt för vidare studier av samma eller

närliggande ämnen. Undersökningens centrala resultat har nedan sammanfattats och förklarats kort skilt för de två behandlingskapitlen.

Skogsrevirens uppkomst i Nylands svenskbygder behandlades i kapitel 3. Följande slutsatser har dragits:

1. Skogsägarnas intressen i Nylands svenskbygder började i ett tidigt skede utveckla sig kring skötseln och skyddandet av privat egendom.

Revirens uppkomst har sina rötter i virkeshandels långa traditioner i Finlands södra kustområden. Skogsbruk i Nyland var i ett tidigt skede ett ekosystem som karaktäriserades av aktiv och kontinuerlig virkeshandel. I takt med att sågverksamheten i bruken blev allt intensivare förstärktes de lokala storgodsägarnas incentiv för att i lång sikt satsa på sina skogar. Även småbönder blev intresserade av skogar och deras ekonomiska utnyttjande på grund av den prestige som man började förknippa med ståtliga skogar. Det medförde också en del försiktighet och vilja att skydda det gröna guldets. Sålunda började man uttryckligen identifiera sig genom sin egen skog, sin privata egendom. Incentivet för försäljningssamarbete växte ytterligare på 1920-talet i och med att industrins kartellbildning intensifierades och skogens ekonomiska värde fortsatte att öka.

2. Skogsägarnas styrning var svårare i Nylands svenskbygder än i andra delar av landet där skogsägarnas intressen beträffande sin skog ännu sökte sin form.

Redan verksamhetsideologin av de tidiga skogsägarsammanslutningarna som företrädde reviren i länets svenskbygder baserade sig på uppfattningen om skogen som privat egendom. I Österbotten, som betraktades som ett exempel, hade motsvarande förhållningssätt till skogen inte utvecklat sig på grund av skogsresursernas annorlunda användning och uppdelning. I Österbotten fanns inte heller herrgårdar vars ägare spelade en viktig roll i Nyland både som förebilder och opinionsledare i skogsfrågor. Situationen var mer eller mindre likadan i många andra delar av landet. För skogsägare hade skogen länge endast instrumentellt värde. Landets industriella skogssektor växte fram snabbare än skogsägarnas intressen beträffande virkesförsäljning i inlandet. Det kan beskrivas som ett slags *Tabula rasa* -tillstånd där skogsbrukets institutioner var enklare att ovanifrån placera på den önskade platsen. Också intressebevakning kom att bli starkt centralstyrd. De fyra skogsreviren som grundades i Nyland var en manifestation av skogsägarnas exceptionellt starka ställning i området.

3. Utgångspunkten för skogsrevirens verksamhet var bevakningen av medlemmarnas ekonomiska intressen som ansågs inkludera både skötseln av medlemmarnas skogsegendom och betryggandet av en god avkastning på virkesmarknaden. Detta till skillnad från hur det gick till i den finskspråkiga sfären där skogsvård separerades från affärsmässig verksamhet.

I Nylands svenskbygder kom både förvaltningens utvecklande enligt centralmaktens behov och industrins strävanden till kostnadsreducering på anskaffningssidan att stöta på skogsägarnas intressen. De forstmästare som arbetat med lokala skogsägare kanske anade att de skulle uppfatta centraliseringsförsök som socialisering och därmed avlägsna sig från alla projekt som kunde anses begränsa deras rörelsefrihet. Däremot uppfattades aktivt försäljningssamarbete genom organisationer som verksamhet som möjligen skulle få skogsägarna att engagera sig i forstliga frågor sålunda att verksamhetens finansiering inte skulle binda dem till centralmakten. Visionen sammanföll inte med forstmästarkårens dominerande linje. Eftersom man inte ville riskera enigheten på grund av de gemensamma målsättningarna beträffande förvaltningsreformernas huvuddrag, avstod man inom forstmästarkåren ifrån att utveckla en gemensam modell för skogsägarnas sammanslutningar i hela landet.

Inom den finskspråkiga förvaltningsapparaten passiverades skogsägarnas sammanslutningar genom stark styrning. Skogsägarna uppmuntrades inte till försäljningssamarbete. Där blev skogsägarnas intressebevakning MTK:s monopol. MTK:s forstmästarflygel i ledningen av Ilmari Kalkkinen strävade till att allt saluvirke från privatägda skogar skulle gå till marknaden genom MTK:s virkesförsäljningsorgan Metsäliitto. Förhållningssättet påminde i praktiken mycket om det finskspråkiga centralskogssällskapets linje. Man var tveksamma över skogsägarnas förmåga att rationellt sköta sin egendom. På den svenskspråkiga sidan fungerade producentrörelsen däremot som en stödjande – i stället för styrande – kraft.

Efter att skogsreviren hade grundats strävade de till att etablera sina positioner på den lokala virkesmarknaden. Samtidigt byggde skogsreviren upp sitt förhållande till privatskogsbrukets förvaltning. Gemensamma försäljningar påverkade skogsbrukets utveckling inom deras verksamhetsområde på många sätt. Följande slutsatser kan dras på basis av kapitel 4:

1. De nyländska skogsrevirens verksamhet gynnades av deras geografiska ställning vid kusten och utanför de viktigaste virkesuttagningsområdena i inlandet. Den

lokala industrin var tvungen att i ett tidigt skede anpassa sig till den nya situationen på marknaden. Samtidigt strävade reviren aktivt till att erhålla skogsindustrins samtycke till sin verksamhet.

Från början var det inte självklart att reviren skulle klara sig på marknaden som styrdes av bland annat Pappersvedssammanslutningen. Med hotet av ett exportförbud hängande i luften kunde reviren inte ensidigt lita på utländska köparnas konkurrensförstärkande påverkan i kustområdena. I stället för aggressivt agerande tillämpade reviren en avspänningspolitik vars syfte var att övertyga den lokala skogsindustrin om gemensamma försäljningars nytta för köpare. I sin verksamhet strävade reviren till att gynna de köpare som ställde sig förståelsefullt till skogsägarnas intressen.

Samtidigt verkar det som att bolagen såsom områdets största köpare Aug. Eklöf inte hade realistiska möjligheter till att bojkotta skogsreviren. På grund av de geografiska omständigheterna i Nyland var den lokala marknaden relativt isolerad. Därtill avstängdes Aug. Eklöf från marknaderna i inlandet på grund av kartellpolitiken. Till följd därav kunde skogsreviren redan under de första verksamhetsåren som sammanföll med en djup lågkonjunktur förhandla fram ur skogsägarnas synvinkel förmånliga avtal.

2. Den svenskspråkiga förvaltningsapparaten stödde skogsrevirens förmedlingsverksamhet och avstod ifrån att försöka styra den. Den svenskspråkiga sfären för privatskogsbruk måste studeras utgående från att dess inbördes förhållanden var annorlunda och präglades av skogsägarnas större inflytande.

Med den finskspråkiga sidan fanns det i praktiken ingen kontakt. Verksamheten av Helsingfors skogsvårdsnämnd var jämfört med landets andra motsvarande organ väldigt småskalig. Nämndens ordförande, greve Aminoff, satt även i Skogsägarförbundets styrelse och torde inte ha haft någon som helst intresse för att börja begränsa de affärsmässiga aktiviteterna i reviren. Även Skogskultur förhöll sig positivt till dylik verksamhet särskilt efter att Einar Malmström blivit verksamhetsledare i centraskogssällskapet. En viktig skillnad till landets andra skogsägarsammanslutningar var att skogsrevirens medlemmar kunde anlita revirens egna forstmästare. Revirstyrelserna såg noggrant till att till forstmästare valdes sådana personer som delade deras syn på intressebevakning på marknaden. På grund av skogsrevirens system med egna forstmästare var den lokala nämndens kompetens att styra deras val liten, särskilt

med tanke på den kamratliga andan som varit så karaktäristisk för forstmästarkåren i landet.

Allt som allt blandade sig förvaltningsapparaten i skogsrevirens ärenden i väldigt liten utsträckning. I stället lät man skogsreviren ta huvudansvaret för både intressebevakningen och skogsvården i Nylands svenskbygder. För styrningens del kan man sålunda ena sig med Vaara som konstaterat att skogsreviren var en manifestation av skogsägarnas äkta samarbete.³³⁴ Den huvudsakliga beslutsmakten över revirmedlemmar utövades av revirens demokratiskt valda styrelser. Samarbetets centrala innehåll och riktlinjer styrdes inte av förvaltningsapparaten. Det betyder att studier om den finskspråkiga förvaltningsapparaten och dess hierarkiska förhållanden inte har någon nämnvärd förklaringskraft vad avser agerandet av Helsingfors skogsvårdsnämnd samt Skogskultur beträffar.

3. Gemensamma försäljningars kontinuitet och därmed skogsägarnas förhandlingskraft försvarades av revirens styrelser mot både interna och externa splittrande krafter.

I fråga om sammanhållning upplevde skogsreviren problem som är typiska för organisationer med kartellliknande verksamhet. Revirens finansiering var beroende av de relativt höga medlemsavgifterna samt virkesförmedlingens framgång. För att betrygga verksamhetens kontinuitet och sålunda även den särställning på marknaden som gemensamma försäljningar medförde var styrelserna tvungna att ägna sig åt rätt så omfattande inomorganisatorisk styrning.

På basis av analysen av källmaterialet kan man konstatera att styrningsbehovet gav upphov till oligarkiskt tänkande bland styrelseledamöter. Man vågade inte helt lita på de vanliga medlemmarna. Bland annat de viktigaste diskussionerna om Metsäliitto och skogsrevirens eget andelslag fördes huvudsakligen inte på allmänna revirmöten. Samtidigt var tanken med styrningen under hela den undersökta tidsperioden att betrygga skogsägarnas framtida förhandlingskraft på det lokala planet. Därför kan man konstatera att kontakten med den sociala basen kvarstod hela tiden. På grund av att beslutens utgångspunkt var att upprätthålla revirens egen verksamhet är det dock klart att medlemmarnas frihet delvis begränsades. Besluten kunde vara kontroversiella, vilket fallet av Nylands Skogsandelslag illustrerar.

³³⁴ Ärendet togs först upp i kapitel 1.4.

4. Virkesaffärer sköttes på ett speciellt sätt i Nylands svenskbygder. Affärsförhandlingar fungerade i allmänhet mer effektivt jämfört med det övriga delarna av landet.

Skogsrevirens förmedlingsverksamhet innebar betydande ändringar på den nyländska virkesmarknaden. De gemensamma virkesförsäljningarna förstärkte skogsägarnas ställning på grund av att reviren hade mycket större möjligheter till att konkurrensutsätta medlemmarnas virke än vad enskilda skogsägare skulle ha haft. En specifik affärskultur utvecklade sig på grund av att skogsägarnas direkta förhandlingar med industrin ersattes med ett slags kollektivförhandlingar som karaktäriserades av en formell och facklig stämning som inte var känslomässigt laddad. Förhandlingsprocessen skilde sig radikalt från den tämligen färgrika och spänningsfulla kultur som var dominerande i övriga delar av landet. På grund av förhandlingarnas explicita tillvägagångssätt ökade förtroendet parterna emellan. Effektiviteten på marknaden kan även anses ha ökat i och med att revirens förhandlingar var mindre resurskrävande.

5. Gemensamma försäljningar och provisionsbaserad finansiering skapade incentiv för samt möjligheter till kontinuerlig uttagning av mindre virkespartier från skogar.

Utöver den mänskliga interaktionen sträckte sig gemensamma försäljningars påverkan även till skogen. På grund av att förrättningsavgifter i regel inte uppbars lönade det sig att kontinuerligt planera avverkningar och försäljning på lång sikt och sprida risker. Samtidigt innebar skogsägarnas försäljningssamarbete att karteller inte kunde påverka enskilda partiernas storlek. Tillsammans bidrog dessa två aspekter till att de nyländska skogarna sparades från skövling. Dessa tendenser kan tyda på att reviren på senare tider, när mekaniserad kalavverkning förespråkades av staten och den forstliga fackmannakåren, adopterat en mer förbehållsam inställning till ensidig avverkning. Här finner man en tankemässig utgångspunkt för varför bland annat Vaara observerat att andelen kalavverkning av de totala årliga avverkningarna inom skogsrevirens verksamhetsområde förblivit liten jämfört med landets andra delar.³³⁵

Undersökningens resultat tyder på att två centrala drag för skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder har varit virkeshandels och skogsskötsels förhållandevis långa institutionella tradition samt skogsägarnas starka ställning på den lokala virkesmarknaden och i förhållande till privatskogsbrukets förvaltningsapparat. Mot den bakgrunden finns

³³⁵ Vaara 1998, 83–87.

det inte något skäl att ifrågasätta de observationer som i tidigare forskning har gjorts beträffande skogsrevirens särställning inom Finlands skogssektor. Samtidigt har vi sett att den särställningen är strakt kopplad till det lokala skogsbrukets historia, institutioner, maktförhållanden och geografiska omständigheter. Det fanns inte någon enhetlig finländsk förvaltningsapparat för privatskogsbruket utan två system som fungerade enligt olika premisser och preferenser. En essentiell skiljefaktor verkar ha varit att virkeshandel i Nylands svenskbygder fungerade smidigare och effektivare. En försäljningskartell måhända rättade en del av den snedvridning som industrins karteller samt annan styrning av skogsägare skapade.

När skogsreviren nu har ställts i den kontext där de i årtionden verkat har man en fruktbar grund att bygga vidare undersökningar på. Ett viktigt ämne som kunde undersökas med denna avhandling som utgångspunkt är skogsbrukets utveckling i Nylands svenskbygder efter 1960. Vad virkesmarknaden beträffar inledde reviren i mitten av 1960-talet sin egen anskaffningsservice som en motreaktion på de riksomfattande prisöverenskommelserna av Metsäliitto och skogsindustrin. På basis av denna undersökning kan man anta att reaktionen kan kopplas till försvarandet av gemensamma försäljningar. Samtidigt vore det intressant att undersöka skogsägarnas personliga förhållande till köparsidan och uppfattningar om industrin i ljuset av den speciella virkesaffärskulturen. För tillfället är det inte ännu för sent för en minnesinsamling.

Det vore därtill av särskilt intresse att utreda hur reviren reagerade på skogsbrukets styrning mot kalavverkning och skogsodling i hela landet. På basis av denna undersökning kan man utgå ifrån att skogsrevirens ställning gentemot förvaltningen var speciellt stark. Vad undersökningens resultat i fråga om gemensamma försäljningars samt provisionssystemets påverkan på avverkningsincentiv tyder på är, att det kan ha varit fråga om medvetna val. Jag har funnit implicita tecken på ett kritiskt förhållningssätt i samband med genomgången av källmaterialet för denna undersöknings behov.³³⁶ Till exempel en jämförande studie av skogsvårdsplaner som upprättats för enskilda gårdar både i skogsreviren och till exempel i Nylands norra delar som tillhörde den finskspråkiga förvaltningsapparatens område kunde hjälpa med att utreda saken vidare. Vad som är särskilt fascinerande med skogsreviren och hela skogsbruket i Nylands svenskbygder är

³³⁶ Olika kommentarer som revirforstmästare kommit med beträffande avverkning på 1970-talet tyder på att sådan ensidig tro på kalavverkning som den universellt bästa avverknings- och förnyringsmetoden som var så karaktäristisk för skogsbrukets dominerade diskurs i Finland på 1960- och 1970-talen inte förekommit i reviren. Se bland annat forstmästare Ståhls diskussion om Helsingfors distriktsskogs nämnd avverkningsförslag före 1978–1988 i Ståhl 1983, 112. Se även Valter Hortlings jubileumsartikel om Borgå–Sibbo privata skogsrevir i *Landsbygdens folk* 6.3.1970.

att deras historiska utveckling erbjuder en utgångspunkt för kritiska undersökningar av Finlands privatägda skogar som kan vara till nytta för både samhällsvetare och de som intresserar sig för forstliga frågor.

Källförteckning

Otryckta källor

*Skogsvårdsföreningen Skogsrevirets arkiv (RAL, RAB, RAES & RAE)*³³⁷

De gamla skogsreviren

Handlingar rörande gemensamma försäljningar, mötesprotokoll, års- och verksamhetsberättelser, medlemskapsrelaterat material, inkomna handlingar

Svenska Centralarkivet (SCA)

Föreningen för Skogskultur

Promemorior, brevväxling, skogsrevirens och skogsvårdsföreningars i Helsingfors skogsvårdsnämnds område statistiska årsberättelser

Centralsarkivet för Finlands näringsliv (ELKA)

Suomen metsäteollisuuden keskusliitto r. y.

Handlingar rörande Granpappersvedssammanslutningen 1927–1935

Tavastehus landskapsarkiv (TLA)

Nylands och Tavastlands skogsvårdsnämnd (den finskspråkiga motsvarigheten till Helsingfors skogsvårdsnämnd)

Handlingar rörande skogsvårdsföreningar, korrespondens

Stor-Sarvlax gårdsarkiv i Svenska litteratursällskapets arkiv, Signum 1103 (SLSA)

Ernst von Born

Inkomna brev, skogsbruksmaterial

Intervjuerna

Mangström, O. (ekonomieråd, agrolog, f. 1917, Helsingfors), privat intervju 7.9.2018.

³³⁷ RA står för revirarkivet och den sista bokstaven/bokstäverna för förvaringskontor (L = Lovisa, B = Borgå, ES = Esbo och E = Ekenäs).

Viitala, J. (direktör, forstmästare, f. 1938, Esbo), privat diskussion 4.9.2018.

Tryckta källor

E. Appelroth, *Litet om mellersta Österbottens skogsförhållanden*,

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja II, Helsinki 1929.

V. Holopainen, *Metsätalouden edistämistoiminta Suomessa. Tapio 1907–1957*, Helsinki 1957.

Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapio, *Metsätaloudellisia päivänkysymyksiä. Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapion 26 ja 27 p. toukok. 1924 järjestämän metsätaloudellisen neuvottelukokouksen alustukset ja pöytäkirjat*, Helsinki 1924.

Lantmäteristytrelsen, *Väggkarta över Finland*, kartbladen 1 (upprättat 1940) och 2 (upprättat 1938), 7. Tematiska kartor, Nationalbibliotekets kartsamling. De digitaliserade kartbladen finns på Nationalbibliotekets digitala publikationsarkiv Doria. Permanent adresser för kartbladen: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209138045> (blad 1); <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209138046> (blad 2).

Lagtexter och kommittébetänkanden

Komiteamietintö 1900:4. Yksityismetsistä.

Komiteamietintö 1906:8. Puutavaraliikkeiden metsänostoista.

Yksityismetsälaki/Lagen om enskilda skogar (161/1928).

Valtioneuvoston päätös yksityismetsälain täytäntöönpanemisesta (13.9.1928).

Laki metsänhoitoyhdistyksistä/Lagen om skogsvårdsföreningar (558/1950).

Statistik

Metsänhoitolautakuntien toiminta -årsböcker 1930–1938 publicerade åren 1931–1939 av Keskusmetsäseura Tapio vari följande tabell:

”Metsänhoitolautakuntien kokoukset ja kirjeenvaihto”

Metsänhoitolautakuntien toiminta vuosina 1929–1938 -statistiskt översiktsverk publicerat av Keskusmetsäseura Tapio år 1939 vari följande tabell:

”Yksityismetsälain 8 §:ssä edellytetyt katselmukset sekä niissä todettujen rikkomusten luku ja laajuus vv. 1929–1938”

Förändringar i penningvärdet -kalkylator, Statistikcentralens hemsida,
http://tilastokeskus.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin_sv.html, senast sedd 30.11.2018.

Tapion vuosikirja -årsböcker 1953–1958 publicerade åren 1954–1959 av
Keskusmetsäseura Tapio vari följande tabeller:

”Metsänhoitolautakuntien toimihenkilöiden (metsänhoitajien,
metsätalousneuvojien ja tilapäisten apulaisten) toimituspäivien
jakaantuminen sekä toimisto- ja kotipäivät”

”Metsänhoitomaksun sadannes metsänhoitolautakunnittain”

”Metsänhoitoyhdistysten jäsenistö”

Tidningar

Borgåbladet 1929, 1950–1952

Hufvudstadsbladet 1929

Landsbygdens folk 1970

Östra Nyland 1973

Skogsbruket. Forstlig Tidskrifts Folkupplaga 1932–1952

Skogsreviret 2017

Litteratur

Bacharach & Lawler 1980

S. Bacharach & J. Lawler, *Power and Politics in Organizations. The Social Psychology of Conflict, Coalitions and Bargaining*, San Francisco, Washington och London 1980.

Blake & Mouton 1964

R. Blake & J. Mouton, *Johtamisen psykologiaa*, översatt från engelska, Espoo 1985.

Björklund 2005

K. Björklund, *Nylands svenska lantbrukarsällskap 1856–2006. För, genom och med folket*, Helsingfors 2005.

Blåfield 1960

G. Blåfield, *Centralskogssällskapet Skogskultur 50 år (1910–1960)*, Helsingfors 1960.

Brander *et al.* 1932

U. Brander *et al.*, *Finlands lantegendomar. Uppslagsbok över vårt lands medelstora och större jordbrukslägenheter 1 Nylands län*, översatt från finska, Helsingfors 1932.

Castoriadis 1988

C. Castoriadis "The Proletarian Revolution Against Bureaucracy", *Cornelius Castoriadis Social and Political Writings Volume 2. 1955–1960: From the Workers Struggle Against Bureaucracy to Revolution in the Age of Modern*

- Capitalism*, D. Curtis (red.),
översatt från engelska, Minnesota
1988, 57–90.
- Centralskogsnämnden Skogskultur 1985
Okänd författare,
*Centralskogsnämnden
Skogskultur 1910–1985*,
Helsingfors 1985.
- Elster 1985
J. Elster, *Making sense of Marx*,
Paris 1985.
- Emiliani 2003
M. Emiliani “The inevitability of
conflict between buyers and
sellers”, *Supply Chain
Management: An International
Journal*, 8 (2003), 107–115.
- Harvey 1982
D. Harvey, *The Limits to Capital*,
Oxford 1982.
- Helander 1949
A. Helander, *Suomen
metsätalouden historia*, Porvoo,
Helsinki 1949.
- Hirvensalo *et al.* 1954
V. Hirvensalo *et al.*, *Suomen
puun miehiä*, Helsinki 1954.
- Häggman 2006
K. Häggman, *Metsäteollisuuden
maa 2 Metsän tasavalta.
Suomalainen metsäteollisuus
politiikan ja markkinoiden
ristiaallokossa 1920–1939*,
Helsinki 2006.
- Idström 1961
T. Idström, ”Ensimmäiset
yksityispalveluksessa
työskennelleet metsänhoitajat”,
*Teollisuuden metsänhoitajat –
industriforstmästarna ry.* 75-

- vuotishistoriikki, J. Kahiluoto (red.), s.l. 1986.
- Jutikkala & Nikander 1939 E. Jutikkala & G. Nikander, *Suomen kartanot ja suurtilat I*, Helsinki 1939.
- Kahiluoto 1988 J. Kahiluoto, *Teollisuuden puuyhdistys 1972–1988. Eräs vaihe puunhankinnan yhteistyötä*, Helsinki 1988.
- Kuisma 1993 M. Kuisma, *Metsäteollisuuden maa 1. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920*, Helsinki 1993.
- Kuisma 2011 M. Kuisma, *Suomen poliittinen taloushistoria 1000–2000*, andra reviderade upplagan, Helsinki 2013.
- Kuusisto 2015 E. Kuusisto, *Saarten ja vetten maa*, en broschyr utgiven av arbets- och näringsministeriets skärgårdsdelegation, Helsinki 2015.
- Laine 2006 J. Laine, *Puukaupan säännöt. Yksityismetsänomistajien ja metsäteollisuuden välinen puukauppa Itä-Suomessa 1919–1939*, Helsinki 2006.
- Laine & Nikinmaa 2015 J. Laine & J. Nikinmaa, *Puukauppamuistoja. Suomalaisen puukaupan historiaa 1950–2015*, Helsinki 2015.

- Lillandt 1985
S. Lillandt, ”Den ideella skogsägarrörelsen”, *Centralskogsnämnden Skogskultur 1910–1985*, B. Sundqvist, J. Heino & S. Lilladt (red.), Helsingfors 1985, 112–116.
- Lönnqvist 1978
B. Lönnqvist, ”Levnadsstrand under 1800-talet”, *Finländskt herrgårdsliv. En etnografisk studie över Karsby gård ca 1800–1979*, Bo Lönnqvist (red.), Helsingfors 1978, 121–265.
- Michels 1915
R. Michels, *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*, översatt från engelska, andra upplagan, New York 1968.
- Moore 1993
J. Moore, ”Predators and Prey. The New Ecology of Competition”, *Harvard Business Review*, 1993:3, 75–86.
- Nikander 1928
G. Nikander, *Herrgårdar i Finland I Nyland I*, Helsingfors 1928.
- Nylands sv. producentförbund 1966
Okänd författare, *Producentrörelsen i svenska nyland 1925–1965. En 40-års historisk återblick*, Borgå 1966.
- Pakkanen 1993
E. Pakkanen, *Tehdaspuun aikaan ja paljon ennenkin. Muisteluksia*

- Tehdaspuu OY:n ja sen perustajaosakkaiden metsätaipaleelta, s.l. 1993.*
- P. Pelttari 1933
- P. Pelttari, ”Metsätalouden merkitys Uudellamaalla”, *Talonpoika 9, Uusimaa, L. Palojärvi et al. (red.), Porvoo 1933, 78–93.*
- Reunala & Heikinheimo 1987
- A. Reunala & M. Heikinheimo, *Taistelu metsistä. Voimaperäinen metsätalous Suomessa ja muissa maissa, Helsinki 1987.*
- Scott 1998
- J. Scott, *Seeing Like the State. How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed, New Haven & London 1998.*
- Selén 1979
- G. Selén, *Borgå–Sibbo privata skogsrevir 50 år, Borgå 1979.*
- Siltala 2018
- S. Siltala, *Oksalla ylimmällä? Metsäteollisuus poliittisena voimana 1918–2018, Helsinki 2018.*
- Sirén 1999
- O. Sirén, *Pernå sockens historia IV. Tiden ca 1920–1999, Lovisa 1999.*
- Seppälä, Kuuluvainen & Seppälä 1980
- H. Seppälä, J. Kuuluvainen & R. Seppälä, *Suomen metsäsektori tienhaarassa. Tutkimus Suomen metsäsektorin kehityksestä ja tulevaisuuden vaihtoehtoista,*

- Folia Forestalia 434, Helsinki 1980.
- Simmel 1903
G. Simmel, "The Sociology of Conflict: I", *American Journal of Sociology*, 1903, 490–525.
- Snellman 2014
A. Snellman, *Suomen aateli. Yhteiskunnan huipulta uusiin rooleihin 1809–1939*, Helsinki 2014.
- Ståhl 1983
A. Ståhl, "Glimtar från skogsbrukets utveckling", *Kyrkslätt lantmannagille under 100 år*, H. Frostell (red.), Ekenäs 1983, 100–113.
- Suomen metsänhoitajaliitto 1946
Suomen metsänhoitajaliitto, *Suomen metsänhoitajat – Finlands forstmästare 1931–1945*, Helsinki 1946.
- Svahnström 1984
W. Svahnström, *Västra Nylands privata skogsrevir rf. 1934–1984*, Ekenäs 1984.
- Valtanen 1994
J. Valtanen, *Pohjois-Suomen suuret avohakkuut 1946–1970. Yhteiskunnallinen tausta, toteutus ja vaikutukset*, Muhos 1994.
- Vaara 1983
L. Vaara, "Vaihtoehtoinen metsätalous – mitä se on ja, miksi se ei toteudu", *Tämä vihreän kullan maa*, K. Elo (red.), Helsinki 1983, 23–36.
- Vaara 1990
L. Vaara, *Oikeus omaan metsään. Pellon ja metsän eriyttämisen*

- erehdys*, Porvoo, Helsinki, Juva, 1990.
- Vaara 1998
L. Vaara, *Toimitus- ja pystykauppapuun hintasuhteet ja puunkorjuun rationaalisuus*, Helsingin yliopiston metsäekonomian laitoksen julkaisuja 5, Helsinki 1998.
- Vaara 2010
L. Vaara, *Tehottomuutta, terroria ja tiedotusta maan metsissä. Metsätalouden yhteiskunnallisen toimintaympäristön kehitys*, Helsinki 2010.
- Vaara 2013
L. Vaara, *Metsänhoitajien maa. Tutkimus metsäalan korporatismista*, Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 5, Helsinki 2013.
- Viitala 2002
J. Viitala, *Puukaupan sopimuspolitiikkaa. Eri vaiheita ja tulevaisuudennäkymiä*, Helsinki 2002.
- Viitala 2006
J. Viitala, *Metsänhoitoyhdistysten 100 vuotta. Miljoonan ihmisen metsäpalvelijaksi*, Helsinki 2006.
- Wiirilinna 1982
A. Wiirilinna ”Kun tervahaudat savusivat...Kokkolan ympäristö tervan suurtuottajana”, *Keskipohjanmaa*, 8.8., 1982.

Zetterberg 1983

S. Zetterberg, *Puusta pitemmälle. Metsäliitto 1934–1984*, Helsinki 1983.

Zilliacus 1984

C.-G. Zilliacus, *Kyrkslätt–Esbo–Helsingfors privata skogsrevir rf. 1933–1983. Historiallisia kuvia ja tulevaisuudennäkymiä, s.l.* 1984.

Östra Nylands privata skogsrevir 1983

Okänd författare, *Östra Nylands privata skogsrevir 50 år*, Lovisa 1983.

Otryckta avhandlingar

Halkola 2013

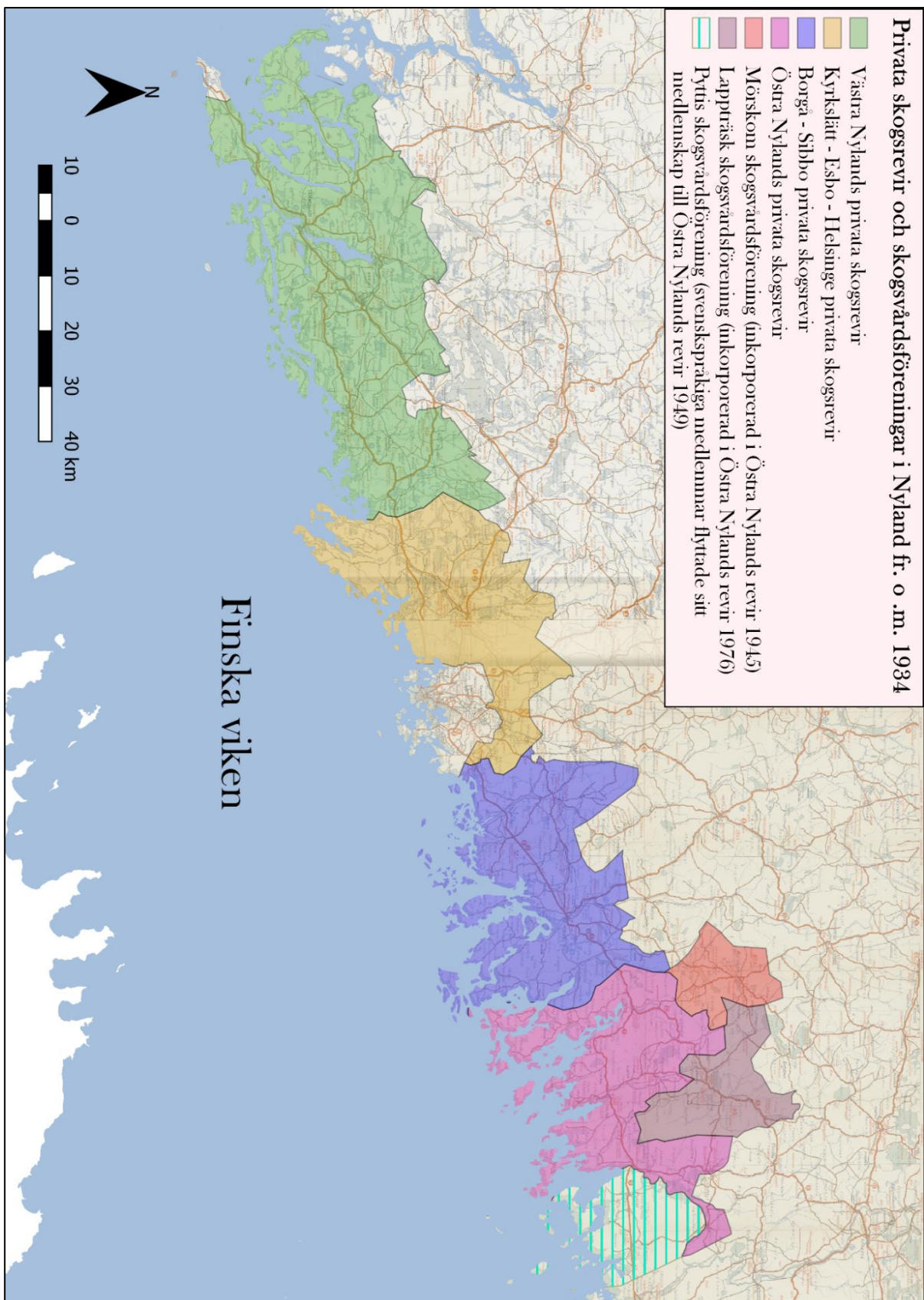
V. Halkola, ”Yksityismetsätalouden edistämisen organisaatioiden kaksoisrooli”, opublicerad pro gradu-avhandling, Helsingfors universitet 2013.

von Troil 1948

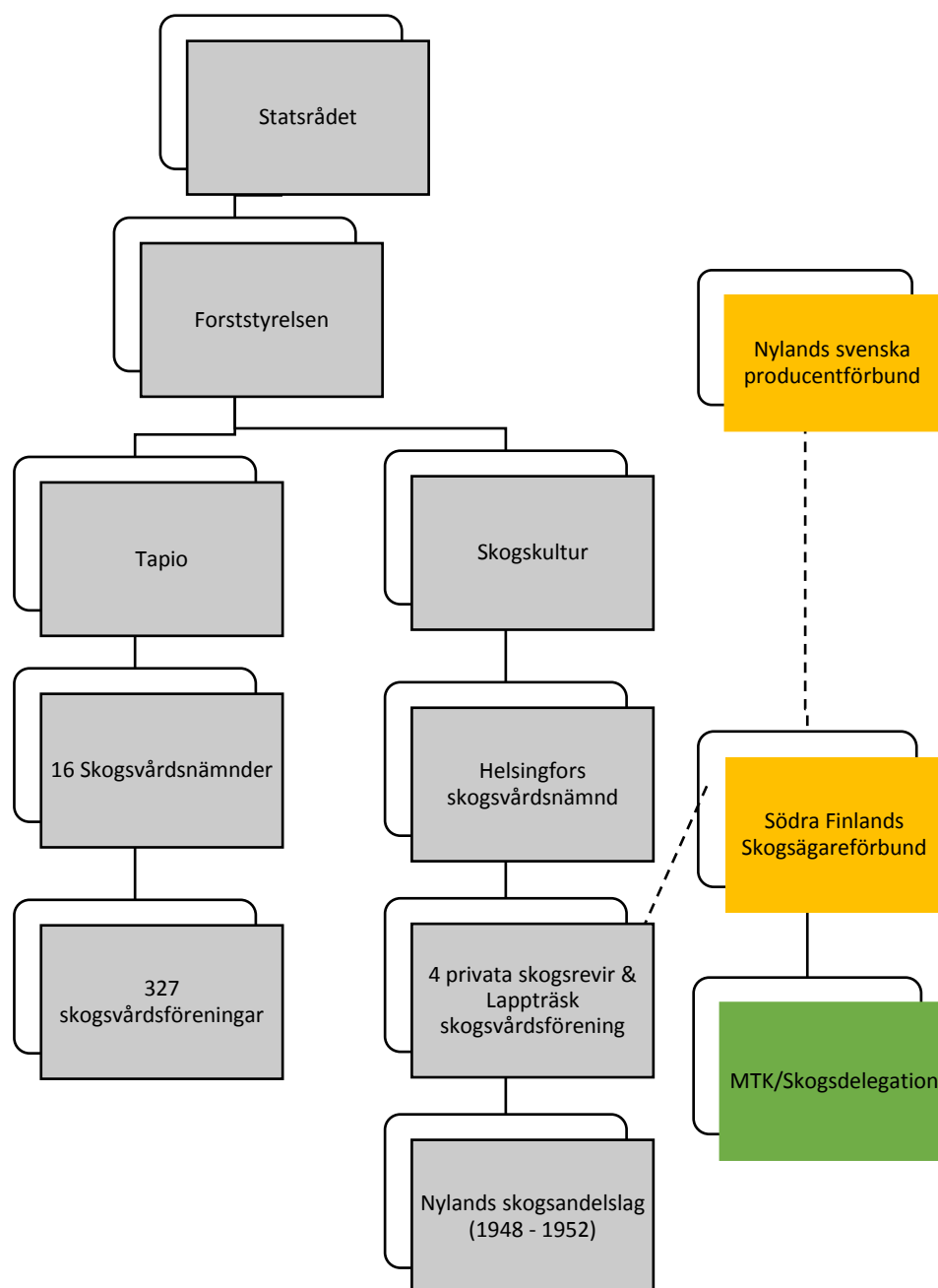
L. von Troil, ”Aug. Eklöf aktiebolag 1864–1944”, opublicerad pro gradu-avhandling, Helsingfors universitet 1948.

Bilagor

Bilaga I

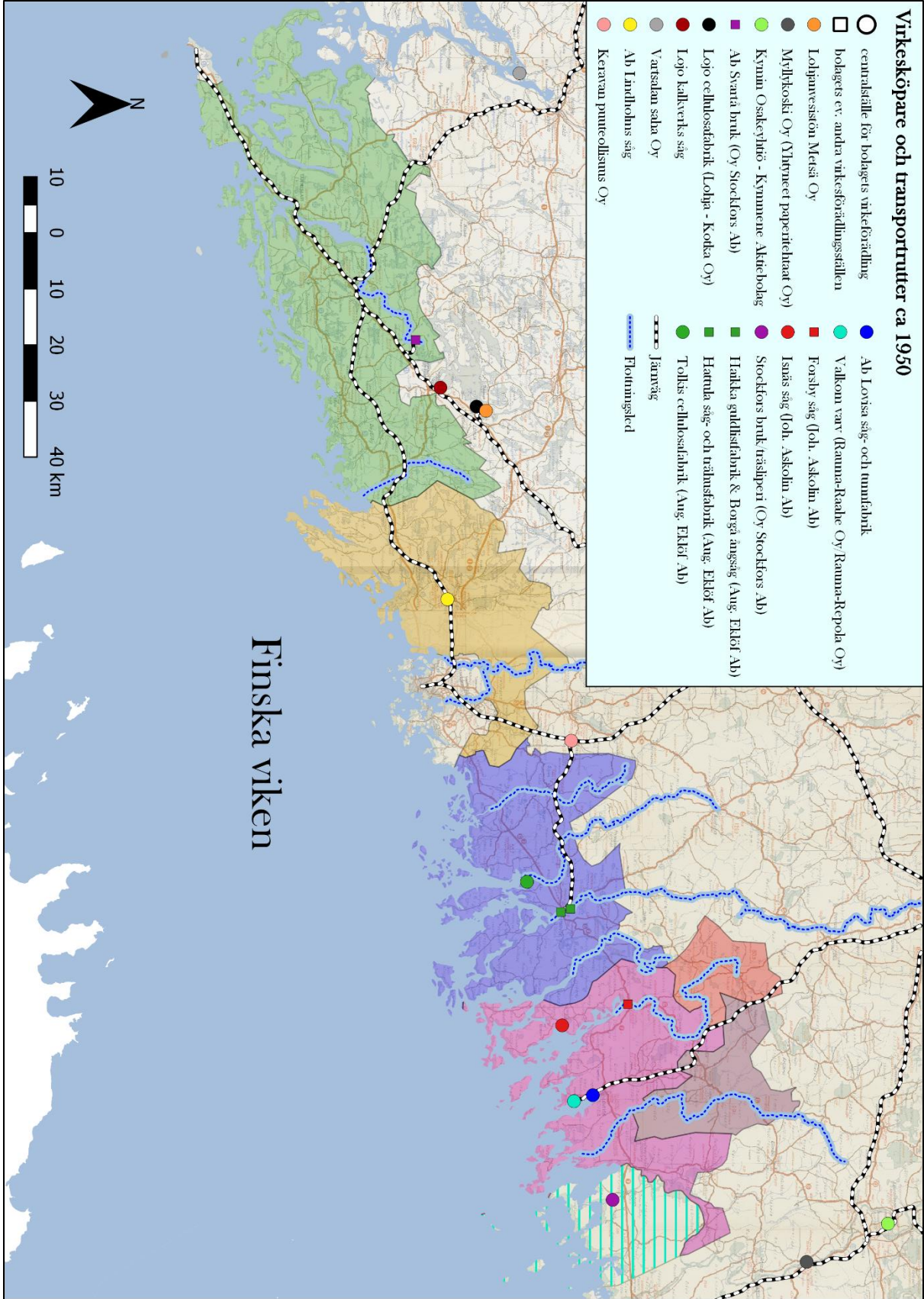


Skogsrevir och privatskogsbrukets förvaltningsapparat ca 1950



Skapats på basis av organisationsplanen i *Skogsbruket* 1953: 9, 256.

Virkesköpare och transportruter ca 1950



Källor till Bilaga I:

Väggkarta över Finland 1938/1940, bladen 1 och 2; Östra Nylands privata skogsrevir 1983, 6–8; Skogsrevirens årsberättelser 1934–1952, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA.

Källor till Bilaga III:

Väggkarta över Finland 1938/1940, bladen 1 och 2; Östra Nylands privata skogsrevir 1983, 6–8; Skogsrevirens årsberättelser 1934–1952, Skogsvårdsföreningar och -revir inom Helsingfors skogsvårdsnämnd, SkA; Köpsavtal, Protokoll & Brev 1915–1951, RAES; Handlingar rörande gemensamma försäljningar, Gemensamma försäljningar 1934–1950, RAL; Styrelseprotokoll 1945–1949, Protokoll från sammanträden 1929–1949, RAB; Styrelsens och arbetsutskottets sammanträden 1934–1956, Västra Nylands privata skogsrevirs protokollsbok, RAE, Diverse handlingar rörande gemensamma försäljningar och industri, Diverse, RAE.

Tilläggsinformation om Bilaga III:

Kartan framställer inte alla skogsindustriella aktörer i området. Endast de som under den undersökta tidsperioden en eller flera gånger köpte virke genom skogsrevirens förmedling har markerats. Kartan baserar sig på den försäljningsinformation som forskaren haft tillgång till i revirens arkiv, vilket innebär att några mindre affärspartner möjligen fattas från den. Dessutom har aspköpande tändsticksfabrikerna (främst Jokelan Tulitikkutehdas Oy) exkluderats på grund av den lilla kvantiteten som virke som räckte till deras behov. Alla större köpare av stock och pappersved har med säkerhet inkluderats. Exportfirmorna fattas av

det naturliga skälet att de inte hade egen förädlingsverksamhet. Under den undersökta tidsperioden hade Metsäliitto ingen förädlingsverksamhet i området och torde således ha figurerat endast i rollen av exportör.